

KARYS

1969
SPALIS - OCTOBER

Nr. 8

KARYS

1969
Nr. 8 (1455)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redakatoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

E. PETRAUSKAITĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

BRONIUS BALČIONAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L. V. S. RAMOVĖ N. Y. SKYRIUS

TURINYS

K. Sragauskas — Stasio Butkaus šaulių kuopos vėliava (iš k.: V. Pranėnaitė, R. Buhagiari, vėliavnešys F. Blauzdys, L. Alkevičiūtė ir R. Kannelytė) (viršelis)

J. Miškinis — Tautinis sąmoningumas	225
TREMTIES TRIMITAS — Reikšmingos sukaktys	227
J. Švoba — Už Nepriklausomą Lietuvą	228
A. Smetona — Putvinskį prisiminus	237
V. G. - Šmaižienė — Prie Didžiojo Mokytojo kojų	239
V. Mingėla — Auksinio Jubilėjaus sulaukus	242
V. Mingėla — 12 Inžinerijos Šaulių Būrį prisiminus	248
V. Mantautas — Šaulių S-gos atkūrimą prisiminus	252
V. Saurimas — Pirmoji šaulių Kultūrinė savaitė	255
K r o n i k a	261
Veteranų Veikla	265

ATSTOVAI: Baltimore	M. ŠIMKUS	Los Angeles ...	O. ŽADVYDAS
Chicago	J. STANKONAS	Philadelphia ..	A. IMPOLĖNAS
Cleveland	F. EIDIMTAS	Australija	V. ŠALKONAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — S. J. Minkus

Chicago, Ill. — "Gifts International",
"Marginial", "Parama".

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašultonis
("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas,
P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew
Surrey

AUSTRALIJOJE:

S. Slavickas — 44 Slevin St., Gee-
long North, 3215, Vic. Australia

L. Vasiliūnas — 3 Wall Street
Norwood 5067

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de
La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription \$7.00 per year. Single copy 70 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka

093 00523823 3

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1455)

SPALIS - OCTOBER

1969

TAUTINIS SĄMONINGUMAS

JONAS MIŠKINIS

Nūdien daugeliui, ypač jauniems atrodo, kad nėra prasmės ir reikalo atsiminti apie praeitį. Kai kurie mano, kam gali būti naudingi tie atsiminimai negrįžtamos praeities perkratymai.

O vis dėlto žvilgsnis atgal yra prasmingas ir reikalingas, nes be jo negalima visu pilnumu suprasti ir įvertinti dabarties. Juk dabartis yra praeities padaras, lygiai kaip ateities pagrindą sudaro gyvenamoji dabartis. Tik tinkamai pažįstant praeitį, galima aiškintis dabartį ir tiesti kelius į ateitį.

Štai, paimkim pavyzdžiu svetimtautį, apie Lietuvą niekad nieko gyvu žodžiu negirdėjusį, bet Lietuvą pažįstantį tik iš istorinių šaltinių — knygų, kalbančių apie XIII - XV amžių. Be abejo, jo sąvoka apie Lietuvą nūdien būtų visai savotiška. Ir jei toks patektų į Lietuvą, labai nustebtų. Juk jis manytų rasti viena, o tikrumoje rastų visai ką kita.

KAS LIETUVĄ PRIKĖLĖ?

Prieš penkiasdešimt vienerius metus atėjo istorinė valanda keltis Lietuvai iš nebuities. Kas ją prikėlė?

Ar tie bajorai, kurie didžiudamiesi lietuvišku krauju dirbo svetimiesiems? Gal mus anuomet prikėlė iš didelės artimo meilės mūsų kaimynai ir padėjo susitvarkyti ir sustiprėti? Deja, taip nebuvo!

Lietuvą prikėlė pati tauta, kuri ilgus amžius buvo slopinama, skriaudžiama, sąmoningai svetimųjų laikoma vergovės ir tamsybės pančiuose.

Gyvenime matome, kad ir mažiausiuose akmens plyšeliuose prasiskverbia kuklūs žolės daigeliai, stiebdamiesi į šviesą ir erdvę. Taip ir mūsų tauta praeityje, nežiūrint visokių kliūčių, prasimušdavo į šviesą ir erdvę savo dvasios daigeliais: vienur Daukantas, kitur Valančius, dar kitur dr. J. Basanavičius, dr. Kudirka, ar Maironis ir visa eilė kitų tautos žadintojų. Vadinas, tų daigelių radosi mūsų tautoje vis daugiau ir daugiau. Jų skaičius gausėjo, jų eilės tankėjo, nors ir buvo jie žiauraus likimo blaškomi. Bet kai tik pasiekė gandas juos apie besikuriančią bežengiančią į laisvę Lietuvą, tai visi jie, kurių tik gyslose užvirė motinos lietuviškasis kraujas, suskubo į savo kraštą, jai padėti, jai darbu atsilyginti. Šiuo metu mes ir vėl esame tokioje būtyje.

Tokie praeities įvykiai gali būti geriausiu pavyzdžiu ateičiai. Pažiūrėkim ir supraskim vis tai, kad būtume tinkamai pasiruošę visokiems netikėtumams. Kiekvienas sąmoningas lietuvis, kur jis begyventų, turi ugdyti savy tėvynės meilę, jos ilgesį ir pasiryžimą laisvei atgauti.

Taip pat, mūsų visų pareiga vieningai kovoti su neigiamumais, kurie žemina lietuvių vardą; stiprinti savyje lietuvišką, tautišką atsparumą.

mą, veržlumą, ugdyti lietuviybę ten, kur ji yra apsnūdusi ir svetimos kultūros bei įtakos gesinama.

Daugeliui aišku, kad tautinio sąmoningumo reikalas, šiuo ypatingu metu, yra vienas iš būtiniausių sąlygų išlaikyti lietuviybę svetimųjų tarpe. Svetur atsidūrusiems, mūsų kultūrai ir kitiems tautiniams bruožams gresia ne tik besismelkiąs svetimos įtakos pavojus, bet ir nutautėjimo polinkiai. Tačiau, istorija dar nežino, kad bent viena sąmoninga tauta būtų kada nors išnykusi iš gyvųjų tautų tarpo. Sąmoninga ir tautiškai susipratusi tauta negali pražūti. Tiesa, nutinka, kad ir gausios tautos ilgainiui išnyksta, bet tik tada, kai netenka tautinės sąmonės. Be tautinės sąmonės tautą lengva sunaikinti, arba asimiliuoti, bet vis dėlto niekas negali pasigirti sunaikinęs nors ir mažiausią, bet sąmoningą tautą. Tatai gerai numano ir žino kitų tautų pavergėjai.

DIDVYRIŲ KELIU

Taigi semkimės stiprybės iš savo tautos praeities. Prisiminkime jos vargus, kovas ir garbingus žygius. O juose rasime geriausių pavyzdžių, rodančių, kaip buvo kovojama ir kaip reikia dirbti, kovoti dėl tautos garbės ir jos laisvės. Patirsime, koks didingas savo pasiryžimu, narsumu ir tvirtumu buvo senovės lietuvis, kaip jam geriau buvo mirti karo lauke, arba šokti į liepsnojančią laužą ir žūti, nei priešui negarbingai vergauti. Nebepriežasties dr. V. Kudirka Lietuvą vadina didvyrių žeme!

Tad kuo labiau įtempšime savo energiją, kuo daugiau nugalėsime kliūčių ir sunkumų, kuo daugiau atliksime mums kartais nelengvų pareigų ir uždavinių, kuo daugiau aukosime Lietuvos laisvinimui ir savo krašto gerovei, bei garbei — tuo labiau atsipalaiduosime nuo įprasto aimanavimo, neryžtingumo.

Lietuvos Šauliai šiais metais švenčia savo Sąjungos įsteigimo 50 metų jubilėjų.

Pavergtoje Lietuvoje jie švenčia šią sukaktį slapta — savo širdyse. Laisvajame pasaulyje, tačiau, šis reikšmingas jubilėjus yra minimas viešai ir su pasididžiavimu, nežiūrint kur Lietuvos šaulys tremties keliais yra atsidūręs.

Šis KARIO numeris yra skirtas paminėti mūsų ginklo brolių — Šaulių jubilėjų.

Tegyvuoja Lietuvos šauliai!

K A R I O š t a b a s

Redaguoja —
Š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

REIKŠMINGOS SUKAKTYS

Lietuvos Nepriklausomybės kovų įkarštyje gimė Lietuvos Šaulių Sąjunga, ilgainiui aprėpusi visą kraštą. 1919 m. vasarą ir ankstyvą rudėnį buvo padėti pagrindai jos veiklai, kuri sodriai bujojo, vis plačiau besiplėsdama per visą Lietuvos nepriklausomumo laikotarpį. Ir būtų sunku įsivaizduoti nepriklausomos Lietuvos gyvenimą be savanoriškos Šaulių Sąjungos, kuriai priklausė abiejų lyčių, įvairių luomų, partinių pažiūrų ir tikybų patriotai - lietuviai, skyrę savo darbą tautos ir valstybės saugumui, švietimui, kultūrinimui, bei, aplamai, visokeriopai Tėvynės gerovei.

Prabėgo 50 metų nuo to laiko, kai pirmieji šauliai skubėjo į pagalbą kariuomenei padėti apginti Lietuvos gležnutę laisvę. Brangi sukaktis! Deja, ją tegalime minėti tik laisvojo pasaulio valstybėse, nes Tėvynę, dėl kurios šauliai taip aukojosi, vėl slegia žiauri okupanto ruso - komunisto letena. Laisvė sutrempta, tauta niokojama, o vienok ir ten, prie Nemuno krantų blyksi vilties spindulėliai, kuriuos įdiegė šaulių aukos ir darbai, kad Lietuvos klaiki dabartis yra tik laikina.

Okupavę Lietuvą bolševikai, ypač žiauriai naikino šaulių eiles, todėl tik maža dalis jų atsidūrė per karo audras laisvajame pasaulyje. Iš Tėvynės atsineštoji dvasia neleido nurimti, todėl jie čia šiaurės Amerikoje atkūrė Lietuvos Šaulių Sąjungą Tremtyje. Jos pirmasis vienetas įsisteigė Toronte, Kanadoje, 1954 m. liepos mėn. 20 d. Taigi, tremties šauliai taip pat šiemet mini ir 15 metų savo veiklos sukaktį.

1929 m. kovo mėn. 5 d. Kaune mirė Lietuvos Šaulių S-gos ideologas ir kūrėjas Vladas Putvinskis - Pūtvis, dalyvavęs tik 10 metų šaulių veikloje, bet palikęs neišdildomą įtaką visam S-gos plėtojimuosi ir būdai. Taigi, šiemet buvo minimos Didžiojo Šaulio 40-sios mirties metinės.

LŠST centro valdyba ragino šaulių vienus visas šias sukaktis minėti, o pati jų proga suruošė gerai pavykusią šaulių ideologinę savaitę Dainavos stovykloje, kur tos sukaktys buvo taip pat atatinamai prisimintos.

Buvo planuojama 50-čio proga išleisti poemą, skirtą Lietuvos nepriklausomumo laikotarpiui prisiminti, tačiau nepavyko surasti autoriaus. Todėl galutinai apsispręsta bent šiuo pavidintu "Tremties Trimito" numeriu atžymėti minėtas sukaktis.

Algirdas Budreckas

TESTAMENTAS

*Jei tėvynę tu myli tikrai
Ir ją gint visada pasiryžęs.
Tavo siela deimantais nusagstyta,
Brangenybė savam kraštui esi.
Jei už skriaudžiamus brolius tautiečius,
Atiduosi net savo gyvybę.
Lietuva tau liks amžiais dėkinga,
Už jos laisvę — nepriklausomybę.
Jei kovon nejauti pašaukimo
Ir nenori tėvynės apginti.
Savam kraštui esi tu numiręs,
Tartum piktžolė išrauta sunaikinti.
Už tėvynę daug žuvo aukų,
Didvyrių — patriotų šaulių.
Gindami savo kraštą tėvų,
Jie surašė testamentą krauju.*

UŽ NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ

JONAS ŠVOBA

Bepradedant kalbėti apie Lietuvos Šaulių Sąjungą, pravartu žvilgtelėti į tuos laikus, kai Lietuva buvo imperija, kada lietuviai valdė plotus tarp Baltijos ir Juodųjų jūrų, daužė Kremlių, laužė ragus kryžiuočiams-vokiečiams prie Žalgirio, gynė Europą nuo totorių. Taip pat pravartu prisiminti apie žemes tarp Vyslos—Dauguvos, Baltijos jūros—Būgo, Pripetės upių ir Dniepro augštapio. Gaila, kad tos sritys, kurios nuo senovės buvo apgyvendintos lietuviškų genčių, nebuvo laiku mūsų protėvių apjungtos ir įjungtos į Lietuvos imperiją. Gal todėl mes ir likome maži ir negausingi. Imperijos plečiasi jėga, diplomatija ir vedybomis. Kunigaikščiai, vykdamai į užvaldomus kraštus ir neturėdami užtenkamai jėgos, būdavo verčiami derintis prie vietos gyventojų, prie jų religijos, papročių ir kalbos. Jie ilgainiui ir sutapėdavo su valdomų sričių gyventojais. Panašiai atsitiko su Lietuvos didikais ir bajorais, kai jie bendravo po vieno karaliaus karūna, per kelis šimtmečius — sutapėjo ir sulenkėjo.

Lietuviai kunigaikščiai Gediminaičiai, įsikūrę gudiškose, ukrainietiškose ir rusiškose srityse, kad ir kalbėjo vietine kalba, bet save per šimtmečius laikė lietuviais ir buvo ištikimi Lietuvos valstybei. Lietuvos didikai, jau kalbantys lenkiškai, taip pat save laikė lietuviais ir buvo ištikimi Lietuvos piliečiai. Jie per šimtmečius gynė Lietuvos sienas, jos teises ir savo vardą. Lietuvos didikas, pavadintas lenku, nors ir kalbantis lenkiškai, jautėsi užgautas.

Tačiau, kai žuvo Lietuvos valstybė, tai Gediminaičių ainiai pasiliko rusiškos imperijos tarnyboje, o sulenkėjusi Lietuvos diduomenė bei bajorija, pritrėkto ir prislėgtos rusiškos okupacijos, pašlijo Lenkijos pusėn ir Lietuvos likimą rišo su Lenkijos likimu.

Tuo būdu valdantysis sluogsnis atsiskyrė savo kalba nuo tautos kamieno, iš kurio iškilo, išplito ir sukūrė imperiją. Lietuvių tauta atidavė savo elitą, savo energiją ir daug kraujo svetimai imperijai sukurti, o pati pasiliko nešti baudžiąvą svetimiesiems.

Tik devynioliktasis šimtmetis yra lietuvių tautos dalies atgimimo, susipratimo ir prisikėlimo šimtmetis. Dar 1831 ir 1863 metų sukilimai yra artimai rišami su sukilimais Lenkijoje. Bet

jau 1905 metų Vilniaus Didžiajame Seime lietuviai sprendžia Lietuvos reikalus, visiškai neatsižiuėdami nei lenkų, nei Lenkijos. Lietuvių tautos savarankiškumo dvasia jau brendo atskirai nuo lenkų. Ji galutinai buvo pareikšta 1918 metų vasario mėn. 16 dienos Aktu. Išskylančios lietuvių tautos vadai, jau nebe bajorija ar kunigaikščių ainiai, bet daugumoje ūkininkų, buvusių baudžiauninkų, vaikai.

Lietuviai, vadovaudamiesi realiais ir gyvybiniais tautos interesais, nebesiekia atgauti Lietuvos imperijos turėtų žemių, kuriose žuvo didelė tautos dalis ir skelbia Lietuvą, atsistatančią dar išlikusiose etnografinėse sienose. Lietuvių tauta viena pati ryžosi gelbėti savo gyvybę nuo visų išorės ir vidaus priešų. O jų buvo iš visų pusių. Viduje veikė sulenkėję dvarai, bajorai ir jų tarnai. Smaugė okupantai vokiečiai. Veržėsi rusai-bolševikai. Mūsų pačių patyrimas nebuvo didžiausias. Užtat tautos savisaugos instinktas, tautos pasiryžimas nusikratyti bet kokią vergiją, buvo nepaprastai didelis. Visas mūsų kraštelis ir visur kitur esantieji lietuviai sujudo. Tą laiką galima pavaizduoti rašytojo J. Švaisto žodžiais:

“Kūrėmės beveik iš nieko, tartum pasaulio pradžioje.

O žemė buvo nyki ir tuščia, ir buvo tamsu galybėse, o dvasia Dievo išsiplėtė ant vandenių.

Svarbiausia dvasia. Tosios dvasios nuostabiai daug atsirado lietuviuose. Daugelis ėmėsi iniciatyvos ir dirbo įsirežę. Dirbo, kur tik skubiau, kas būtiniausia. Talkon kviečiamieji niekad neklausinėjo: kas kiek ir kada mokės? Nuostabus susiklausymas, savitarpio pasitikėjimas jungė visus.”

Tikrai, “žemė buvo nyki ir tuščia”. Vienok, pabudusi lietuvių dvasia darė stebuklus. Viskas kūrėsi ir darėsi, kad ir sunkiai. Daug kas, o ypač ginkluotų jėgų organizavimas buvo pavėluotas. Bet, vis dėl to, kūrėsi Lietuva. Kad ir nedidelės saujelės lietuvių griebėsi ginklo savo kraštą ginti nuo priešų. Kaip tvėrėsi mūsų pirmosios ginkluotos jėgos rašo generalinio štabo plk. K. Škirpa: “...geriausią iš visų praeities pavyzdžių apie ginkluotos pajėgos rolę kovoje už savo valstybę paliko mums 1918-1919 metų kūrėjai-savanoriai. Pašaukti prie ginklo, kada Lietuva bemažką jau

žuvo ant savo prisikėlimo slenksčio, jie užpildė pirmuosius atgimstančios Lietuvos kariuomenės pulkus, tuo sudarydami jai tvirtą pagrindą. Į jį atsiremiant, jau buvo galima palaipsniui sumobilizuoti sveikiausius vyrus ir skubiai suformuoti visą armiją ir ją suformuoti, ne patogiose kareivinėse, bet kovos lauke. Vienkart susidarinėjo ginkluoti vietinių žmonių būriai, kuopos ir net batalionai, kad pastojus kelią rusams vis giliau brautis į Lietuvos teritoriją.”

Atskiri Lietuvos kampeliai turėjo patys imtis iniciatyvos tvarkytis ir gintis savarankiškai, nes Lietuvos vyriausybė dar negalėjo visur ir viską aprėpti. Žemaičių partizanai įsikūrė dar 1918 m. spalio mėnesyje ir veikė slapta. Lapkričio pradžioje karininkas Povilas Plechavičius nuvyko į Vilnių ir Lietuvos vyriausybės buvo paskirtas “vietinės apsaugos viršininku”, o lapkričio 23 d. Sedos komendantu. Prasidėjo viešas veikimas, kuris apėmė Mažeikių, buvusią Sedos ir iš dalies Telšių ir Kretingos apskričius. Buvo organizuojama vietinė administracija, milicija ir apsaugos būriai. Sausio 10 d. bolševikai užėmė Šiaulius, o vasario 2 d. Mažeikius ir Sedą. Susisiekimas ir susižinojimas su vyriausybe buvo nutrauktas. Visus administracijos reikalus reikėjo spręsti ir tvarkyti savarankiškai. Susidarė frontas Žemaičiuose partizanų laikomas, kuriam vadovavo karininkai Povilas ir Aleksandras Plechavičiai. Vasario pabaigoje atsiimta Seda ir Mažeikiai ir bolševikai nugrūsti ligi Kuršėnų, o šiaurėje ligi Latvijos sienos. Kovo pradžioje be vyriausybės žinios buvo įvykdytas naujokų šaukimas ir 250 vyrų kuopa pasiūsta kariuomenės vadiui Kaune. Partizanų apsaugos būriuose buvo apie 200 ir milicijos apie 200 žemaičių vyrų.

Šiaurinėje dalyje stipriai pasireiškė Joniškėlio partizanai kovose dėl Lietuvos laisvės prieš bolševikus. Jų veikla prasideda nuo 1918 m. lapkričio mėnesio. Joniškėlyje veikė apskrities komitetas, prie valsčių komitetų buvo sudaryta vidaus milicija, iš kurios išaugo apsaugos būriai. Bolševikams užplūdus, pereita į slaptą veikimą. Vokiečiams užėmus Šiaulius ir Lietuvos kariuomenei Šeduvą, kovo 22 d. iš Šiaulių į Joniškėlį atsikėlė bolševikų Žemaičiuose sudarytas 8-tas pulkas. Šis bolševikų pulkas, partizanų sukurstytas, sukilo ir buvo nuginkluotas. Partizanai laimėjo daug ginklų ir vėl pradėjo atvirai veikti. Partizanų būrių vadų ir karininkų susirinkimas nutarė susijungti vienon vadovybėn ir pasivadino Apskrities apsauga. Karininkas Antanas Stapulionis buvo išrinktas štabo viršininku. Partizanuose buvo 20 karininkų, 850 partizanų, drauge su milicija — 1500 vyrų. Partizanai apsiėmė laikyti frontą prieš bolševikus nuo Latvijos sienos iki Bernatonių kaimo, prie Panevėžio, apie

70 km ilgio. Ryšis su Lietuvos kariuomene ir Vyriausybe buvo silpnas. Visus kovos vedimo būdus ir administracijos reikalus Joniškėlio partizanai sprendavo patys.

Bolševikai, sulaukę paspirties, grįžo atgal ir pradėjo puolimą. Partizanai stėjo kovon. Pirmosios kautynės vyko prie Vabalninko, Unciškių ir Bernatonių. Partizanai, beveik savaitę išsilaikę prie Unciškių, turėjo pasitraukti. Bolševikai dar neilgam buvo sulaikyti prie Lėvens ir Mūšos upių. Balandžio 30 d. jie jau perėjo Lėvenį ir Mūšą. Partizanai, pasikvietę į talką 2 vokiečių kulksvaudininkų kuopas, su 2 patrankomis, atsiėmė Joniškėlį. Jau gegužės pradžioje Joniškėlio partizanai perėjo į priešpuolį ir suėjo į sąlytį su Lietuvos kariuomene.

Gegužės 20 d. Joniškėlio partizanų batalionas nustūmė bolševikus nuo Lėvens ir Mūšos krantų ir, veikdamas į jų kariuomenės sparną, privertė nutraukti kautynes su Lietuvos kariuomene tie Kupiškiumi. Dar buvo atsiimtas Pandėlys ir Rokiškis. Joniškėlio partizanai buvo pavadinti Joniškėlio partizanų batalionu, iš kurio išsivysė 9-tas pėst. pulkas.

Iš vidurio Lietuvos minėtini Pagirio partizanai, vadovaujami kar. Jul. Reikalos. 1919 m. kovo mėn. gale jų buvo apie 400, dauguma raitų. Kovota buvo dėl pačių Pagirių, Siesikų, Vadoklių. Vėliau, su Panevėžio apsaugos komendantūra jie sudarė Panevėžio batalioną, iš kurio išaugo 4-tas pėst. pulkas.

Nors apie 1919 metų vidurį bolševikai buvo nustumti, bet pavojus Lietuvos nepriklausomybei buvo dar labai didelis. Dar tebesilaikė vokiečių kariuomenės daliniai, sukeldami neramumus. Lenkai, negalėdami pamiršti Lietuvos, kartu su bolševikais veržėsi į Lietuvą, užimdami vieną miestą po kito. Taip užėmė Gardiną, Vilnių, Daugus, Butrimonis, Stakliškes, Vižainį, Punkską, Seinus, Varėną. Santarvės valstybės, palaikydamos lenkus, nustatinėjo demarkacijos linijas vieną po kitos, palikdamos lenkams užimtus miestus. Lietuva, vesdama karą su bolševikais, būdavo priversta sutikti su laikina demarkacijos linija. Visokios geros ir pačios blogiausios žinios suplaukdavo iš visos Lietuvos ir iš visų frontų į Spaudos Biurą, kuris veikė prie ministerių kabineto Kaune ir teikdavo žinias laikraščiams. Spaudos Biuro darbuotojai susirūpino pavojinga Lietuvos padėtimi ir ėmėsi iniciatyvos organizuoti Kaune partizaninį būrį, sekdami kitų partizaninių būrių veiklos pavyzdžiu.

Pirmasis susirinkimas įvyksta 1919 m. birželio mėn. 23 d. Kitas susirinkimas — birželio 27 d. Jame įsteigiama draugija šaulių vardu ir įterpiama į Lietuvos Sporto Sąjungą kaip sekcija.

Šaulių būrys lenkų fronte — 1920 m.

Laikraštyje „Lietuva“ pranešama, kad prie Sporto Sąjungos susidarė Šaulių skyrius, kuris liepos 2 d., lygiai 5 val. susirinks Vytauto kalne galutinai savo reikalo aptarti ir padaryti praktikos žingsnių. Liepos 2 d. teatėjo 10 vyrų, bet liepos 8 d. jau 40 vyrų. Tą dieną dalyvavo ir Vladas Putvinskis. Liepos 9 d. jis rašo žmonai: „... sudarėme pradžia Lietuvos Šaulių Sąjungos. Tai pusiau sportinė, pusiau politiniai-kariniai partizaninė organizacija.“

Birželio 27 dienos šaulių susirinkimas delegavo Matą Šalčių ir Antaną Vienuolį-Žukauską pas Vladą Putvinskį išdėstyti jam steigėjų sumanymą ir išklausti jo nuomonės bei patarimų. Šalčiui pradėjus aiškinti reikalą, Putvinskis nustebeš ir paklausęs:

— Vyrai, argi jūs neturite ginklų? Šitokie neramūs laikai, kai sunku atskirti draugą nuo priešo, o jūs dargi ginklų sau nepasirūpinote!?

— O Tamsta ar turi? — paklausęs Šalčius. Putvinskis parodęs pajuostėje kabantį didelį parabelį ir pridūręs:

— Aš nė žingsnio niekur nedarau be ginklo — mano ir visa šeima ginkluota. Ir giminės...

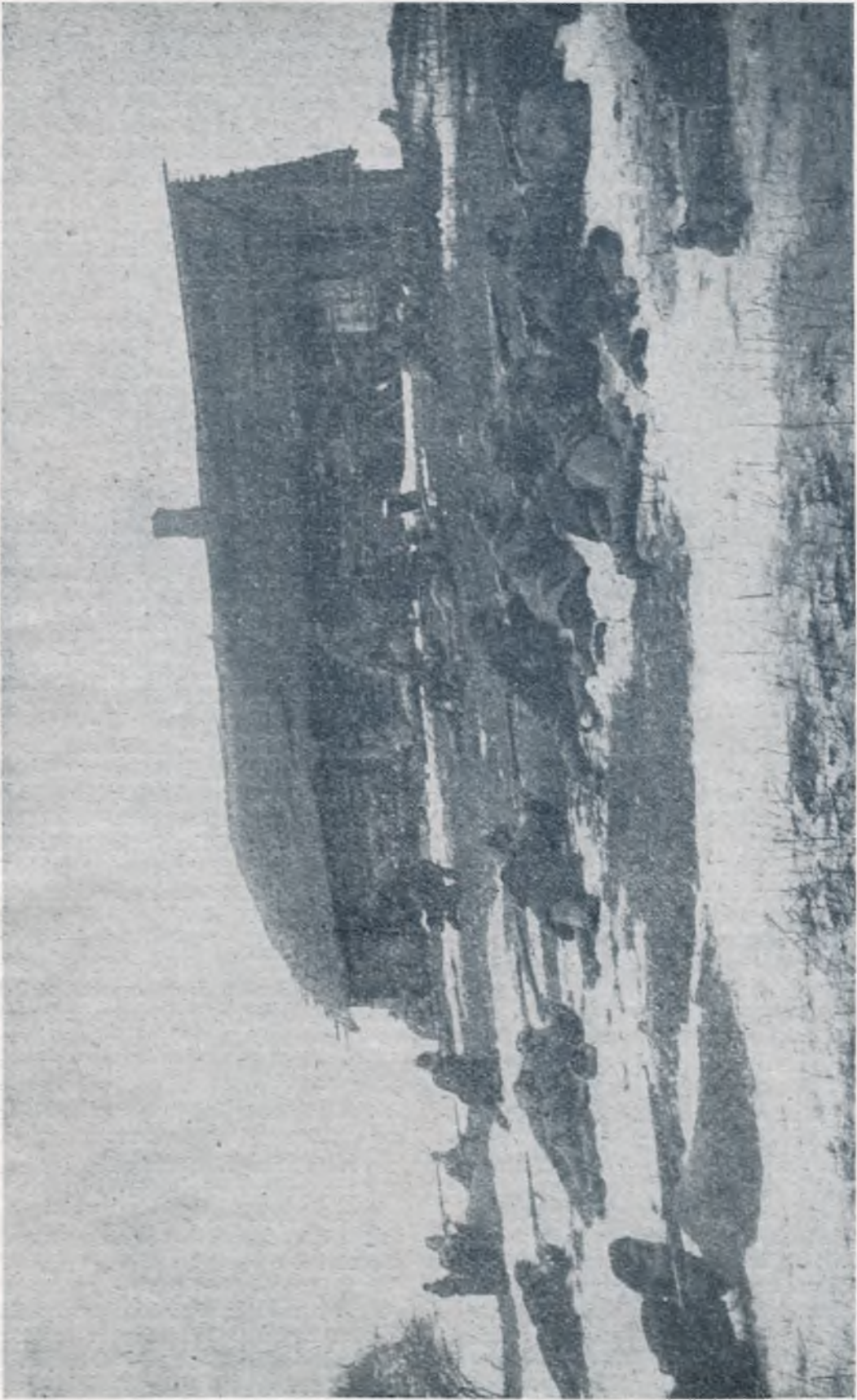
Kada delegatai, Putvinskio pakviesti, užėjo pas jį į namus, tai Vienuolis taip savo išpūdį aprašo: „Tai, apie ką mes tik pradėjome svajoti, pasirodė čia, šituose namuose, Putvinskių šeimoje, šaulių idėja buvo įsikūnijusi ir susidėjo iš visos Putvinskių šeimos ir jo giminių — Kodaičių, Žmuidzinavičių ir kitų. Putvinskių namuose mes radome ir amunicijos sandėliuką, supirktų iš vokiečių kareivių šautuvų, durtuvų, šovinių, veršinių ir t.t.“

Sielojomės, kad Lietuvos dvarininkų dauguma virto lietuvių tautos ir pačios Lietuvos priešais. Tačiau turime Vladą Putvinskį-Pūtvi ir jo šeimą. Jis buvo stambus dvarininkas, kilmingos giminės su tradicijomis kovoje už savo kraštą. Jis ir jo šeima išsiskyrė iš daugumos dvarininkų ir visais atžvilgiais sutapo su lietuvių tauta, viską aukėjo ir dirbo jos labui. Tik gaila, kad Putvinskių mažai teturėjome tais laikais, o daug daugiau atsirado pilsudskiškėmis bacilomis apkrestų.

„Šaulių Sąjunga prasidėjo ir plėtojosi karo ženkle,“ — sako dr. J. Matusas. Dėl to ir karinė mankšta iš pat pradžių buvo būtinoji dalis. Rikiuotės pamokos vykdavo Vytauto kalne. Dauguma pirmųjų šaulių buvo augšti valdininkai. Jie su šautuvais ant peties, civiliniais drabužiais apsirengę, žygiuodavo Kauno gatvėmis. Su pašaipa juos palydėdavo vokiškai, lenkiškai bei rusiškai kalbantieji ir dar net pavadindavo „komedijantais“. Bet tie „komedijantai“, nieko nežiūrėdami, beveik kasdien po pietų 2 valandas mokėsi karinių dalykų. Vasaros pabaigoje pradėta pratintis valdyti kulkosvaidžius ir apsieiti su granatomis. Ateidavo ir moterys. Pav. Emilija Putvinskienė, Ona Putvinskaitė, Honorata Ivanauskienė.

Kada Kaunui praėjo tiesioginis pavojus, paįro ir šauliai, ateidavo į pamokas tik 3-6 žmonės. Bet visuomet ateidavo Putvinskis ir sėdėdavo su šautuvu. Šaulių Sąjungos susirinkimą rugpjūčio 8 dieną kvietė organizacinė komisija, kuri patiekė jau paruoštą svarstyti „pagrindinių įstatų projektą“. Šią komisiją sudarė Vladas Putvinskis,

Partizanų-šaulių šiaudinio būrys išmuša lenkus iš kaimo

M. Mikelkevičius, M. Šalčius, T. Ivanauskas ir V. Stašinskas. Rugpjūčio 20 d. tie patys asmenys išrenkami į valdybą. Vladas Putvinskis tampa Sąjungos pirmininku ir viršininku ir išbūna tose pareigose ligi 1922 m. suvažiavimo. "Pagrindiniai Lietuvos Šaulių Sąjungos Įstatai" valdybos priimti rugsėjo 5 d., rugsėjo 12 d. su jais sutiko Vyriausias Karo vadas gen. S. Žukauskas, o rugsėjo 15 d. juos patvirtino Krašto Apsaugos ministeris karin. P. Žadeikis. Tuo Lietuvos Šaulių S-ga tapo atskira karine organizacija. Ši išrinktoji S-gos valdyba buvo kartu Sąjungos ir Kauno skyriaus bei būrio. Spalio 27 d. buvo sudaryta atskira Kauno būrio valdyba, o lapkričio 13 d. Kauno skyriaus. Taip palengva išsirutuliojo Lietuvos Šaulių S-gos centro valdyba.

Lietuvos Šaulių S-gos valdyba iš karto užsimojo steigti miestuose S-gos skyrius ir jiems pavesti organizuoti šaulių būrius. Reiškia, Šaulių S-ga tapo ne vietinė partizaninė organizacija, bet organizacija, apimanti visą kraštą per steigiamus skyrius ir būrius, kurie apjungė ir tvarkė partizaninį veikimą. 1919 m. gale Sąjunga jau turėjo 16 skyrių su 39 būriais, kurie turėjo 805 narius. Tais pačiais metais Šaulių S-ga jau stipriai ištraukė į kovas dėl Lietuvos laisvės.

Šaulių S-ga kilo iš bendro partizaninio judėjimo, iš tos pačios bendros sukilusios stebuklingos lietuvių tautos dvasios, sukilusios kovai dėl savo egzistencijos. Todėl, gal būtų ir neteisinga Šaulių S-gos pradžią rišti tik su Kauno partizanų, pasivadinusių šauliais, pradžia. S-gos pirmasis pirmininkas, laikomas S-gos kūrėju, Vladas Putvinskis apie S-gos pradžią taip kalba 1920 m. *Trimite*:

"Norint parašyti šaulių istoriją, sunku būtų atrasti žymesnių dienų ir asmenų vardų, surištų su šaulių veikimo pradžia. Jų pradžią sudarė patys žmonės, gindamiesi nuo visokių plėšikų ir gindami kraštą nuo svetimtaučių priešininkų."

ŠAULIAI KOVOSE DĖL LIETUVOS LAISVĖS

1. P. O. W. likvidavimas

P. O. W. (Polska Organizacja Wojskowa) įsteigta I Pas. karo metu. Lietuvos karinis žvalgybos skyrius sekė POW veiklą ir turėjo žinių, kad ruošiamas sukilimas. Todėl vyriausybė, kariuomenės viršininkai Kauno įguloje ir Lietuvos Šaulių S-ga sustiprino budrumą. Lietuvos kariuomenė 1919 m. rugpjūčio mėnesyje vykdė didelį bolševikų puolimą šiaurės rytų Lietuvoje. Kaune buvo likę tik komendantūros daliniai, karo mokykla ir tarnyba. Lenkų kariuomenė buvo priartėjusi prie Kauno per 45 km. Todėl, POW surizikavo sukilti. Rugpjūčio 28 d. vakare buvo nu-

trauktas Kauno ryšis su provincija, mieste pasigirdo šūviai, buvo užpultos kai kurios sargybos. Tai buvo sukilimo pradžios ženklas. Buvo griebtasi skubių priemonių sukilimui užgniaužti. Tuoju buvo padarytos kratos pas įtariamus lenkus. Suimti jų komendantai Raimundas Kowaleckas ir Jonas Nekrašas, kurio darže rasta užkastas archyvas. Iš viso suimta apie 400 asmenų, kurių tarpe 15 karininkų.

Šaulių S-ga pirmą kartą 1919 m. rugpjūčio mėn. 28-29 dienomis aktyviai pasireiškė, padėdama likviduoti POW ruoštajį sukilimą. Tuo metu šauliai dar tik buvo pradėję organizuotis, mažai turėjo narių, tačiau pajutę pavojų visi sukrucho. Jiems į pagalbą skubėjo ir nenariai.

Šauliai dalyvavo kratose ir saugojo įstaigas, eidami sargybinių bei sargų pareigas. Pats Putvinskis nakties metu išdavinėjo ginklus. Tai buvo pirmasis šaulių "krikštas".

2. Kovos su bermontininkais

Vokiečiai, pralaimėję I Pas. karą, norėjo nors Pabaltijo kraštuose įsistiprinti. 1919 m. vasarą atsirado Vokietijoje avantiūristas Bermontas-Avalovas, kuris vokiečių remiamas, organizavo rusų belaisvių rinktinę kovai prieš bolševikus Rusijoje. Vėliau, tam pačiam tikslui, buvo organizuojamos Virgoličio ir Sobolevskio rinktinės. Lietuvoje tas rusų vokiečių mišinys buvo žinomas bermontininkų vardu.

1919 m. birželio 12 d. Bermontas su štabu atvyko į Mintaują. Pirmieji bermontininkų daliniai atvyko į Kuršėnus ir Mažeikius liepos 26 d. Jie skelbėsi, kad rengiasi karui prieš bolševikus. Vokiečių gen. von Goltz ir jo įpėdinis delsė iš Lietuvos išsikraustyti ir rėmė bermontininkus. Oficialiai ir galutinai vokiečių kariuomenei iš Lietuvos 1919 m. lapkričio 15 d. pasitraukiant, dalis vokiečių karių pasiliko ir įsijungė į Bermonto ir Virgoličio rinktines. Prieš plėšikaujančius ir užpuldinėjančius bermontininkus, kaip anksčiau prieš bolševikus, patys žmonės organizavosi į partizanų būrius ir gynėsi. Į kovas prieš bermontininkus jau aktyviai ir organizuotai išitraukė Šaulių S-ga.

Dr. J. Matusas šaulių kovas prieš bermontininkus suskirsto į tris frontus:

- 1) centrinis arba Šiaulių frontas,
- 2) šiaurės frontas arba dešinysis sparnas, kurio centras Pasvalys ir
- 3) kairysis sparnas — Žemaičiai su centru — Raseiniai.

Visos Pasvalio įstaigos pačios susitarė organizuoti partizanus apsigynimui nuo plėšikaujančių bermontininkų. Tradiciją ir medžiagą tam davė Joniškėlio partizanų veikla prieš bolševikus, o pagrindą pradžiai — garbės milicija.

Spalio 29 d. Pasvalio apskrities viršininkas įsako visai garbės milicijai susirinkti sudarymui partizanų būrių. Joniškėlio valsčius kviečia atgaivinti Joniškėlio partizanus kovai prieš bermontininkus ir skelbia visiems priešams blokadą, kad jie iš lietuvių negautų jokios paramos.

Susidarė apie 30 būrių partizanų, kurie veikė kartu su Pasvalio batalionu ir sudarė "Šiaurės apsaugos grupę", turinčią apie 1000 vyrų, kuriai vadovavo komendantas kpt. J. Vėgėlis. Ši grupė laikė 60 km. plotą. Lapkričio 29 d. ji užėmė Joniškį, išstūmė bermontininkus iš šiaurės rytų Lietuvos ir atkirto jiems kelius į Latviją. Šiaurės grupės partizanai susižinojo su Šaulių S-ga lapkričio mėnesio pabaigoje. Čion važinėjo centro įgaliotinis J. Vasiliauskas ir organizavo šaulių būrį Gačiūnuose. Mokyt. Balys Žygėlis jau lapkričio 16 d. organizuoja Joniškio Šaulių S-gos skyrių.

Kairiajame sparne, t.y. Žemaičiuose, Šaulių S-gos centras pradėjo iš karto vadovauti. Iš Krašto Apsaugos ministerijos gautas kar. Bernardas Vasiliauskas ir paskirtas vyriausiu šaulių vadu. Spalio mėn. sudarytas pirmasis Šaulių S-gos štabas, į kurį įėjo Vladas Putvinskis, kpt. B. Vasiliauskas ir Mikas Mikalkevičius. S-ga gavo dar karininkus Juozą Rymeikį ir Alfonsą Šklėrį. Partizanai ir šauliai veikė planingai, susiderindami su kariuomene. Buvo duoti smulkūs nurodymai iš centro Raseinių, Tauragės, Kretingos ir Mažeikių skyriams ir būriams, kas darytina ir kaip veikti. Šauliai turėjo susidūrimų su bermontininkais patys vieni, bendraudami su kariuomene ir jai padėdami. Spalio mėn. 20 d. ties Šimkaičiais bermontininkai užpuolė lietuvių kariuomenės amunicijos traukinį. Šauliai ir kareiviai traukinį apgynė ir paguldė 7 bermontininkus. Lapkričio viduryje centras pradėjo organizuoti partizanų—šaulių skrajojančius būrius. Vienas toks būrys buvo Raseiniuose ir jis stipriai baugino priešą.

Šauliai daugiausia pasitarndavo žvalgyba. 1919 m. lapkričio 11 d. Tauragės komendantūros kariai ir šauliai, vadovaujami skyriaus vado, užpuolė bermontininkus ties Skaudvile: 1 užmušė, 2 sužeidė, kitus nuginklavo, paimdami 8 arklius, 6 balnus, 36 šautuvus ir daug šovinių.

3. Šaulių arba centrinis frontas

Spalio 5 d. Virgoličius iš Kuršėnų persikėlė į Šiaulius. Keldamasis į Šiaulius, pranešė mūsų vyriausybei, kad vyksta susijungti su Judeničo armija, kovojančia prieš bolševikus. Spalio 9 d. bermontininkai užpuolė ir nuginklavo lietuvių komendantūrą, užėmė paštą, išplėšė iždinę, išdraskė gimnaziją, suiminėjo žymesnius žmones. Lietuvos vyriausybė turėjo dalį savo kariuomenės atitraukti nuo bolševikų fronto prieš ber-

montininkus, kurie plėšė ir terorizavo gyventojus. Adv. Rapolas Skipitis aprašo, kad spalio 10 d. Palekos kaime, Šiaulėnų valsčiuje, bermontininkai plėšė ūkininkus. Vienas ūkininkas, tik pareiškęs, kad jie, ūkininkai, daugiau nebegalį duoti, buvo vietoje nušautas. Suklykus žmonai ir su bėgus daugiau žmonių, vienas vyras, kuris turėjęs karinį šautuvą, prisitaikęs, iš už kampo pašovė vieną bermontininką. Išsigandę bermontininkai pasiėmė sužeistąjį ir išvažiavo. Adv. Skipitis, po to įvykio, dar patyręs apie bermontininkų darbus Šiauliuose parbėgo Kaunan, apsirūpino atostogomis, Šaulių S-gos įgaliojimais ir pinigais, apsirengęs kaimiškai, išvyko per bermontininkų frontą į Šiaulius organizuoti partizanų. Pakelyje, Karčiamų kaime, jis sutiko, su panašiais įgaliojimais, kitą advokatą — Vladą Poželą. Abu, kartu nuvykę į Šiaulius, susirado visuomenininką Kiprą Bielinį ir jie visi trys sudarė "Laikinąjį Partizanų Štabą".

Štabo uždavinys buvo sukelti aktyvią partizanų veiklą prieš bermontininkus, suorganizuoti žvalgybą ir žinių teikimą fronto štabui Baisogaloje. Apie lapkričio 22 d. Skipičiui išvykus į Kauną, į štabą įėjo Zulė Lukauskaitė. Ji sumaniai vadovavo žvalgybai. Partizanų štabas leido ir platino atsišaukimus ir laikraštėlį "Partizanas".

Šiaulių apskrityje susidarė apie 20 partizanų būrių, kurių daugumą suorganizavo mokytojai. Partizanai užpuldinėdavo mažesnius bermontininkų būrelius, gindavo gyventojus nuo plėšikų, teikė žinias kariuomenei ir Partizanų štabui. Didelių partizanų susidūrimų su bermontininkais priskaitoma apie 100. Toks partizanų judėjimas erzino ir baugino priešą.

Kai lapkričio 21 d. Lietuvos kariuomenė pradėjo bermontininkų puolimą, partizanai stipriai suaktyvino veiklą. Susižinojimas su Šiaulių miestu buvo nutrauktas, kai kuriose vietose susprogdinti tiltai, nuimti bėgiai, ties Papile sulaikytas bermontininkų traukinys. Partizanai padėjo Lietuvos kariuomenei ir kenkė priešui. Susirišęs su mūsų kariuomenės artimiausiu daliniu, Partizanų štabas siuntinėjo jam tikslių žinių apie priešą judėjimą. Tačiau, mūsų kariuomenės sėkmingas žygiavimas buvo Nysselio vadovaujamos Santarvės Komisijos sulaikytas, kad priešas galėtų išsikraustyti. Tai sukėlė visuomenės ir partizanų pyktį.

Šiauliuose ir jų apylinkėse tik Partizanų štabas buvo vienintelė, organizuotai veikusi įstaiiga. Štabo iniciatyva buvo pasipriešinta Nysselio sąlygoms ir lapkričio 26 d. Šiaulių visuomenės vardu įteikti griežti reikalavimai jo komisijai, kad būtų tuojau Lietuvos valdžiai perduoti suimtieji, išplėštas iš gyventojų turtas, karinis bermontininkų turtas, įstaigos ir t.t. Štabas rinko

žinias apie bermontininkų padarytus nuostolius ir jas teikė Santarvės ir mūsų komisijoms.

Kai galutinai paaiškėjo, kada bermontininkai išsikraustys, Partizanų štabas pasirūpino turto apsauga, paskyrė komendantus geležinkelio stočiai ir Gubernijos sandėliams. Tuo būdu sandėliai buvo apsaugoti nuo susprogdinimo. Iš gruodžio 7 dienos į 8-tą partizanai visą parą palaikė tvarką Šiauliuose ir jų apylinkėse, eidami sargybas kur reikėjo, iki viską perėmė Lietuvos kariuomenė. "Laikinis Partizanų Štabas" perdavė Šiaulius mūsų kariuomenei gruodžio 9 d. Gruodžio 10 d. įvyko esamų būrių atstovų steigiamasis Šiaulių šaulių skyriaus susirinkimas. Įsteigtas skyrius išiliejo į Šaulių S-gą.

Šiaulių ir apylinkės partizanai veikė pagal Šaulių S-gos centro Kaune nurodymus. Tos veiklos sukuryje spalio-gruodžio mėnesiuose sutinkame Šaulių S-gos žmones: Skipitį, Požėlą, Marčiulionį, Sklėrį ir kitus. Šaulių S-gos žmonių suorganizuotas "Laikinis Partizanų Štabas" buvo didelė parama kovoje dėl Šiaulių.

4. Šauliai kovose su lenkais

1919 m. rugpjūčio 23 d. lenkai užima seną lietuvių kultūrinį centrą Seinus. Dėl jų prasidėjo grumtynės su lenkais, kuriose dalyvavo vietiniai žmonės — partizanai, nes Lietuvos kariuomenė buvo sugrupuota lemiamoms kautynėms prieš bolševikus ir vėliau prieš bermontininkus. Lenkai išnaudojo sunkią Lietuvos padėtį ir užiminėjo vieną po kito miestus. Kovai prieš lenkus tvėrėsi vietos partizanai ir šaulių būriai. Kaip Šiaulių apylinkėse, taip ir čia, juos daugumoje organizavo mokytojai. 1919 m. partizanų būriai veikė Nedzingoje, Merkinėje, Varėnos-Akmens apylinkėje, Butrimonyse, Perlojoje. Tai buvo pietuose ir pietryčiuose. 1919 spalio mėn., kada mūsų jėgos buvo atitraukiamos nuo bolševikų fronto ir grupuojamos prieš bermontininkus, lenkai bandė pasiekti Šventosios upę. Tuomet sujudo Ukmergės apskrities žmonės, suorganizavo Ukmergės šaulių skyrių ir valsčiuose 10 būrių. Deltuvos būrys saugojo Šventosios krantus, tiltus ir brastas. Čia visą šaulių veikimą tvarkė ir derino Ukmergės šaulių skyriaus valdyba.

1920 m. spalio 17 d. Šaulių S-ga steigia "Šaulių Fronto Štabą", kurio tikslas koordinuoti šaulių veiksmus lenkų fronte. Štabo viršininku paskirtas Matas Šalčius, o operatyvinės dalies viršininku ir drauge vyriausiu šaulių vadu karininkas P. Klimaitis. Be to, buvo sudaryti 5 šaulių lauko štabai: I — Kalvarijoje, II — Ukmergėje, III — Utenoje, IV — Alytuje ir V — Kaune. (Pagal Balį Pupalaigį VI-sis lauko štabas veikė Kaišiadoryse. "Nepriklausomai Lietuvai" 127 psl. Red.) Lauko štabai veikimo plotą pasiskirstė

rajonais su keletu valsčių. Jų žinioje buvo 42 rajonai. 1920 m. rudenį Simno—Varėnos ruože buvo apie 1500 šaulių, IV-jo štabo žinioje apie 1000 šaulių. Spalio 9 d. buvo paskelbta šaulių mobilizacija, nes lenkai sulaužę Suvalkų sutartį, užėmė Vilnių. Mūsų kariuomenė, užpulta netikėtai stipresnių jėgų, buvo išblaškyta. Lenkai sparčiai brovėsi gilyn į kraštą. Sujaudinta sukruto visa mūsų visuomenė, o ypač šauliai. Jie veikė fronte padėdami kariuomenei ir fronto užnugaryje prieš prasiveržusius lenkų raitelius.

Šauliai veikė Merkinės, Perlojos, Varėnos, Valkininkų, o šiaurėje — Malėtų, Labanoro ir Linkmenų rajonuose.

Paminėtinos svarbesnės šaulių kautynės su lenkais 1920 m. laikotarpyje yra šios: Valkininkuose spalio 16 d., Labanore lapkr. 4 d., Linkmenuose lapkr. 8 d., Babriškyje (Alytaus aps.) lapkr. 15 d., Baltadvaryje (Ukmergės aps.) lapkr. 17 d., Truškūnuose, Truskavoje ir Andrioniškyje — lapkr. 21 d., Rubikiuose lapkr. 23 d.

Perlojos būrys 3 mėnesius gynė nuo lenkų barą prie Merkio upės. Tai buvo vienas iš geriausiai organizuotų ir karingiausių būrių. Gerai žinomi Perlojos vyrai ir jų "Respublika". 1920 m. rugsėjo 29 d. perlojiečiai partizanai persiorganizavo į šaulių būrį.

Kovose dėl Lietuvos laisvės žuvo šaulių: kovose su bolševikais — 12, su bermontininkais — 14, su lenkais — 51, dėl Klaipėdos krašto — 4. Sužeistų buvo 146.

SAJUNGOS SANTVARKA

Šaulių S-ga, savanorišku būdu įsikūrusi, pati rinkdavosi sau valdomuosius organus, valdybas, tik karininkus—instruktorius jai skirdavo Krašto Apsaugos ministerija. Pagal įstatus vyriausias S-gos šeimininkas buvo visuotinis būrių ir skyrių atstovų suvažiavimas. Tik nuo 1922 m. S-gos viršininku buvo paskirtas Krašto Apsaugos ministerijos kpt. P. Klimaitis. Tuo būdu centro valdyba tapo dvilypė — S-gos pirmininkas renkamas visuotinio atstovų suvažiavimo, o viršininkas — skiriamas Krašto Apsaugos ministerijos.

Centro valdyba tvarkė organizacinius ir kultūrinius reikalus, o S-gos viršininkas — karinius dalykus. S-gos skyriuose, arba rinktinėse ir būriuose veikė panašus dvilypumas — valdybos ir vadai.

1935 m. įstatymu ir 1936 m. statutu Šaulių S-ga pavedama Krašto Aps. min. žinion. Šaulių S-gos vadas buvo skiriamas Respublikos Prezidento ir priklausė kariuomenės vadui. Tuo norėta S-gą daugiau sukarinti ir paruošti tėvynės gynimui. Šaulių S-gos atstovų suvažiavimas renka S-gos tarybą, kuriai pirmininkauja S-gos vadas. Rinktinių vadais tampa apskričių komendantai,

o buvę rinktinių vadai — jų padėjėjais. Mažesnių dalinių vadus skiria S-gos vadas pagal rinktinės vadų pristatymą. Renkamos Šaulių S-gos tarybos centre, rinktinėse ir būriuose tvarkė tik grynai visuomeninio bei kultūrinio pobūdžio reikalus.

Sajungos nariai ir padaliniai

Pagal 1919 m. įstatus nariais galėjo būti visi Lietuvos piliečiai be amžiaus skirtumo, dori žmonės, nenusikaltę baudžiamiesiems įstatymams. Nariai buvo trijų rūšių: rikiiai, nerikiiai ir rėmėjai.

1921 m. lapkričio 2 d. narių kartu su kandidatais buvo:

rikių	—	5986
nerikių	—	2276
rėmėjų	—	122
iš viso	—	8384.

Reikia pabrėžti, kad ypač pradžioje nemažai reikšmės turėjo moksleiviai šauliai, sudarydami savo atskirus vienetus prie mokyklų. Jie dalyvavo ir kovose su bermontininkais ir lenkais.

1927 m. susiorganizavo šaulės moterys. Įsisteigė studentų šaulių kuopos ir korporacijos.

1940 m. S-ga dalinosi į 23 rinktines, kurios turėjo 1200 būrių su narių:

rikių	—	42000
moterų	—	15000
rėmėjų	—	5000
viso	—	62000 šaulių.

Pagal profesijas šauliai skirstėsi: apie 30 profesorių, apie 100 advokatų, apie 100 inžinierių, apie 250 gydytojų, apie 3000 mokytojų, bet daugiausia buvo ūkininkų ir darbininkų.

Šauliai daugumoje buvo pėstininkai, bet kai kurios rinktinės turėjo raitelių, dviratinkų ir motociklistų vienetus.

1934 m. Klaipėdoje įsisteigė jūrų šauliai.

1936 m. Kaune susidarė šaulių aviacijos būrys. Brooklyno Dariaus-Girėno aero klubas nupirko šauliams lėktuvą. Klubo atstovas Šaltenis tą lėktuvą perskraidino iš Klaipėdos į Kauną.

S-gos lėšas sudarydavo taip vadinamos "visuomenės lėšos" — narių mokesčiai, aukos loterijos, pramogos ir kit. Taip pat skirdavo ir Krašto Aps. ministerija, tik ne vienodai, tarp 350,000 - 650,000 litų. 1940 m. visuomeninių pajamų turėta apie 900,000 litų. Šaulių S-gą aukomis stipriai parėmė JAV lietuviai. Priskaitoma, kad iš jų aukų buvo gauta apie 1,700,000 litų.

Karinis paruošimas

Šaulių S-ga Lietuvoje buvo karinė organizacija, todėl pirmoje eilėje rūpinosi apsiginklavimu ir kariniu paruošimu. Krašto Aps. ministerija skyrė S-gai karininkus instruktorius, bei va-

13 metų šaulys su karo grobiu, paimtais lenkų arkliais, 1920 m.

dus. Būrių vadams ruošdavo karinio parengimo kursus supažindinti su naujovėmis. Buvo nustatinėjamos šaulių vienetais karinių dalykų programos, daromos pamokos, rengiami vieši šaulių pasirodymai, paradai, bandomos mobilizacijos, manevrai. Nemažai dėmesio buvo kreipiama į partizaninį karą, žvalgybą, drausmę, kariuomenės reikšmę ir t.t.

Taip pat buvo ruošiami sanitariniai kursai. Nuo 1930 m. susirūpinta šaulius ir visuomenę paruošti priešlėktuvinei ir priešcheminei apsaugai. Buvo ruošiami tos rūšies kursai ir parodos. Varoma propaganda per radiją ir spaudą.

Prie karinio parengimo reikėtų jungti ir sportą. S-ga turėjo savo sporto instruktorius, išdirbtas programas, klubus.

Dar paminėtinos šaulių ugniagesių komandos, kurių S-ga turėjo virš 190 su apie 5000 narių. Tiek į sportą, tiek į ugniagesybą S-ga ištraukė nuo pat pradžios.

Kultūrinis veikimas

Šaulių S-ga šalia karinių dalykų stipriai skverbėsi ir į kultūrinę sritį. Pirmoje eilėje susirūpinta knyga. 1921 m. rudenį Šaulių S-ga jau turėjo Centrinį Knygyną, o 1922 m. šauliai jau turėjo 50 knygynų būriuose. S-gos centre buvo

sudaryta Švietimo Komisija. Nuo 1925 m. švietimo reikalai susistematinami, sudarant asmens ir pilietinio auklėjimo programą. Joje nagrinėjama tautos ir valstybės sąvoka, visuomeninis gyvenimas, Lietuvos teisė, santvarka, krašto priešai, krašto gynimas ir pan.

Buvo steigiami liaudies universitetai ir organizuojamos spaudos platinimo tarnos. Jau 1920 m. pradėta blaivybės akcija.

Gilią kultūrinę vagą varė šauliai leisdami karinio, patriotinio ir grožinio turinio knygas, šaulių laikraštį *Trimitą* ir kalendorius. Paskutiniaisiais metais *Trimito* tiražas viršijo 30,000 egz.

Vykdydama tautos kultūrinimą Šaulių S-ga naudojo įvairias galimas priemones: dainą, vaidybą, muziką, sportą, rašytą ir nerašytą žodį. Reikėjo ir jaunimui duoti pramogų, pasilinksminimų ir patraukti jį kultūrinėmis priemonėmis. 1939 m. S-ga turėjo 125 chorus, 400 vaidybos mėgėjų būrelius, 105 orkestrus, 72 šaulių namus, 4 nuolatinis teatrus.

Beveik visuomet ir visur šauliai ruošdavo ir vadovaudavo tautinių bei valstybinių švenčių minėjimams.

1921 m. šaulių moterų iniciatyva buvo suorganizuotos keturios vaikų aikštelės Kaune: Šančiuose, Aleksote, Viliampolėje ir Žaliajame Kalne. Jos surinko 600 vaikų, neturtingų, apleistų ir net nemokančių lietuviškai. Dirbo 11 aikštelių vedėjų. Rezultatas buvo gražus — rudenį vaikai grįžo namo lietuviškai dainuodami.

Čia vienas aiškus pavyzdys, ką šauliai ir šaulės darė ir ką padarė.

ŠAULIŲ SAJUNGOS VEIKIMO PRINCIPAI

Vladas Putvinskis, būdamas pirmasis S-gos pirmininkas ir viršininkas, nuo pirmųjų Šaulių S-gos gyvenimo dienų dėjo stiprius ideologinius pagrindus. Pirmoje eilėje iškeliamas lietuviškumas. Jis 1922 m. *Trimite* rašo: "Valdžia neišlaiskys grynai lietuviškos vagos, jei gyvenime dar neužtriumfavo lietuviškoji siela."

— Mes turime, — jis sako — padaryti perversmą pačiame gyvenime, kad lietuviškumas, dora, demokratiškas paimtų viršų.

Kaip Šaulių S-ga savo valdytosi, taip ir savo siekiais buvo dvilypė: jos siekiai buvo kariniai ir kultūriniai. Tas dvilypumas atsirado natūraliai, išaugdamas dėl lietuviškų ir Lietuvos reikalų. 1919 m. įstatai S-gos tikslą nusako taip: "Ginti Lietuvos nepriklausomybę visomis jėgomis... Puolant priešininkui šauliai eina su ginklu rankose, o ramiu laiku Sąjunga veikia miklindama kūną, lavindama dvasios kilnumą ir keldama pareigos supratimą."

Šaulių S-ga labai rūpinosi kariniu principu ir jį saugojo. 1922 m. S-gos metinis suvažiavimas nutarė, kad, jei ministerių kabinetas susiaurintų ginklų teisę virš nustatyto statute teisių minimumo, tai centro valdyba privalo, arba likviduoti S-gą, arba ją perduoti valdžios nuožiūrai. *Trimitas* pirmame numeryje aiškina, kad ir geriausia diplomatija yra bejėgė, jeigu užpakalyje jos nėra jėgos. Čia aiškinama visuotinis tautos karinis paruošimas, vadinamas "milicijine sistema" ar "ginkluotos tautos idėja".

Šalia karinio dalyko S-ga rūpinosi ir tautos kultūriniais reikalais. Tuos du esminius S-gos siekius jos vadovybė vadino "šautuvu ir knyga". *Trimite* apie tai išreikšta šiais žodžiais: "Tvirta ranka turi mokėti valdyti aštrų kardą, o karšta širdis ir šaltas protas — valdyti ranką."

Gražiai įvertinama Šaulių S-gos veikla 1929 m. įsakyme kariuomenei: "Šaulių Sąjunga, eidama valstybinės idėjos kryptimi ir per metus didindama savo narių eiles, ūgdo tautoje dvasinį atsparumą ir sudaro realią pajėgą mūsų tikslams siekti."

Prezidentas Antanas Smetona 1936 m. visuotiname S-gos suvažiavime aiškino: "...dvigubą S-gos tikslą — krašto saugumą ir tautiškos kultūros darbą. Bet tik rodosi dvigubas, o tikrai tas pats, vieningas. Saugumas yra juk ne vien ginklas, bet ir stiprinimas tautiškos sąmonės." Kitu atveju Ant. Smetona apibrezžia S-gos tikslus: "Šaulių S-gos ideologija yra išriedėjusi iš bendros tautinės ideologijos, o jos funkcija, jos paskirtis, kaip rodo statutai yra dvejopa: būti pagalbine mūsų ginklo galia ir reikštis visuomenėje įvairiais kultūros darbais."

Pagal Putvinskio ir visų pirmųjų šaulių ideologinę sistemą didieji dėsniai turi būti vykdomi kasdieniniame gyvenime. Putvinskis mokė, kad kiekvienas sąžiningai ir tvarkingai atliktas darbas žiba kaip deimantas tautos darbų visatoje ir palieka istorijoje. Prašo būti tvarkingais ir teisingais, dorais. Galų gale, Putvinskis taip išreiškia savo mintį: "Garbingesnis ir naudingesnis yra tas, kuris gerai atlieka mažą darbą, negu tas, kuris blogai atlieka didelį darbą. Tauta žūsta, jei joje yra daug nevykusių didvyrių, kurie niekina mažus darbelius, o gaudo didelius ir juos gaudina."

Putvinskio šauliškumas turi nepartinius apmatus. Pirmame *Trimito* numeryje dėstoma, kad S-ga nesikiša į vidaus ekonomiką ir politiką ir su partijomis, kaip tokiomis, šauliai neturi nieko bendro. Jam partiniai reikalai nebuvo esminis dalykas. Pirmoje eilėje tautos laisvė, saugumas, nepriklausomybė, kad tauta galėtų išvystyti savo galias. Toks buvo šaulių siekis. Todėl Putvinskis aiškina: "Išgirdęs kartais smarkius partinius gin-

PUTVINSKĮ PRISIMINUS

A. SMETONA

Vyriausiosios kartos lietuvių atgimimo vada — aušrininkai ir varpininkai — baigia mirti, palikdami nedaug žinių apie savo asmens gyvenimą. Jos labai praverstų istorijai. Ižymaus asmens reikšmė visuomenėje yra labai didelė, ypačiai didelė ten, kur jam yra tekę nauji takai minti. Dėl to, jei pats asmuo nesti savęs išsipašakojęs, yra svarbu, kad kiti ką atsimindami apie jį papasakotų. Toji medžiaga istorikui padės geriau suprasti rūpimąjį tarpą lietuvių atgimime. Juk šiaip ar taip, ižymus žmogus tautos gyvenime nėra paprastas dygsnis rūbo siūlėje. Jis krepia visuomenę, o ne jį visuomenė. Jis yra jos vadas.

Į varpininkus reikia priskaityti Vl. Putvinskis ta prasme, kad jis "Varpo" metu yra atgimęs ir jo srovės smarkiai pagautas. Jam atgimti nebuvo lengva, kadangi buvo lenkiškoje aplinkumoje auklėtas. Kaip daugumas žemaičių bajorų dvarininkų, taip ir Putvinskių šeima laikė save *gente lituani, natione poloni* — lietuvių kilmės, bet lenkų tautos ar bent lenkų kultūros žmonėmis. Kokia gi iš tokios sąvokos išvada ejo jaunam žmogui, kaip Vl. Putvinskis, norinčiam dirbti visuomenei? Arba eiti ta pačia vaga, kuria ejo kiti sulenkėję dvarininkai, arba atsiskirti nuo jų ir pritaipiti į "litvomaniją", į lietuvių atgimstančiąją srovę. Sunku ryžtis! Juk dvarininkai iš viso

Vladas Putvinskis 1920 metais

čius, linksmai nusišypsotum, nes tau juokinga, kad rimti žmonės taip smarkauja dėl mažmožių."

Pagaliau 1926 m. visa centro valdyba su Putvinskiu priešakyje paskelbė: "Tuo tarpu, kai įvairios partijos ir organizacijos kuria politinę ir ekonominę valstybės būtį, Šaulių S-gai tenka ypatingai rūpintis auklėti bendrus tautos ir valstybės idealus, jungiant savo eilėse visų valstybiškų partijų žmones." Todėl Šaulių S-goje, jos centro valdyboje ir padaliniuose radome įvairių partijų žmones.

Šaulių S-gos kūrėjo Vlodo Pūtvio-Putvinskio ir jo bendradarbių galutinis tikslas buvo per Šaulių S-gą paruošti visą tautą apsigynimui, kitų mažesnių tautų pavyzdžiu. Jie tikėjo, kad tauta tinkamai pasiruošusi, kad ir maža, gali išsilaikyti. Putvinskis šiaip išdėstė savo samprotavimus: "Taip pasiruošusios savo laisvę ginti tautos nepajėgs pavergti jokia pasaulio jėga. Dar gi nepuls niekas tokios tautos, nes laimėjimas neap-

mokės grobikui nuostolių ir valdymas tokios tautos bus brangesnis ir sunkesnis negu pelnas."

"Pačiai gi lietuvių tautai reikia pasiekti jai Dievo skirtą uždavinį. O gyvenimas leidžia mums pasirinkti du kelius: arba pasivyti pasaulio kultūros viršūnes arba žūti kaip tauta. Pralenk! Štai tikras šauliškos dvasios žodis."

Šaulių S-gos idealai ir šiais laikais tebėra nepasenę ir jie negali pasenti.

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. Šaulių Sąjungos istorija. Antrasis leidimas. Parašė Jonas Matusas, istorijos doktoras, VDU universiteto privatdocentas. Mintis, 1966.
2. Rapolas Skipitis, Nepriklausomą Lietuvą statant. Atsiminimai. Terra.
3. Juozas Švaistas, Dangus debesyse. Nida.
4. Gen. št. plk. Kazio Škirpos žodis. Karys nr. 9, 1968 m.
5. Lietuvių Enciklopedija: XXII tomas — Partizanai; XXI t. — Pagirių partizanai; XXIX t. — Šaulių Sąjunga; XV t. — Lietuvos kariuomenė.

nenorėjo ko bendro turėti su valstiečiais. Geriausia, kad šie paliktų kaip buvę, jeigu jau negali pakilti ligi lenkiškos kultūros, ligi lenkų kalbos. Lietuvių raštas, ir dar gresiamas rusų valdžios, yra pavojingas dalykas. Ar jis tik nesukels kaimo prieš dvarą? Tikrai kokia manija, paikumas. Baisi liga! Ją esą užsikrėtę ir kai kurie bajorai, kaip štai Davaina Silvestravičius, Lensbergiai, Gosai, Donatas Malinauskis. Agi ir Jablonskis, gimnazijos mokytojas, atskilęs iš bajorų ir jau lenkiškai nebenorįs su nieku kalbėti. Yra kam abejojimų? Lenkiška pavardė jį išduoda! Vadinasi, pavojus didesnis, nekaip rodosi. Juk jei taip toliau slinks srovė, tai ji ne tik sukels valstiečius, bet ir išardys bajorų dvarininkų luomą. Taigi bajoras, kurs atskykla nuo savųjų ir prisimeta su litvomanais, yra beveik išdavikas.

Štai kaip jautė ir galvojo tas luomas, iš kurio yra kilęs Vl. Putvinskis. Būdamas realinėje Mintaujos mokykloje, jis dar svajojęs apie trečią išeiť: palikti lenkų kultūros žmogus ir suderinti abi pažiūras: sustingusią bajoriškai lenkišką ir valstietišką lietuvišką. Negi lengva buvo jam atsžadėti lenkiškų tradicijų. Jo mokyklos draugai bajorai, matyti, nesuko galvos tokiais klausimais: jiems buvo aišku, kad turi palikti lenkai.

Tik baigęs Vokietijoje augštąją agronomijos mokyklą, Vl. Putvinskis išsprendė varginusią jį problemą: jis įveikė savo jausmus ir ryžosi būti lietuvis. Juk aplinkuma (žemaičiai) yra lietuviai, jo paties giminė yra kilusi irgi iš jų kamieno, bajorai dvarininkai be ateities, sustingę, o jis nori dirbti, ir dirbti drauge su lietuvių šviesuomene. Kita vėl jam buvo žinoma, kaip sutiks jo griežtą žingsnį dvarininkai kaimynai: nagi pervirtėlis. Ar ne tiesa? Ėmė bendrauti su kontrabandistais, dalina kaimiečiams lietuviškus raštus ir pats visur stengiasi kalbėti lietuviškai. Kas jam pasidarė? Beprotiš! Reikia jo saugotis, kad bent mūsų vaikų neišvestų iš kelio.

Atitrūkus nuo dvarininkų luomo, su kuo susitikti? Aplinkui nebuvo lietuvių inteligentų, ir iš viso jie Lietuvoje tuomet buvo pirštais suskaiptomi. Jie buvo daugiausia gydytojai, labai toli vieni nuo kitų gyvenę. Tik vasarą juos papildydavę lietuviai studentai, paleisti atostogų. Tuomet būdavo daugiau gyvumo: susirinkimai ir kitos moksleivių jaunimo su inteligentais pramogėlės. Per jas susisiekdavo iš visur, kaip iš kokių salų, susipratę lietuviai veikėjai, kaip tuomet sakydavo. Pramoga apsimetę, jie tardavosi apie visokius tautinius reikalus, daugiausia apie raštus, jų gabenimą ir platinimą, apie moksleivius ir jų šelpimą, apie būdą apsisaugoti nuo rusų žandarų ir policijos.

Studentai domėdavosi socialine ir politine lietuvių programa, nors negalėdavo aiškiai suformuluoti savo minčių. Rusai ir lenkai turi tokių programų, tai reikia ir lietuviams turėti. Kalbos galėjo būti, žinoma, tik apie slėptinių partijų programas, nes Rusija tuomet buvo vieno caro valdoma, be seimo ir be atsakingų ministerių. Slėptinės partijos — tai socialistai ir revoliucionieriai. Lietuviai studentai turėjo galvoj jų programas ir norėjo pagal jas sudaryti lietuvių socialistų partiją. Atsiminkime, kad kalbame apie laiką, buvusį prieš tris dešimtis metų.

Vl. Putvinskiui buvo didelė paguoda tos "pramogėlės", kur galėdavo plačiau pažinti lietuvius, kur galėdavo ir pats pastiprinti savo dvasią. Kaip jam atrodė studentų ginčai, šiandien pasakytume, studentų tautininkų ir socialistų, — sunku pasakyti. Nors jis buvo radikalus (griežtas), tačiau reikia abejoti, kad būtų linkęs į socialistus. Jam patiko kiekvienas studentas, kurs buvo judrus ir darbštus, socialistas ar tautininkas. Jo nuomonė buvo, kad tik dirbtų, kad tik daugiau judėtų lietuviai inteligentai. Daugiausia jis bendravo su studentu Povilu Višinskiu, sakytume, tautininku radikalu.

Vl. Putvinskis netikėjo, kad dvarininkai atvirs lietuviams, dėl to jis nėjo į juos su propaganda. Visą savo energiją nukreipė į valstiečius, su jais ir bendravo. Pats būdamas agronomas ir vesdamas pavyzdinę ūkį, jis buvo jiems šviesos žiburys visokiais atžvilgiais, — politikos ir kultūros. Jo žemės reformos ideja, ano meto akimis žiūrint, buvo gana radikali: apkarpyti dvarai už teisingą atlyginimą. Čia gal ir studentų radikalų buvo įtakos. Įdomu, kad dvarininkai taip galvojo lietuviškai tautiniais ar ekonominiais sumetimais. Dvarai nešviečia savo pavyzdžiu kaimui, nemyli valdomos žemės, nepalaiką lietuvių judėjimo, tai ko jų gailėtis? Bet tokia reforma priklausė ne nuo lietuvių, o nuo Rusijos valdžios, taigi ji tuomet tegalėjo būti ideja, kuriai betgi buvo lemta daug radikaliau įvykti po didžiojo karo.

Ne per daug pasitikėjo Vl. Putvinskis ir kunigais. Jiems, girdi, rūpi daugiau luomo, nekaip tautos reikalai. Bet ir nevengė su jais dirbti, kur galėjo. Buvo sukalbamas.

Bet iš savęs reikalavo daugiausia. Tai rodo jo griežtas žygis šeimoje. Vieną dieną nutarė abu su savo jauna žmona, taip pat karšta lietuve (p. Emilija iš Gruzdžių bajorų), kalbėti namie tik lietuviškai. Parsikvietė rašytoją Žemaitę, o pasuk vieną vasarą pasiėmė studentą (J. Šlapelį), kad išmokytų taisyklingai rašyti. Ir mokės abu labai stropiai. Tą pačią vasarą (tai, rodos, 1899 m.) viešėjo Putvinskiuose J. Jablonskis su visa

PRIE DIDŽIOJO MOKYTOJO KOJŲ

V. GENYTĖ-ŠMAIŽIENĖ

“Kas prisimena šaulį Pūtvių?” — skaitau antrašę *Drauge*, 1963 m. kovo mėn. 11 d. O, ar galėjo kas pažinęs jį pamiršti? Ar galėjo kas pažinęs tą didįjį tautos sūnų, jo didžią dvasią, jo gilią asmenybę užmiršti?

Buvau šaulė Kauno I šaulių būryje. Tada dar tebesimokiau “Saulės” mokytojų seminarijoje. Būdama, kaip ir dauguma anų laikų jaunuolių, kupina energijos ir idealų, visą nuo mokslo atliekamą laiką, skyrčiau organizaciniam darbui. Čia ir susipažinau su Vladu Pūtviu. Iš pirmo pasikalbėjimo pajutau, kad tai žmogus greta kurio gera būti, kurio malonu klausyti.

Kaune gyvenau tarp svetimų ir trumpu laiku pasijutau visos Pūtvių šeimos — Onos Pūtvytės, vėliau Tercijonienės, Mantautų, Žmuidzinavičių ir net kai kurių jų draugų, globojama, lyg būčiau jų šeimos narė. Dažnai viešėdavausi jų namuose. Vežiodavosi jie mane į iškylas, su Vladu Pūtviu važiuodavau į futbolo rungtynes ir t.t. Kai atvažiavo į universitetą jauniausioji Pūtvytė — Emilija, tai su ja taip pat nuoširdžiai susidraugavome.

Tiek žiemos, tiek vasaros metu teko daug laimingų dienų praleisti Pūtvių dvare, Grauzikuose.

Žinau, kad nesugebėsiu rasti žodžių pasakyti visa tai, ką man tas gyvenimo laikotarpis davė. Tai buvo mano lietuviybės mokykla, mano lietuviškos sąmonės formuotoja. Ten pasisavinau ide-

alios šeimos supratimą ir ten žavėjausi dvarininkų santykiais su darbo žmonėmis. Niekas, o niekas nesugebėjo įdiegti tiek Tėvynės meilės, kaip minėtieji žmonės su spinduliuojančia kelrode — žvaigžde — Vladu Pūtviu — centre.

Štai keletą smulkmenų.

Kauno I, centriniam šaulių būriui priklausė gana daug skambesnio vardo moterų. Artėjo kažkokios iškilmės, o mūsų rikiuotės reikalai smarkiai šlubavo. Tam trūkumui pašalinti buvo nutarta rinktis, nebeatsimenu, kaip dažnai, 6 val. 30 min. iš ryto į Šaulių Sąjungos sodelį ir jos mokyti. Instrukuoti moteris buvau paskirta aš.

Atžygiavau pirmąjį rytą apytuštėmis Kauno gatvėmis į sodelį ir laukiu. Slinko minutės, bet mano šaulės nesirodė. Buvau tikra, kad jos būtų net nevėlavusios, jei jų sodelyje būtų laukusi šaulė Ona Pūtvytė. Staiga išgirdau iš už namo artėjančius kažkieno žingsnius.

— Tėveliukas — pagalvojau. Taip vadindavome Vladą Pūtvi.

Neapsirikau. Į mane artėjo kukli, pilka uniforma, didele meile spinduliuojančios akys ir maloni, tėviška šypsena.

— Labas rytas, vaikeliau — sako jis man, iš tolo tiesdamas ranką. — Aš taip ir maniau, kad tu būsi čia viena, todėl ir atėjau tavęs paguosti.

Atsisėdom ir jis man kalbėjo.

— Nenusimink, kad jos dar tebemiega. Tu čia nekalta.

savo šeima. Jis rašė tuomet, ir parašė lietuvių kalbos gramatiką. Tam reikalui buvo pristatyti keli studentai į darbą. Reikia atsiminti, kad jei rusų valdžia būtų nutvėrusi bedirbant tą nusi-kalstamą darbą, tai būtų kliuvę Putvinskiams, Jablonskiams ir studentams. Konspiracija buvo išlaikyta, o žiemą Tilžėje išėjo iš spaudos Rygiškų Jono gramatika. Tai didelis buvo atsitikimas.

Žandarai su policija juto, kad Putvinskiai litvomanai ir juos sekė, bet nesugebėjo nutverti. Putvinskis pats saugojosi neįkliūti ir kitus mokė saugotis. Lietuvių inteligentų maža tėra, tai reikia laikytis ekonomijos ir atsargiai vartoti savo pajėgas. Neturime, sakydavo, teisės bereikalo švaistytis. Būkime prasti, kaip balandžiai, ir gudrūs, kaip žalčiai. Jo sode buvo įtaisyti du urvai

raštam laikyti (“Varpui”, “Ūkininkui” ir visokioms brošiūrėlėms). Juos parodėdavo tik labai ištikimiesiems žmonėms. Iš tų urvų raštai paplisdavo po Žemaičius tik jam vienam žinomais keliais. Nors rusų valdžios ir buvo 1906 m. pasodintas į kalėjimą, o didžiojo karo metu ištremtas į Rusiją, tačiau dėl savo gudrumo ir mokėjimo išlaikyti konspiraciją, žiauresnių represijų ir ilgesnio kalinimo išvengė.

Įdomi Putvinskio pažiūra į Lietuvos laisvę. Geruoju mes negausią jos iš rusų valdžios, taigi reikia susiprasti su kitomis prispaustomis tautomis ir laukti, kol atsitiksianti proga valdžiai nuversti. Apie visai nepriklausomą Lietuvą tuomet niekas nesvajėjo, tai ir Putvinskis apie ją neužsimindavo.

TRIMITAS, 1930 m. kovo 6 d., Nr. 10

Paskui jis man aiškino, kad būtų dar daug blogiau, jei jos būtų susirinkusios, o manęs nebūtų.

— Matai, — sakė jis, — kai nėra vado tai žmonės, kaip avelės išsiskirsto. Tačiau, jei vadas yra, tai nors pradžioje ir vienas — minia pamažu, pamažu apie jį susispiria.

7 val. 30 min. jis atsistojo ir liepė eiti, kad nepavėluočiau į mokyklą.

Kitą kartą vykdėme didelius manevrus. Rinktinės moterų vade buvo šaulė Ona Tercijonienė, o aš jos pavaduotoja. Prieš išvykstant, per pastutinį patikrinimą Šaulių Sąjungos salėje, vadė dar kartą davė nurodymus, pakartojo pareigas, drausmę ir visa kita, kas žinotina. Pagaliau savo kalbą baigė ji maždaug šitais žodžiais:

— Šiuose manevruose šaulių moterų skyriui pavedu vadovauti savo pavaduotojai šaulei Genytei, kurios klausysitė taip, kaip manęs.

Paskui liepė visoms eiti į kiemą ir rikiuotis eisenai. Vadė nususuko ir tiesi kaip styga nuėjo į kitą kambarį. Aš gi mielai būčiau skersai žemės pralindusi! Pasijutau kaip ant bedugnės krašto.

— Ar tu galvoji, ką darai? — susijaudinusi klausiau pasivijusi Onutę. — Jos manęs neklausys!

— Aš galvoju, — atsakė ji man šypsodamos, bet griežtai. — Dabar tik tu galvok. Šaulės klaus savo vadės.

— Bet...

— Skubėk į kiemą, tu ten reikalinga, — nutraukė ji mano kalbą.

Automatiškai rikiavau moteris, o mintimis spėlioju kokie pyragai manęs laukia.

Žygiuojant per Aleksotą, žiūriu, gi, kelios mano šaulės drožia šaligatviu. Paprašiau, kad jos grįžtu į rikiuotę, bet jos atsiskakė, nes negalinčios „augštais kulniukais“ eiti per tuos akmenis.

Rodos, Marvos dvare buvo nakvynė. Sugrįžau iš vadovybės būstinės, gavusi parėdymus. Gi, žiūriu trys ar keturios mano ponios netoli durų ant šieno pasiklojusios staltiesę, apdėjusios valgiais bei gėrimais ir vaišinas su savo vyrais. Pasikviečiau vieną jų į šalį ir prašiau nedaryti netvarkos. Ji juk žinanti, kad vyrai neturi teisės čia būti. Ji man atsakė, kad čia nėra nieko blogo, jie netriukšmauja, niekam miegoti netrukdo ir, kad jos pačios atsakančios už savo elgesį.

Raportuoti vadovybei? Nutylėti? Apsisprendžiau ramiai laukti vaišių galo ir tiek.

Po manevrų Vladas Pūtvis oficialiai pasikvietė mane į savo kabinetą. Bijoti neturėjau ko, bet ir nežinojau ko tikėtis.

— Žinai, vaikelai, — pagaliau jis prabilo. Man tave skundė. Neklausk kas, nes aš nesakysiu. Ta-

vo pačios labai nesakysiu. Jei žinosi kas, gali kartais prieš savo valią pasielgti taip, kad paskui gailėtumeis. Tu gi turi būti augščiau minios ir būti visoms lygi. Tu padarei pastabų, kurios tavo šaulėms nepatiko. Tave gi skųsdamos jos apkaltino pačios save. Matai, aš ir noriu, kad tu tai suprastum, kad žinotum kokie yra žmonės. Tu savo pareigas atlikai gerai. Amžius ir patyrimas duos tau daugiau pažinti žmones, o tuo tarpu paklausk manęs. Nėra žmonių, kurie vienodai suprastų pareigą ir drausmę. Tie, kurie turtingesni dvasioje, geriau žino savo vietą ir jie nesirūpina išsiskirti iš minios. Jie savaime, kaip tie brangakmenys išsiskirs. Gi, kad tuštesnės varpos augščiau kyla, tai tu žinai.

— Taigi, — pagaliau Pūtvis nusišypsojo, — aš tave išbariau. Gyvenime sutiksi daug kliūčių ir nemalonumų. Nesisielok. Išmoksi teisingai spręsti ir elgtis ir dėl to nesijaudinsi. Tikiu, pasieksi daug.

Dar kartą sako man Pūtvis po to, kai pirmą sykį viešėjau Grauzikuose:

— Gavau laišką iš namų. Jie man apie tave rašo. Ir žinai, ką? Rašo, kad tu ten su jais elgeisi, kaip su padoriais žmonėmis.

Aš tik nustebusi žiūrėjau.

— Na, kad ir su Vytautu (Pūtvio sūnumi).

— O kaip kitaip aš galėjau elgtis? — dar labiau nustebau.

— Bet ar jis įrodė tau, kad jis garbingas?

Paskui jis mane mokė, kaip elgtis su vyrais. Jis sakė, kad, kai susipažįsti su vyru, manyk, kad jis niekšas. Taip su juo ir elkis. Neimk už tikrą pinigą nei vieno žodžio ir nepasitikėk juo nei ant vieno žingsnio. Laikui bėgant jį pažinsi. Jei jis bus niekšas, tai tą vardą jam ir paliksi ir su juo nebendrausi. Tačiau, jei jis bus doras, galėsi padaryti kaip tau patiks. Malonu bus žinoti, kad klydai, bet nieko nebūsi nustojus. Gi iš pradžių manyti, kad vyras doras ir paskui vėliau įsitikinti, kad jis niekšas, gali tekti daug ir skaudžiai gailėtis.

Kaskart daugiau ir daugiau valandų praleidavau su Pūtviu, jo besiklausydama. Būdavo, ateinu pas jį pamokas paruošusi, jis sėdi savo mėgiamoje kėdėje, o aš ant mažos kėdytės prie jo kojų. Jis kalba, o aš godžiai gaudau kiekvieną jo žodį.

Jis papasakojo man, kad jį rusai buvo ištrėmę į Sibirą, pasakojo apie savo šeimą, nuo pat jos įsikūrimo. Pasakojo apie savosios žemės meilę, apie tautos gyvybę, kas ją išlaiko, kokie turi būti jos vaikai. Kalbėjo apie valstybę, jos priešus ir kame stiprybė jiems atsispirti. Kalbėjo apie šeimą, jos reikšmę, apie pavienį žmogų — lietu-

vį, koks jis turi būti. Kalbėjo apie moterį, apie jos augštą paskirtį ir svarbią rolę tautos gyvenime.

Tu ruošiesi būti mokytoja, — sakė jis man. Žinok, kad svarbiau yra auklėti negu mokyti. Mes turime išugdyti blaivų, taurų lietuvių, kad visi tautos meile sucementuoti galėtume pastatyti tvirtovę, kurios amžiais niekas neišgriautų. Kurios bent viena plyta, bet kur pasaulyje atsidūrusi, liudytų apie Lietuvą, keltų jos vardą ir dirbtų jos labui.

Ir taip bėgdavo tos brangios valandos.

— Jau vėlu, Tėveliuk, sakau kartą, žvilgtelėjusi į laikrodį. Eisiu namo. Jūs pavargote.

— Ne, ne! Aš nepavargau. Aš esu laimingas, kad tu manęs klausai. Mano viena koja jau karste, o ant širdies tiek daug, tiek dar daug... Tu turėsi savo rankose šimtus ir šimtus jaunuolių, mūsų Lietuvos ateitį. Tu juos mokysi ir auklėsi. Tu mano žodžius perduosi jiems ir tai bus man pats didžiausias paminklas.

1928-1929 metais buvau paskutiniame mokytojų seminarijos kurse ir kartu Aklųjų Instituto mokytoja. Darbo turėjau daugiau negu galėjau nudirbti. Pasimatymai su Tėveliu smarkiai praretėjo ir sutrumpėjo. Pagaliau, vasario pirmoje pusėje, nors ilgai mėginau nepasiduoti, bet vis tik atsigulčiau į lovą su gripu, angina ir bronchitu. Ilgai ir sunkiai sirgau. Kartą kai jau temperatūra pradėjo kristi, mano maloni šeimininkė Bronė Stasiškienė, dabar gyvenanti Čikagoje, paklausė ar aš pažįstu Pūtvi. Taip nudžiugau! Ėmiau jai pasakoti ir sielojau, kad seniai jį bemačiau. Sakiau, kad kai tik pasveiksiu, pirmučiausiai jį aplankysiu. Stasiškienė tik klausėsi ir tylėjo. Ji žinojo, kad Tėveliukas jau užbaigė savo žemiškąją kelionę. Visus, mane lankančius, ji pati pasitikdavo ir įspėdavo, kad nė žodelio apie tai nepasakytų man. Tačiau man buvo lemta sužinoti. Atvažiavo vienas mano pažįstamas, ir jis buvo įspėtas, tačiau jis turėjo rankoje susuktą laikraštį. Apie tai niekas nepagalvojo. Išskleidžiau laikraštį ir matau pirmajame puslapyje didžiulį Tė-

veliuko paveikslą, juoduose rėmuose, o po juo stambiomis raidėmis — A.A. Vladas Putvinskis.

— Ne, ne! išsiveržė iš mano krūtinės. — Ne!

Aišku, ir atskubėjusi šeimininkė iš manęs laikraščio atimti nebegalėjo — aš jau visvien žinojau.

Nieko nepadėjo maldavimai, kad mane nuvežtų į Šaulių Sąjungos salę, kur Pūtvis gulėjo pašarvotas. Daktaras nei girdėti to nenorėjo.

Išvežant Tėveliuką iš Kauno, Giedrė Žmuidzinavičiūtė atnešė man gėlyčių nuo jo karsto.

Naktis. Nubudau ir nebenorėjau miego. Galvojau, kaip aš praeisiu pro Tėveliuko gyvenamuosius namus, kaip įeisiu į Šaulių Sąjungą, jei ten jo nebėr...

Gatvės žibinto šviesa skverbėsi pro užuolaidas ir mirguliavo ant baltos sienos. Tik — įstrižai nuo mano lovos, kampe, pasirodė kaip gyvas Vladas Pūtvis. Pilka uniforma, malonus šypsantis veidas, meile spinduliuojančios akys. Akinių rėmeliai ir sidabrinės sagos blizgėjo gatvės žibinto šviesoje. Tačiau jis visas buvo kaip dvasia, permatomas. Tėveliukas pamažu slinko į mane ir, pasiekęs mano lovos kojugalį, išnyko. Sulaukiau kvėpavimą. Ne iš baimės tik iš džiaugsmo. Jis atėjo pas mane! Atėjo pasakyti "sudiev" ir užtikrinti, kad mudu draugai...

— Aš niekada Tavęs neužmiršiu! — prašnabždėjau.

Kai pasveikusi pirmą kartą susitikau su šauliu Aleksandru Mantautu, jis man pasakė:

Tėvukas prieš mirdamas išvardino šešioliką žmonių, kuriuos jis tikrai mylėjo. Gali didžiutis — jų tarpe buvai ir tu.

O kaip šiandien, Tėveliuk, ką sakytum man šiandien, kada tiek daug lietuvių eina iš rikiuotės?! Ne iš tokios, kaip kad Aleksoto grindiniu žygiavome, bet iš lietuviškos rikiuotės, atsižadėdami savo vardo, savo kalbos ir viso už ką mūsų protėviai taip narsiai liejo kraują...

A. A. PETRONĖLEI SVILIENEI

mirus, jos sūnui mjr. Alfonsui Svilui, Martyno Jankaus kuopos šauliui ir jo šeimai reiškiamame nuoširdžią užuojautą.

*Brocktono Martyno Jankaus
Šaulių Kuopos Valdyba*

A. A. PETRONĖLEI SVILIENEI

mirus, jos sūnų Lietuvos aviacijos majorą Alfonsą, dukrą Birutę Martinkienę su vyru Pranu, podukrą Eugeniją Mališauskienę su vyru Ciprijonu nuoširdžiai užjaučiame.

*L. V. S. "RAMOVĖ"
Bostono skyr. Valdyba*

Lietuvos šaulės būrių rikiuotėje

ŠAULIŲ SAJUNGAI AUKSINIO JUBILĖJAUS SULAUKUS

VLADAS MINGĖLA

Savo laiku Šaulių Sąjungos kūrėjas yra paskelbęs laikraštyje „Varpas“ pasaką. Nepriklausomos Lietuvos laikais ši pasaka buvo perspausdinta „Trimite“, kur ją radęs su didžiu susidomėjimu perskaičiau. Apie šios pasakos turinį daug galvojau. Šią pasaką, kuri apkerėjo mane savo gilia mintimi, atsimenu dar ir šiandien, nors po to prabėgo apie trisdešimt metų.

Vladas Pūtvis - Putvinskis kalbamą pasaką pavadino —

V A R L Ė

Varlė pasakojo apie save ir savo tėvą...

— Mano tėvas buvo galingas karalius. Valdė didžius žemės plotus. Jam priklausė didžiai skaitlinga ir narsi tauta. Mano tėvo jokie priešai neįstengė įveikti. Tėvas turėjo paveldėjęs iš savo prosenelių išmintingą galvą, nepalyginamą protą. Dar, be to, iš savo tėvo buvo paveldėjęs nuostabų, ne — stebuklingą kardą.

— Kartą, mano tėvas grįždamas iš karo žygi su didžia raitelių kariuomene, labai pavargo. At-

siskyręs nuo savųjų palydovų, ant vieno kalno, didžiojo pušų ir eglių girioj, prigulė pasilsėti. Stebuklingąjį kardą jis dabojo kaip savo akį: jį pasidėjo sau po galva. Tuo užmigo. Tėvo įmygis buvo toks stiprus ir sunkus — kaip švinas. Tuo tarpu jo amžinas priešas jį sekė. Tas priešas buvo raudonas raganius. Prie mano miegančio tėvo, samanų guolyje, prisėlino tas piktas ir nuožmus slavų raganius. Ištraukė iš po galvos tąjį stebuklingąjį kardą. Miegančiam mano tėvui, piktasis raganius, tuo kardu nukirto galvą.

— Tas raudonasis raganius mūsų laisvą ir laimingą kraštą pavertė didžiuliu kalėjimu, o vėliau kapinynu. Ne, buvo dar blogiau. Mano motinėlė tas raganius nužudė. Mano seseris ir brolius jis pavertė šliužais ir juodvarniais laktančiais. O mane burtų galia jis pavertė varle. Upes ir ežerus tas raganius užnuodijo: žuvelės išgaišo. Visa mūsų, kadaise buvusi laiminga, šalis tapo dvokiančia bala. Mirtis piové baisią pjūtį. Aš buvau paversta biauria stambia var-

le, kad niekas manęs nepamiltų, kad niekas manęs neatpažintų, jog aš esu pavergtos šalies karalaitė.

— Mat, jeigu kas mane atpažintų, jeigu kas mane pamiltų, meilės galia sugrąžintų man buvusį žavingą mano kūno pavidalą, ir aš prikeltčiau šviesiam laimingam ir laisvam gyvenimui visą šalį. Prisikėlimo šviesa nušviestų visus kankinius ir jie prisikeltų. O aš būčiau mano tėvo šalies valdove — karaliene... ir būčiau laisva. O tas, kuris mane atpažintų ir pamiltų, būtų mūsų šalies valdovu.

— Aš tik viena teatsimenu, jog tas raudonasis bausis raganius vadinosi Ruslanas, o jo žmona, raganė — Liudmila”.

Panašių pasakų, kuriose nuožmumas ir priešų klasta išaina mūsų šaliai, mūsų tautai, į ne-naudą: mūsų tauta pavergiamą, kankinama ir žudoma — yra daug. Gi šiąją paporinau tik šio straipsnio įvadui.

Neminėčiau tos Vlodo Pūtvio pasakos, jeigu mūsų brangi tėvynė būtų laisva. Tuo tarpu minėdami Šaulių Sąjungos 50-ties metų sukaktį neturim kuo džiaugtis, kadangi karalaitė biauraus raudonojo raganiaus užburta dar ir šiuo metu tik varlės pavidale gyvena...

Tačiau pavergtoji tauta mus įpareigoja ne verksti, ne liūdėti, bet ryžtis, aukotis, kaip žydus, kurie didvyriškai kovoja ir po dviejų tūkstančių metų už Izraelio laisvę ir didybę, kaip tas Dovydas prieš Galijotą. Iš tokių atkaklių pavyzdžių privalome mokytis, jais sekti.

Prieš 50 metų Lietuvą puolė plėšrūs ir nuožmūs priešai: vokiečiai bermontininkai, lenkai ir maskviniai barbarai — vos kelnes bepavilkdami — rusai bolševikai. Begaliniai aukodamiesi, savanorišku žygiu, motiną Tėvynę gindami, pastoję priešam kelią lietuviai partizanai, kurie gyvybių ir kraujo aukomis išpirko Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę. Mūsų savanoriai — partizanai atgaivino ir sustiprino senolių karžygiškumą, didvyrišką pasiaukojimą, ir kartu sukūrė Šaulių Sąjungai ateities gyvenimo ir veiklos pagrindus. Tuomet gimė ir šauliškoji ideologija. Koks entuziazmas! Koks negirdėtas pasiaukojimas! Kokia didelė Tėvynės meilė, jeigu už jos prisikėlimą buvo aukojamos lietuviškos gyvybės!

Tuomet dar smilko Lietuvos sodžiuose, miestuose ir miesteliuose I Pas. karo nuodėguliai. Ugnies liepsnos rijo mūsų sodžius ir miestelius. Tačiau nebuvo laiko laukti, kol ateis geresni laikai,

Šaulių dalinys parade

kada ekonominė šalies gerovė pakils augštesnėn pakopon. Tauta jau buvo pribrendusi laisvam gyvenimui. 123 metų vergijos patirtis, 123 metų laikotarpio neperregima naktis, be ryto, be aušros, skatino jaunimą ryžtis geriau mirti, negu vėl vergauti svetimiesiems. Užtat, anuomet visoje Tėvynėje plasnojo vienybė ir visiškas pasiaukojimas. Mes dar (vyresnieji) atsimename, nebuvo lietuvių tarpe ponų — patricijų ir plebėjų, nebuvo anuomet turtingų ir skurdžių: visi buvo broliai ir sesės lietuviai. Gal išimtį tesudarė lenkai dvarininkai, kurie vis dar pavydžiai žiūrėjo į Varšuvos pusę, kurie organizavo POW menkavertį sukilimą iš vidaus, kad atiduotų Lietuvą lenkų amžinojon vergijon.

Liepsnojo išsivadavimo karas. Jaunos gyvybės gėso. Liejosi kraujas, bet tuo pačiu metu buvo kuriami universitetai, gimnazijos, pradžios mokyklos, apskritys, valsčiai, ministerijos, ligoninės, ruošiamas medicinos personalas, steigiami įvairūs kursai, pramonės ir valdžios įstaigos, tvarkomi geležinkeliai, dirbtuvėse taisomi garvežiai ir šarvuoti traukiniai; gaivinama prekyba, steigiamos įmonės, pašto įstaigos, draugijos ir organizacijos; leidžiami laikraščiai ir knygos. Tuo pačiu metu mūsų diplomatai stengėsi suminkštinti pasaulio dignitorių širdis, kad didžiosios valstybės pripažintų Lietuvą suverenine valstybe.

Ne be reikalo Anglijos ministeris pirmininkas Lloyd George, prieš pripažindamas Lietuvą suverenine valstybe, tarė istorinius žodžius:

“O vistiek svarbiausias jūsų tautos argumentas atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę — tai jūsų savanoriai, tai — 60 tūkstančių kariuomenė!”

Jeigu anuomet nebūtume turėję savanorių-partizanų - šaulių, Lietuva niekuomet nebūtų atgavusi savo šaliai nepriklausomybės.

Pernai laisvojo pasaulio lietuviai minėjo 50-ties metų nepriklausomybės sukaktį. Liūdna tai buvo sukaktis. O šiemet minime Šaulių Sąjungos 50-ties metų, irgi liūdną, sukaktį.

Šaulių Sąjungos praeitis yra įvairi ir turininga. Čia patiekiami svarbesni 1919-1923 metų istoriniai faktai, kurie tik iš dalies atvaizduos Šaulių Sąjungos, kaip Nepriklausomybės kovų dalyvės, gyvenimą ir nuveiktus darbus.

1919 METAI

Sausio 16 d. kovose su bolševikais Rimkūnų dvare žuvo pirmasis partizanas — šaulys *Aleksandras Vainauskas*.

Rugpjūčio 8 d. buvo surašytas pirmasis Šaulių Sąjungos Centro Valdybos protokolas. Nuo šios dienos oficialiai pradeda veikti Šaulių Sąjunga, kurios pagrindą sudarė išsikūrus Kauno šaulių būrys.

Rugsėjo 20 d. Centro valdybos pirmininku išrenkamas Šaulių Sąjungos kūrėjas *Vladas Pūtvis - Putvinskis*.

Spalio 8 d. patvirtinti pirmieji provincijos šaulių būriai: Gelgaudiškiuose ir Pustapėdžiuose.

Spalio 13 d. iš Kauno į įvairias Lietuvos vietas išvyksta 11 instruktorių organizuoti šaulių būrių. Instruktorių-organizatorių tarpe buvo prof. Petras Šalčius, žurn. Adolfas Klimas, visuomenės veikėjas ir buvęs seimo narys K. Ralys, J. Papečkys ir kiti.

Spalio 20 d. sudarytas pirmas Šaulių Sąjungos štabas. Dalyvauja Vladas Pūtvis - Putvinskis, kpt. Vasiliauskas ir M. Mikelkevičius. Vyriausiu Šaulių Sąjungos vadu buvo paskirtas kpt. *Vasiliauskas*.

Lapkričio 16 d. išsiunčiamas iš Kauno pirmasis šaulių būrys kovoti su bermontininkais. To būrio vadu skiriamas kpt. Vasiliauskas.

Lapkričio 27 d. gautas iš Žemaičių vyskupo leidimas organizuoti bažnyčiose rinkliavas Šaulių Sąjungos reikalams. Sudaryta literatų komisija, kuri rūpinosi Šaulių Sąjungos idėjos propagavimo reikalais.

Gruodžio 1 d. Šiauliuose išleidžiamas pirmasis šaulių laikraštis “Partizanas”.

Gruodžio 3 d. Skaudvilės vls., Nosaičių kaimo laukuose kovose su bermontininkais žuvo šauliai *Juozas Skruodenis, Benediktas Milkenis ir Jonas Jankus*.

Skaudvilės visuomenė pastatė žuvusiems šauliams paminklą.

Gruodžio 23d. priimtas šaulio ženklo ir Šaulių Sąjungos vėliavos projektas.

1920 METAI

Gegužės 28 d. nustatyta per Jonines birželio 23-24 d. švęsti Šaulių Sąjungos metinę šventę.

Birželio 1 d. išleidžiamas pirmasis “Trimito” nr.

Pirmasis “Trimito” redaktorius buvo *Matas Šalčius*.

Birželio 27-29 d. buvo pirmas Šaulių Sąjungos atstovų suvažiavimas Kaune. Centro valdybos pirmininku išrenkamas *Vladas Pūtvis - Putvinskis*. Centro valdybon išrinkti: *Matas Šalčius, M. Mikelkevičius, J. Papečkys, R. Skipitis ir K. Ralys*.

Liepos 15 d. Kaune sudaromi 4 šaulių būriai ir siunčiami į lenkų frontą.

Rugpjūčio 3 d. "Trimito" redaktorium kviečiamas *kun. Tumas Vaižgantas*. *Tumas Vaižgantas* redagavo 2-13 "Trimito" nr. nr.

Rugpjūčio 6 d. prie Šaulių Sąjungos įsteigtas slapstas Ž. K. B. skyrius.

Rugpjūčio 23 d. Vilniuje įsteigtas šaulių būrys.

Rugsėjo 27 d. įsteigtas šaulių fronto štabas.

Spalio 19 d. kovose su lenkais Valkininkuose žuvo Kauno būrio šaulys *Vincas Dovydaitis*.

Spalio 24 d. Vyr. Šaulių Sąjungos vadu skiriamas *kpt. Klimaitis*.

Lapkričio 20 d. kovose su lenkais sunkiai sužeistas mirė seimo narys šaulys *Antanas Matulaitis*.

Lapkričio 21 d. kovose su lenkais ties Truskava žuvo Ramygalos progimnazijos mokiniai šauliai: *Jonas Ambrozus* ir *Stasys Klimavičius*.

Lapkričio 23 d. šauliai *Petras Tomavičius*, *Antanas Žurskis*, *Antanas Miškeliūnas*, *Jonas Budrevičius* ir *Petras Liktoras*, ypatingai sunkiose apystovose kovodami su lenkais raiteliais, įsibrovusiais į Troškūnų miestelį, tragingai žuvo. Tuo metu buvo prasiveržę per Lietuvos laikinąją sieną apie 600 lenkų raitelių. Jiem pirmiausia pastojo kelią paminėti šauliai.

Lapkričio 24 d. žuvę šauliai buvo iškilmingai palaidoti. Troškūnų šaulių būrys žuvusiųjų garbei pastatė paminklą.

Lapkričio 30 d. Gardino ligoninėje mirė kovose su lenkais sunkiai sužeistas šaulys *vyr. ltn. Kybartas*.

1921 METAI

Sausio 5 d. Perlojos šauliai atrėmė lenkų puolimą.

Sausio 23 d. priimtas šaulių uniformos projektas.

Kovo 20 d. Punsko apylinkių šauliai išstūmė įsibrovusius į Punsko miestelį lenkus.

Kovo 31 d. Kretingos rinktinės šauliai dalyvavo Palangos prie Lietuvos prijungimo iškilinėse.

Balandžio 9 d. Perlojos būrio šauliai gavo iš Amerikos lietuvių pirmą auką—448.50 dolerių.

Balandžio 27 d. Kaune buvo pirmas Šaulių Sąjungos pareigūnų susirinkimas. Dalyvavo rinktinių, būrių ir rajonų vadai ir valdybų nariai.

Liepos 31 d. Kaune, Vytauto kalne buvo pirmoji sporto šventė, kurioje dalyvavo Kauno būrių šauliai.

Rugpjūčio 23 d. *Seimas priėmė Šaulių Sąjungos įstatymą*. Įstatymas paskelbtas Vyr. Žiniuose Nr. 71.

1922 METAI

Birželio 10-12 d. Šaulių S-ga surengė pirmą ekskursiją į Klaipėdą.

Birželio 22 d. Rambyno kalne buvo pirmoji šventė, kurioje dalyvavo šauliai.

Birželio 23 d. Kaune, prie Napoleono kalno pirmą kartą buvo atšvęsta Šaulių Sąjungos metinė šventė.

Liepos 23-24 d. buvo antras Šaulių Sąjungos atstovų susirinkimas. Centro valdybos pirmininku išrinktas *prof. V. Krėvė-Mickevičius*.

Šaulių Sąjungos kūrėjas, pirmasis jos viršininkas ir pirmininkas nuo pareigų pasitraukė.

1928 m. V. Pūtvis vėl buvo pakviestas Centro valdybos pirmininku, tačiau neilgai dirbęs, 1929 m. kovo 5 d., mirė.

Rugpjūčio 3 d. Steigiamas Šaulių Sąjungos teatras. Pirmuoju Šaulių Sąjungos teatro vadovu skiriamas artistas *Juozas Vaičkus*.

Spalio 2 d. Šaulių Sąjungos viršininku skiriamas *kpt. Klimaitis*.

1923 METAI

Sausio 10 d. Klaipėdos krašte prasidėjo lietuvių sukilimas. Tą dieną Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetas išleido atsišaukimą ir kvietė lietuvius stoti kovon už Klaipėdos krašto prisijungimą prie Lietuvos.

Sausio 14 d. vaduojant Klaipėdą, kovose žuvo Kauno būrio šaulys *Algirdas Jesaitis*.

Kovo 15 d. tragingai žuvo Lietuvos prieš iš pasalų nužudytas mokytojas šaulys *Juozas Bloznelis*.

Kovo 23 d. įsteigtas Šaulių Sąjungos choras. Pirmasis choro dirigentas buvo *Antanas Vaičiūnas*. Nuo 1926 m. III.1 d. iki 1940 m. muzikas *Nikodemus Martinonis*.

Lapkričio 15-17 d. įvyko trečiasis Šaulių Sąjungos atstovų suvažiavimas.

Nepriklausomybės kovose žuvo 81 šaulys - partizanas. Jų vardai ir pavardės buvo surašytos Karo Muzėjaus žuvusiųjų skyriuje, bet Maskvos bolševikams okupavus Lietuvą visos garbės žymės buvo rusų komunistų sunaikintos. Tačiau čia minimas skaičius yra tik dalis žuvusiųjų dėl Lietuvos nepriklausomybės. Kitos, žymiai didesnės žuvusiųjų partizanų-šaulių dalies vardai ir pavardės mum nežinomos: jų kaulai išbarstyti įvairiose Lietuvos vietose. Ypatin-gai daug lietuvių partizanų žuvo Vilniaus krašte.

Be žuvusiųjų Nepriklausomybės kovose, buvo *sužeista 146 partizanai šauliai*. Didelė jų dalis buvo likę amžiniais invalidais.

Kovose už Lietuvos laisvę žuvę savanoriai, partizanai, šauliai ir kariai mus įpareigo-

ja vieningai veikti, aukotis Lietuvos išvadavimui. Mes turime patys tikėtis išvadavimo ir laisvės tikrovine ateitimi, taip pat mūsų pareiga ir kitus, ypač jaunesnius, tuo įtikinti.

Iš viso yra užregistruota žuvusiųjų šaulių: kovose su bermontininkais 14, su rusais bolševikais — 12, su lenkais 51, Klaipėdą vaduojant 4. Be šių 6 žuvo talkindami policijai begaudant kriminalinius nusikaltėlius. Taip pat negalime tyliai praeiti ir neatiduoti deramos pagarbos apytikriai 30-čiai tūkstančių žuvusiųjų brolių ir sesių - partizanų, kurie po II pas. karo desperatiškai kovojo ilgus metus, gindami suvereninės Lietuvos statusą, iš niekur nesulaukę pagalbos. Tačiau šie mūsų didvyriai nebuvo lengvai nugalimi. Su jais kovojusiųjų maskvinių strībų ir raudonarmiečių buvo užmušta dvigubai.

NE VIEN GINKLU GINSI TĖVYNĖ

Taikos metu, tautos kultūrinimui - švietimui, ideologiniam ugdymui Šaulių Sąjunga savo duoklę su kaupu atidavė. Kad atsiektų žymesnių rezultatų, buvo naudojamas įvairiarūšis menas: daina, dailė, dramos teatrai, muzika, sportas, bibliotekos, chorai. Statistikos skaičiai byloja: 1939 m. Lietuvoje veikė 125 šaulių chorai; 417 vaidybos - dramos mėgėjų rateliai, jų tarpe 4 nuolatiniai dramos teatrai; 105 orkestrai (daugiausia dūdų), 350 bibliotekų; 72 šaulių namai; 175 ugniagesių komandos, kurias sudarė 4,352 šauliai. Be to, veikė daugybė sporto komandų, vardu "Grandis". Veikė taip vadinami Liaudies universitetai, įvairūs kursai.

ŠAULIŲ SĄJUNGOJE DALYVAVO MŪSŲ TAUTOS ĮŽYMYBĖS

Šaulių Sąjunga nepriklausomojoje Lietuvoje buvo giliai įleidusi šaknis tautos dirvonuose. Kaip organizacija, Šaulių Sąjunga buvo plačiai išsišakojusi, lietuvių visuomenėje turėjo gyvą pritarimą. Nuo pat išikūrimo pradžios Šaulių Sąjungoje dalyvavo žymūs jos veikėjai visuomenininkai ir politikai, kaip prof. V. Krėvė-Mickevičius, prof. M. Biržiška, prel. M. Krupavičius, A. Smetona, M. Šalčius, M. Sleževičius, kun. J. Tumas - Vaižgantas, A. Žmuidzinavičius, M. Žmuidzinavičienė - Putvinskaitė, S. Mantautienė - Putvinskaitė, Aleksandras Mantautas, R. Skipitis, K. Musteikis ir kt. Šaulių Sąjungos pirmininkais buvo Vl. Pūtvis-Putvinskis 1919-22 (drauge ir Šaulių Sąjungos viršininkas), prof. V. Krėvė - Mickevičius 1922-24, St. Šilingas 1924-25, M. Šalčius 1925-26, gen. Teod. Daukantas 1926, L. Vailionis 1926-27, R. Skipitis 1927-28, V. Pūtvis - Putvinskis 1928-29, A. Žmuidzinavičius 1929-34, prof. L. Vailionis 1934-35 m.

Nuo 1935 m. Šaulių Sąjungos vadu buvo prezidento paskirtas plk. Pr. Saladžius, kuris išbuvo iki Lietuvos tragedijos galo. Artėjant II Pas. karui, šauliai buvo vis daugiau mokomi šaudybos bei karinių kautynių taktikos. Šaulių Sąjungai atšventus 20 metų sukaktį, visos šaulių rinktinės gavo vėliavas. 1939 m. birželio mėn. Kaune įvyko begaliniai išpūdingas šaulių suvažiavimas. Kauno visuomenė paaukojo Šaulių Sąjungai 2000 karinių šautuvų, 50 lengvųjų kulkosvaidžių ir 1 lėktuvą. 1940 m. Šaulių Sąjungoje buvo 62,000 narių. Rikiuotės šaulių: 42,000, rėmėjų 5,000, šaulių moterų apie 15,000. Šaulių Sąjungai priklausė beveik pusė visų mokytojų (3,000). Tačiau daugiausia Sąjungon jungėsi ūkininkai ir darbininkai.

SOVIETINIULOSE "BAISIOJO BIRŽELIO" TRĖMIMULOSE LABIAUSIAI NUKENTĖJO ŠAULIAI

1940 m. birželio mėnesį sovietų Rusijos raudonajai armijai okupavus Lietuvos suvereninę, visų didžiųjų valstybių pripažintą (o taip pat ir sovietų Rusijos) valstybę, Maskvos atsiųstieji NKVD budeliai masiškai suiminėjo šaulius. Šaulių Sąjunga buvo nuginkluota ir uždaryta. Visų lietuvių organizacijų, draugijų bei partijų veikimas buvo sustabdytas. Procentualiai, Baisiojo Birželio dienomis, — trėmimų metu į Sibirą buvo išvežta 60 proc. rinktinių vadų, 90 proc. vadų ir tarybų narių, tūkstančiai šaulių su šeimomis. Gelbėdami savo ir šeimų gyvybes, daugelis šaulių bėgo Vokietijon, iš ten tikėdamiesi patekti į kurį kitą laisvesnį kraštą, pvz. Ameriką. Toji rizika apsimokėjo. Daugelis patekome Amerikon; kiti — Kanadon ar Australijon ir t. t. Tiesa, tam tikras kiekis pateko Anglijon ir Švedijon.

Tad atsiradus keliems tūkstančiams šaulių Amerikoje, 1954 m. kovo 7 d., JAV Čikagoje atsikūrė (pagal nepriklausomos Lietuvos senąjį statusą) Lietuvių Šaulių Sąjunga Tremtyje. Minint Vlodo Pūtvio - Putvinskio 25 metų mirties sukaktį, gyvu žodžiu Čikagoje, ir per spaudą, buvo paskelbta viešumai apie Šaulių Sąjungos atsteigimą tremtyje. Šio žygio iniciatyvą parodė Aleksandras Mantautas - Marcinkevičius, Vaidutis A. Mantautas, plk. Mykolas Kalmantas ir A. Valatkaitis. Prie jų prisidėjo Rapolas Skipitis, Kazys Musteikis, Vladas Išganaitis ir kiti. Po to prisidėjo būrių, kuopų ir rinktinių steigimas JAV-se: Čikagoje, Detroite, Los Angeles. Taip pat aktyviai prisidėjo prie Šaulių Sąjungos atsteigimo Kanadoje Toronte ir Montrealyje gyvenę lietuviai. Štai, 1969 m. birželio 15-22 dienomis Dainavoje, prie Manchesterio (nuo Det-

Priešlėktuvinės gynybos pratimai

roito, Mich. apie 62 mylias), įvyko IV-tasis Šaulių Sąjungos suvažiavimas, kuris buvo pavadintas *LŠST Kultūrine savaitė*. Be pėstininkų šaulių, kad patraukti jaunimą, buvo įsteigtos kelios jūros šaulių kuopos: Čikagoje, Detroite. Ypač gyvo ir sėkmingo pritarimo bei atgarsio rado jaunimo širdyse steigiamos sporto sekcijos (daugiausia sportinį šaudymą praktikuojant, ruošiant taškų sistema pagrįstas varžybas). Organizuojamos taip pat šaudymo varžybos tarp JAV ir Kanados šaulių. Reikia dėliauti, kad Šaulių Sąjunga auga ir svetimoje žemėje. Vis daugiau ateina jaunimo.

Šiuo metu, neturint savo suvereninės valstybės, svečioje šalyje, daugiausia rūpinamasi šauliškų idėjų plėtimu, lietuviybės išlaikymu, kultūrinės propagandos skleidimu ir, kiek įmanoma, Lietuvos laisvinimo darbais. Artimai bendradarbiaujama su visomis patriotinėmis lietuvių organizacijomis. Arčiausiai bendraujama su Lietuvos veteranų Ramovės sąjunga.

LŠST pirmininkai: 1. Aleksandras Mantautas, 2. Jonas Giedrikas, 3. Alfonsas Valatkaitis ir dabar Vladas Išganaitis. O kadangi už nuo-

pelnus Lietuvai (palaikomas šaulišką ir valstybinis tęstinumas) veiklūs ir nusipelnę šauliai apdovanojami šaulių žvaigždėmis ir medaliais, tad veikia atitinkama LŠST Šaulių žvaigždės ordino taryba; jos pirmininkas yra generolas Kazys Musteikis.

LITERATŪRA:

1. J. Matusas, Šaulių Sąjungos istorija, 1939.
2. Šaulių Kalendorius 1939 m.
3. Lietuvių Enciklopedija XXIX t. 375-384 p.
4. Vasario 16 d. — Red. V. Daudzvardas 1933 m.
5. Lietuvos Kariuomenė 1927 m.
6. "Trimitas" 1939, 1940 ir 1930 m. paskiri nr. nr.

Liūdėdami dėl "Šaulės Tremtyje" redaktorės šaulės EMILIJOS PETRAUSKAITĖS

mirties, nuoširdžią užuojautą reiškiamo Sofijai ir Juozui Graužiniams ir visiems velionės artimiesiems Lietuvoje ir tremtyje gyvenantiems.

Sofija ir Aleksandras MANTAUTAI

12-tą INŽINERIJOS ŠAULIŲ BŪRĮ PRISIMINUS

VLADAS MINGELA

1940 m. pradžioj Šaulių S-ga turėjo 23 rinktines ir virš 1000 būrių. Skirstėsi maždaug taip: rikiuotės šaulių — 42,000, rėmėjų — 5,346, šaulių moterų apie 15,000; viso per 62,000 šaulių. Bet niekur neminimi inžinerijos specialybės šauliai. O jų buvo! Be šių duomenų mūsų šaulių istorija nebūtų teisinga bei pilna. Reikėtų įnešti pataisą. Atsimenu šaulišką veiklą Lietuvoje, o šiuo straipsniu klestėjusią Kaune-Šančiuose, Nemuno pakrantėje. Šioje vietovėje tūkstančiai jaunų vyrų mokėsi ne tik šaudyti, bet ir reikalingos specialybės bei išmonės: ryšininko, inžinerijos, pionierių — sapiorų, automobilizmo technikos bei vairavimo ir t.t. Šančių didžiausioji gatvė — Juozapavičiaus prospektas — glaudėsi prie technikos kariuomenės raudonomis plytomis švintančių kareivinių. Čia pat, arčiau Nemuno ir Panemunės, riogsojo Karo Technikos Valdybos ir Štabo rūmai. Juose garbingą vietą turėjo Augšt. Karo Technikos Kursai karininkams, Karo Technikos biblioteka ir kitos karinio mokslo ir švietimo įstaigos. Netoliese žvalgėsi Ryšių ir Pionierių batalionų štabai. Visas Juozapavičiaus prospektas mirgėte mirgėjo žalsvos spalvos karių mundurais. Klegėjo jaunų kareivių garsus juokas, postringavimai. Visur aplinkui matei bėgančius, skubančius žydinčiais veidais, žvalios išvaizdos kareivėlius. Pagalvodavau, jog ten kur laiminga jaunystė, ten ir saulė visą dieną šviečia ir šypsosi. . .

Nori ar ne, bet dar ir šiandien, daugiau kaip po 30 metų, atminties pašamonėje girdisi Nemuno pakrantėje pionierių “darželio” poliakalio dūžiai. Dar šiandien girdžiu duslius fugasų sprogimų garsus: tų sprogimų kurčias trenksmas atlėkdavo oro bangomis iš A. Panemunės pionierių polivarko, kur virė pionierių mokslas. Ten buvo pionieriai, kad reikalui atėjus, galėtų savo specialybe prisidėti prie tėvynės gynimo. Mokymo aikštėse girdėdavosi garsūs ir griežti karinės rikiuotės komandavimai: “Kairen! Dešinėn! Ap-link! . . .”

Juozapavičiaus prospektu, ypač švelnios vasaros ar rudenėlio pavakariais žygiuodavo dainuojantys kariai. Tuos karius lydėdavo gausybė klausytojų. O dainos buvo gražios ir širdžiai mielos. Apie Katiušas tuomet nedainuodavo. Kas anuomet nepažino pradžioje Elektrotechnikos, o vėliau Ryšių bataliono žygiuojančių karių? Tikriausiai juos pažino visi šančiečiai. “O saldūs atsiminimai vaizduosis amžinai. . .” Su liūdėsiu ir meile vaizduojasi, ateina, atplasnėja tie tikroviniai šilti atsiminimai, tokie šiuo metu tolimi, to-

kie netikri, tartum paimti iš pasakų knygos, lyg svajonių pažadintos fantazijos ir vaizduotės pagimdyti. Ak, graži toji Lietuva, kurią mes atsimename! Tikiu ji padės mums sugrįžti į anuos laimingus laisvos Tėvynės laikus, kada visiems lietuviams švietė ir šildė laisvės saulė.

Man dingtelėjo, kad ir mažas, bet šaulių istorijai svarbus yra 12 inžinerijos šaulių būrio suorganizavimo faktas. O jaučiu pareigą šiais atsiminimais pasidalyti su *Tremties Trimito* skaitytojais todėl, kad šis faktas yra įdomus mūsų ateities istorijai. Juk šiandieniniai Lietuvos vergijos laikai, kuriuos atnešė Maskvos Kremliaus pastūmėta raudonoji armija, ateityje išnyks ir bus minimi tik kaip šiurpios nakties slogutis, tam tikro tautos laikotarpio išgyventa tragedija, o tokių turėjome ir praeityje.

BŪRIO STEIGIMO SUMANYMAS

Mums, kariuomenės dalyse dirbantiems civiliams tarnautojams, nebuvo leidžiama priklausyti įvairiom politinėm partijom ir jose veikti. Tad Karo Technikos valdyboje tarnaujantiems civ. tarnautojam kilo sumanymas įsteigti šaulių inžinerijos būrį. Steigiamajame susirinkime 1937 m. rugsėjo mėn. 19 d., apsvarsčius šaulių būrio steigimo reikalą, rasta, kad ši mintis turi gyvą pritarimą. Tų pačių metų gruodžio mėn. 12 d. buvo sušauktas antrasis steigiamasis susirinkimas. Į šį susirinkimą buvo atvykęs Karo technikos viršininko pareigas einąs plk. inž. J. Barzda, vėliau pakeltas brigados generolu, I šaulių rinktinės vadas plk. Jurgis Bobelis, keletas technikos dalinių karininkų ir 93 Karo technikos valdybos, I-jo inžinerijos bataliono, ryšių bataliono ir auto rinktinės civiliniai tarnautojai, kurie įsirašė nariais bei kandidatais ir sudarė 69 inžinerijos šaulių būrį, kurio pavadinimas vėliau pakeistas į 12 Inžinerijos šaulių būrį.

Siame susirinkime buvo išrinkta būrio taryba, kontrolės komisija ir nustatytos būrio veikimo gairės. Dar pirmajame susirinkime būrio vadu buvo pakviestas kpt. Albinas Griškevičius. Būrio tarybą sudarė: kpt. Alb. Griškevičius — pirm., lt. Povilas Protas — pirm. pav., j. lt. Teodoras Sadauskas — švietimo vad., Antanas Kuzminskas — išd. ir vršl. Antanas Linkevičius — sekretorius. Būrio kontrolės komisiją sudarė: Vladas Mingėla — pirm., psk. Antanas Kazilionis sekr. ir Juozas Smalstys — narys. Be to, buvau išrinktas šio būrio nuolatinio korespondentu. Jau nuo 1927 m. buvau 22-jo Šančių š. br. korespon-

L.Š.S. I Rinktinės šakių šaulių orkestras ant garlaivio "Balanda" Kuršių mariose, prie Klaipėdos, palydi ekskursiją į Žemės Ūkio ir Pramonės parodą Klaipėdoje, 1927 m. rugpjūčio 11 d. (Iš Kosto Vaivados, Čikagoje, albumo)

dentu. Daugiausiai rašiau *Kariui* ir *Trimitui*. Reikalui esant rašydavau *Lietuvos Aidui* ir *Rytui*, tapusiam *XX Amžiumi*.

12 Inžinerijos š. būrio pradžia buvo sunki, nors pas mus netrūko entuziazmo, visi buvome jauni ir energingi, norėjome bet kuo prisidėti prie savo krašto saugumo, o vistiek buvo nelengva. Neturėjome nei šautuvų, nei uniformų. Pasitaikydavo ir organizacinių neaiškumų, tad tais atvejais kreipdavomės į 22-jo Šančių š. br. vadovybę. Mums buvo paslaugus to būrio vadas šaulys Andrius Kažukauskas, kuris turėjo didelį organizacinį patyrimą ir noriai aukojosi tėvynės saugumo stiprinimui. Jis buvo laisvės kovų savanoris ir Klaipėdos atvadavimo dalyvis. Raudonajai armijai okupavus Lietuvą, vos įžengę Lietuvos Maskvos enkavedistai—budeliai žiauriausiu būdu nukankino šį iškilų tautos sūnų Šančių automobilių garaže.

Pirmaisiais veiklos metais turėjome 14 tarybos posėdžių, 6 visuotinius būrio susirinkimus ir 23 rikiuotės pamokas — daugiausia šeštadieniais ir sekmadieniais. Būrys buvo labai aktyvus. Dalyvauta bendruose I-mos šaulių rinktinės šaudymo pratimuose. Mūsų 12. Inž. š. br. ekipa dalyvavo I-os š. rinkt. šaudymo varžybose. Buvo suruoštos dvi paskaitos apie "Ginklus ir jų priežiūrą" ir dvi paskaitos apie "Ryšius ir jų gadinimą". Iš mūsų būrio 25 šauliai baigė SS-gos "Priešcheminės apsaugos" kursus, išlaikė atatinamus egzaminus ir gavo diplomus. Esu ir aš

tuos kursus baigęs. Vėliau dar buvo suruoštos keturios įdomios ir svarbios paskaitos apie priešlėktuvinę gynybą. Buvo suruošti keli iškilmingo pobūdžio šventiniai minėjimai Ateitininkų salėje ir kitur. Buvome pasiruošę pavasariniam koncertui—baliui 1938 m. Ruošėmės pastatyti operetę "Kaminkrėtys ir malūnininkas." Visą meninę pagalbą teikė 22-sis Šančių š. būrys. Muzikalinį, tiksliau vokalinį apmokymą tvarkė muz. Mykolas Liuberskis, 22-jo br. chorvedis. Bet 1938 m. Lenkijos ultimatumas užmegzti "draugiškus" ir diplomatinis santykius, sugriovė mūsų planus. Pasiruošimas dainavimui ir vaidinimui nuėjo niekais.

Norėčiau paminėti, kad 12 Inž. š. br. buvo suorganizavęs karinių šautuvų, mažojo kalibro šautuvų ir pistoletų komandas, kurios garbingai atstovaudavo atatinamos rūšies varžybose Inžinerijos būrį.

ŠAUTUVAI IR UNIFORMOS

Kiekvieną darbą dirbant būtini pinigai. Apsidėjome nario mokesčiu ir mes: 2% mėnesinės-metinės algos arba tiek pat nuo uždarbio. Be to, pirmąją paramą suteikė Karo technikos viršininkas brig. gen. Klemensas Popeliučka, įteikdamas 250 litų.

Reikėjo įsigyti sportinį šautuvą, nes be jo neįmanoma išmokti taikliai šaudyti. Vėl gi mes patys nutarėme iš savo kuklaus uždarbio sudėti reikiamą sumą. Pradžioje sudėjome 271 litą ir

Šakių šauliai orkestrantai, įsigiję naująją šaulių uniformą 1928 m. (Iš K. Vaivados albumo)

pagaliau už 460 litų nusipirkome iš Vokietijos tą sportinį šautuvą. Vėliau būrio šaulys Leonardas Jurevičius paaukojo mažojo kalibro sportinį šautuvą. Taigi, turėjome šio sporto mėgėjams du šautuvus.

Rūpestis po rūpesčio ir 1938 m. apsisprendėme įsigyti uniformas. Tai buvo mūsų būrio garbės klausimas. Drabužiai buvo pasiūdinti kolektyviai. Kiekvienam šauliui uniforma kainavo 209 litus. Mažesnę atlyginimą gaunantiems reikėjo pasispausti, nes tai reiškė 1-2 mėnesių atlyginimą. Tokių buvo apie 20%. Neatsižvelgiant į tai visi 100% įsigijome uniforminę aprangą.

APSIGINKLAVIMAS

Dideliu nauju rūpesčiu apsikrovėme 1939 metais, nutardami apsiginkluoti, pirkdami šautuvus. Karo Technikos viršininkas brig. gen. K. Popeliučka tam mielai pritarė ir sakė, kad jis kiek galės tiek padės.

Ėmėme organizuoti ginklų įsigijimo talką. Pirmiausia suredagavome atatinamą laišką su

aukų lapais. Išsiuntinėjome technikos dalinių karininkams, puskarininkiams ir civiliniams tarnautojams, prašydami paremti mūsų gerus norus. Mūsų atsišaukimas rado gyvo pritarimo. Pradėjome gauti pinigų.

Vėl mus parėmė KT viršininkas brig. gen. K. Popeliučka, paaukodamas 300 lit., Plk. inž. Aleksis-Aleksandravičius paaukojo 125 lit., plk. ltn. Jonas Matonis-Maculevičius — 100 lit., o kiti po mažiau. Šaulys Vikt. Adaškevičius paaukojo 125 litus — pirkto vieną šautuvą.

Iš viso suaukota pinigų:

	LITŲ
1. Inžinerijos b-no karininkai, puskarininkiai, civil. tarnautojai ir kareiviai	2823.70
Ryšių b-no karininkai, puskarininkiai ir civil. tarnautojai	1701.46
Auto Rinktinės	762.00

V i s o 6754.39

Už tuos pinigus buvo nupirkti būriui 57 šautuvai. Vėliau trūkstančius šautuvus gavome iš Ginkluotoms Krašto Pajėgoms Remti komiteto Šančių skyriaus. Tuo būdu visi apsiginklavome "iki dantų". Bet skaudu ir prisiminti, jog šiuos šautuvus ir dar savo pistoletus 1940 m. liepos mėn. privalėjome atiduoti Lietuvą okupavusiai raudonajai armijai.

BŪRIO ŠVENTES

1939 m. gegužės mėn. 14 d. įvyko mūsų 12 Inžinerijos š. būrio šventė, kuri prasidėjo pamaldomis Šančių įgulos bažnyčioje. Mūsų šauliškon šventėn atsilankė KT viršininkas brig. gen. K. Popeliučka, I-mos š. rinkt. vadas plk. Bobelis, KT tiekimo skyr. viršininkas plk. inž. Aleksis, I-jo inž. b-no vadas plk. ltn. Grigaliūnas, ryšių b-no vadas plk. ltn. Vitkūnas, auto rinkt. vadas plk. ltn. Babickas. Nemažai atsilankė vietinės visuomenės žmonių. Bažnyčioje buvo pašventinta būrio vėliava, atidavėme tėvynei šaulišką prisaiką. Po šios iškilmingos dalies sekė vėliavos ir ginklų įteikimas. Iškilmėms pasibaigus, kurias pravedė š. br. vadas Andrius Kažukauskas, kartu su 22-jo būrio šauliais atlikome karišką parodą. 12 Inž. būrio šauliai tiesiog žvilgėjo naujose uniformose ir dar su naujais šautuvais. Būriui vėliavą įteikė plk. Bobelis, o ginklus įteikė ir parodą priėmė brig. gen. Popeliučka. Iškilmingojo posėdžio—akademijos metu brig. gen. Popeliučkai buvo įteiktas sidabrinis šaulio ženklas ir garbės šaulio diplomai. Šventė baigėsi bendrais šauliškais pietumis ir neužmirštamomis nuotaikomis.

Minimas garbės šaulio diplomai buvo pasirašyti: kpt. Griškevičiaus, ltn. Proto, j.ltn. Droz-

dos ir Tarybos narių — šaulių Jankausko, Kuzminsko ir Paulausko.

Būrys su vėliava ir ginklais dalyvavo S-gos 20-čio minėjime, Jūros šventėje, sėkmingai atliko šaudymo ir karinius pratimus.

Būriui iki Lietuvos okupacijos vadovavo KTV tyrimų komisijos kpt. Alb. Griškevičius. Jo pavaduotoju ir sporto vadovu buvo ltn. Petras Protas. Šaudymo vad. — j. ltn. Vac. Drozda. Kiti — š. Antanas Kuzminskas — išd., psk. Bronius Jankauskas — sekr. ir š. Kazys Paulauskas — tarybos narys. Kontrolės komisija nuo pat įsikūrimo liko ta pati: psk. Vladas Mingėla — pirm., psk. Antanas Kazilionis ir š. Juozas Smalstys.

Šiuo metu gyvendami už jūrų marių, tūkstančiais mylių nuo pavergtos Lietuvos nutolusiuose kontinentuose, išvengę mirties ar rusiškojo komunizmo baisios vergijos, turime plačių galimybių žvelgti į praeitį iš istorinės perspektyvos, ją priminti, kad mūsų suliberalėję sūnūs ir dukros nemanytų, jog laimingos, laisvos Lietuvos džiaugsmo iš viso nebuvo. Apie tai visomis dūdomis pučia Kremliaus okupantų ir pavergėjų propaganda. Pavergti žmonės greičiau palūžta, taigi ir tautos. Ten kur yra valdą ir valdomieji, kur socialiniai visuomenės sluogsniai sugulę ne vienas šalia kito, bet savo svoriu slegia vienas kitą, sunku kalbėti apie pasiaukojimą Tėvynei, apie Tėvynės meilę, apie laimingą gyvenimą ir visokeriopą gerovę. Kai žmogaus dvasia pavergta, toks žmogus nebus pilnavertis. Vergas negali būti šviesiu kūrėju. Tačiau mes būdami laisvi, nors ir svetimoje žemėje gyvendami, pilnai suprantame kovos dėl mūsų tautos išlikimo, dėl jos laisvės, prasmę ir būtenybę.

Tad, šauliai, kurie dar kiek pavaldome plunksną, rašykime laisvos Lietuvos gyvenimo

Klaipėdos šaulių jūros klubo, jūros skautų ir Jacht klubo jaunimas dalyvauja regatoje Kuršių maršose nepriklausomybės laikais.

atsiminimus. Šiandien jie jums atrodo nevertingi, nesvarbūs, smulkučiai, bet ateinančios, laisvosios Lietuvos nemačiusios kartos, juos brangins ir vertins. O juk giliai tikime ir viliamės, kad Lietuva vėl bus laisva. Tik turime išlaikyti gyvus lietuvių pumpurus, kad laikui atėjus, jie pražystų laisvos Lietuvos žiedais.

Baigdamas noriu priminti DLK Algirdo tartus pranašingus žodžius: "Jeigu dukart drebėjo Maskvos sienos nuo mano kalavijo, tai ne dėl to, kad jis nukaltas iš kieto plieno. Svarbiausia, kad mano kalavijas paremtas tūkstančiais už plieną kietesnių ir tvirtesnių krūtinų, ištikimai atsidasusių savo vadui."

Savo būrio priekyje žygiuoja židikių šaulių vadas Arlauskas.

TREMTIES VIDURDIENYJE

Šaulių S-gos atkūrimą prisiminus

VAIDIEVUTIS A. MANTAUTAS

Kai *Tremties Trimito* Redaktorius manęs paprašė atsiųsti trumpą, naują, dar niekur nepausdintą straipsnį apie LŠST atkūrimą, pagalvojau, kad tai padaryti tikrai nelengva. Šaulių S-gos atkūrimo tremtyje istorija vieną kartą buvo jau aprašyta pirmuosiuose *Tremties Trimito* numeriuose, ir po to, iš naujo suglaustai atpasakota LŠST leidinyje *Nepriklausomai Lietuvai* (pp. 375-387). Minėtam leidinyje taip pat pažodžiui atspausdinta LŠST atkūrėjų branduolio pirmininko šaulio Aleksandro Mantauto formuluota pirmoji LŠST atsikūrimo deklaracija (pp. 371-374). Prie šios jau paskelbtos medžiagos neturiu pridėti nei naujų faktų, datų ir pavardžių, nei naujos atsikūrimo deklaracijos ar šauliškos ideologijos santraukos. Galiu tik tai, žiūrėdamas į LŠST atsikūrimą iš 17 metų perspektyvos (skaičiuojų nuo 1952 m. vasaros — LŠST organizacinio branduolio veiklos pradžios), šiek tiek papildyti, paryškinti anksčiau jau vienaip ar kitaip paminėtus dalykus. Bandysiu tai padaryti, trumpai palygindamas LŠST atsikūrimą tremtyje su LŠS įkūrimu laisvoje Lietuvoje, ir su įvairių lietuviškų organizacijų ar sambūrių atkūrimu tremties pirmaisiais metais.

Vladas Putvinskis-Pūtvis, prisimindamas pirmašias Šaulių Sąjungos dienas 1919 metų vasarą, rašė: "Ar šiaip ar taip, mes tuokart žydėjom, kaip Vytauto kalnas, kuriame mūsų mažas būrelis ėjo pirmos taisyklingos šauliškos rikiuotės mokslą. Ir išdidžiai, ir viltingai, kaip to parko medžiai, žiūrėjom nuo kalno į blizgantį Nemuno slėnyje mūsų miestą, laikinąją sostinę." Bet, po trijų metų Pūtvis susimąstęs išsireiškė: "Man rodos, kad mes visi per tuos trejus metus bent šešerių metų gyvenimo porciją prarijom. Nubiro nuo mūsų

žiedų lapeliai, kaip pavasario metu nuo obels baltos lakios kvepiančios snaigulės nubyra, ir mes sumynėm juos Laisvės Alėjoje, kartu su kai kuriomis iliuzijomis, svajonėmis ir pavasario sapnais. Dabar mes esame panašūs į tas mažas, karčias obuolių užuomazgas, kurias ne lengva pamatyti tarp žalių medžio lapų... Kiek mūs numirs atšaliai, o kurie mūs ir mūs darbų nuoks, kaip sulčių pritvinkęs raudonas obuolys? Tai parodys ateitis."

Nors tremties pirmaisiais metais atkurdami įvairias lietuviškas organizacijas vaikščiojom ne Vytauto kalnu, bet svetimais kalnais ir svetimais miestais, anie pirmieji metai buvo daug naujesni, daugiau pavasariški negu dabartiniai. Šalia skausmo dėl Tėvynės praradimo buvo širdyse viltis, kad tremtis greit baigsis. Stebėtinai greit buvo atgaivinamos senos organizacijos, steigiamos naujos; viena po kitos dygo įvairiose stovyklose lietuviškos mokyklos ir gimnazijos, ansambliai, chorai, vaidintojų grupės, laikraščiai ir žurnalai. Nevienas iš mūsų niekad neužmirš tos šviesios, dinamiškos nuotaikos, kuri viešpatavo per pirmuosius tremties suvažiavimus, sąskrydžius, konferencijas.

Kai pradėjo atsikurti Lietuvos Šaulių Sąjunga, tremties rytmetis jau seniai buvo praėjęs. Gyvenome tremties vidurdienyje. Stovyklų dienos buvo užmirštos ar primirštos, ir didžioji dauguma būsimosios LŠST narių jau buvo pastoviau įsikūrę Jungtinėse Amerikos Valstybėse ir Kanoje. Buvome tikrai daugiau panašūs į Pūtvio minimas karčias obuolių užuomazgas negu į pavasario žiedų lapelius. Ir buvę šauliai ir šaulės, ir plačioji lietuviškoji tremties visuomenė nuo tremties pradžios iki LŠST atkūrimo laikų išgy-

veno daug nusivylimų, matė daug ginčų, daug partinio ir kitokio susiskaldymo, palaidojo daug gražių svajonių, didelių projektų, šviesių vilčių. Šalia nepasisekimų buvo ir eilė reikšmingų atsiekimų, laimėjimų; bet nuotaika vistiek buvo nebe rytmečio, bet vidurdienio.

Sios tremties vidurdienio nuotaikos ir sąlygų pasėkoje LŠST atsikūrimas gana žymiai, gana ryškiai, skyrėsi nuo didesnės daugumos kitų organizacijų atkūrimo. Tremties pradžioje — panašiai, kaip Lietuvos laisvo gyvenimo pradžioje — daug organizacijų atsikūrė ar įsikūrė spontaniškai, be ilgų meditacijų, ir tik po to pradėjo tvarkytis, jungtis, rinkti centro valdybas, ir t.t. Šaulių Sąjunga priešingai buvo atkurta pamažu, nors su giliu įsitikinimu, bet labai ramiai, iš anksto apgalvojant, aptariant, paruošiant kiekvieną žingsnį, vadovaujant mažam centrui arba atkūrėjų branduoliui. Pavyzdžiui, nuo organizacinio branduolio užuomazgos (1952 m. vasaros) iki antrosios LŠST atkūrimo — konkrečių paruošiamųjų darbų stadijos — (1953 m. vasaros) praėjo pilni metai, o iki LŠST oficialios atsikūrimo datos (1954.III.7) daugiau, negu pusantrų metų. Gi pirmasis LŠST lokalinis vienetas tremtyje, Toronto Šaulių Klubas, įsisteigė tik tai porai pilnų metų nuo organizacinio branduolio užuomazgos

praėjus. Atsimenu, kiek projektų buvo sudaryta ir atmesta, kiek straipsnių rašyta ir sudraskyta, kiek sykių ilgai, intensyviai tartasi, kcl pagaliau LŠST atkūrėjų branduolio darbo planas buvo patiektas visuomenei. Atsimenu, kaip mano paties 1953 m. sausio mėn. 29 d. paruoštas ir raštu patiektas LŠST atkūrimo pirmasis planas buvo negailestingai, bet objektyviai branduolio atmetas.

Ruošiantis platesniam išėjimui į visuomenę ir vienetų steigimui, LŠST atkūrėjai ne vien tik pagrindinai peržiūrėjo Šaulių Sąjungos ideologiją ir jos vaidmenį laisvos ir pavergtos Lietuvos gyvenime, bet taip pat suėjo į artimą kontaktą žodžiu ir raštu su vadovaujančiais Lietuvos laisvinimo veiksniais ir mums palankiais JAV Kongreso Atstovų Rūmų, ir Valstybės ir Teisingumo Departamentų pareigūnais. Ryšium su tuo čia paminėsiu du dalykus, vieną neigiamą, ir vieną teigiamą.

Neigiamas dalykas, su kuriuo LŠST atkūrėjams teko susidurti, buvo kai kurių tautiečių skeptiška ar net ironiška reakcija. Labai įdomu pabrėžti, kad nemaloniausių pastabų girdėjome kaip tik iš asmenų, kurie, nepaisant visų protestų ir nuoširdžių prašymų, įvairiuose leidiniuose nauodojo šauliškas nuotraukas, jas žymėdami kitais vardais, arba beveik pažodžiui citavo žinomes-

Dalis uniformuotų I-jo Gelgaudiškio šaulių būrio šaulių. Iš k. į d. trečias sėdi būrio vado padėjėjas Pranas Greitaitis, ketvirtas — būrio vadas Vladas Išganaitis ir penktas — II-sis būrio vado pad. Jurgis Visockis. Gelgaudiškio šaulių būrys įsteigtas 1919.IX.7 d. ir skaitomas antruoju S-goje, bet tikrumoje, jis turėtų būti pirmasis, nes kai jį steigė, tai Kaune dar jokio būrio nebuvo, o tik pirmieji iniciatoriai, kurie vėliau sudarė centro valdybą.

niusius Vlodo Pūtvio ideologinius formulavimus.

Teigiamas ir daug gilaus džiaugsmo visiems LŠST atkūrėjams sukėlęs dalykas buvo sekantis faktas. Nepaisant augščiau minėtos kai kurių asmenų skeptiškos reakcijos, susilaukėm stebėtinai daug paramos, pritarimo ir bendradarbiavimo iš visų pusių. LŠST atkūrimo metu buvo spaudoje dažnai linksnuojamas partinis ir pasaulėžiūrinis susiskaldymas ir kivirčiai. Šaulių S-gos atžvilgiu mes to nepatyrėme. Priešingai, mums vienin-gai patarė ir padėjo visų pakraipų ir pareigų tautiečiai (išskyrus, žinoma, komunistuojančiuosius). Nuo pat pradžios palaikėm tamprų ir nuoširdų kontaktą su Lietuvos Respublikos Diplomatine Tarnyba (pradedant Lietuvos Diplomatijos Šefu ir Lietuvos Nepaprastu Pasiuntiniu ir Įgaliotu Ministeriu Washingtone), su Vyr. Lietuvos Išlaisvinimo Komitetu (ir ypač jo tuometiniu pirmininku prel. Mykolu Krupavičium) ir kitais Lietuvos laisvinimo veiksniais. Daug atsikūrimo padėjo Lietuvos kariai (pradedant keturiais generolais, iš kurių du formaliai priklausė LŠST Centro Valdybai). Daug padėjo įvairių politinių partijų žymūs veikėjai ir vadai, kurių visa eilė buvo pirmųjų LŠST Centro valdybų nariai (įskaitant vieną buv. Lietuvos Respublikos Ministerį Pirmininką ir bent tris ministerius). Daug padėjo ir įvairioms valdyboms priklausė taip pat Katalikų ir Evangelikų dvasiškiai, profesoriai, didžiųjų jaunimo organizacijų veikėjai, spaudos darbuotojai, menininkai, artistai.

Šita begalo šilta ir vieninga talka iš visų pusių, nepaisant politinių-partinių ir pasaulėžiūrinų bei profesinių skirtumų, mums anuomet įrodė, kad Vladas Pūtvis Šaulių Sąjungai parinko teisingą kelią, lygiai tinkamą ir čia, tremtyje: *“Teveda mus lietuvių tautos žvaigždė idėja pro*

šali partinės politinės kovos. Ziūrėkime į tolimą ateitį ir ženkime jon drausmėje ir vienybėje.”

Anomis dabar jau tolimomis atsikūrimo dienomis gal niekas Šaulių Sąjungai neatsiuntė tokių šiltų, giliai prasmingų, ir pranašiškių žodžių kaip prelatas Mykolas Krupavičius. Jis rašė: *“Šauliai, kaip senovės vaidelutės, šventosios lietuviškos ugnelės ir Lietuvos gyvybės bei garbės saugotojai. Savo uždavinius Šaulių Sąjunga atliks sąžiningai ir garbingai. Tremty jos uždaviniai nenutrūko. Jie dar svaresni ir reikšmingesni pasidarė. Dėl to iš nelaimių pakrikimo vėl suderino savo gretas ir rikiuojasi kovai su piktybėmis, įsiveisusiomis lietuvių tarpe, su lietuviškosios ugnelės—kalbos gesintojais ir saugoti visam lietuviškam iš Tėvynės išsivežtam lobynui, o kai išmuš valanda — kovai su raudonuoju priešu... Visur laukiamas šaulys su savo lietuvišku karin-gumu ir negestančia lietuviška ugnele. Tad kovok, Šauly, lig laimėjimo rankų nenuleisdamas. Telaimina Tave Dievas ir Tavo žygius.”*

Ir šiandien, daugeliui metų praslinkus, esu lygiai tvirtai įsitikinęs kad atkurdami Šaulių Sąjungą tremtyje pasirinkom teisingą kelią. Vyriausias mus visus lietuvius tremtyje jungiantis veiksnys, arba jėga, kaip tik ir yra lietuviškumas, lietuvių tautos žvaigždė. Anot Pūtvio, mirusiai tautai nebereikalingi, nei augšti etiniai tikslai, nei ideali socialinė santvarka. Dievo mums duotas uždavinys lietuvių tautos žvaigždę nuolatinio tobulėjimo keliu priartinti prie Ryto Žvaigždės. Sujungę *lietuvišką ugnelę su lietuvišku karingumu*, su KOVOS DVASIA, ir paaukoję kaip galima daugiau mus skaldančių dalykų NEPRIKLAUSOMAI LIETUVAI, geriausiai padėsime šviesti mūsų tautos žvaigždei. Taip suprastas šauliškasis kelias kada nors mus atves į tremties vakarą ir į laisvės aušrą.

STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Act of October 23, 1962; Section 4369, Title 39, United States Code) 1. Date of filing Oct. 7, 1969; 2. Title of publication KARYS; 3. Frequency of issue Monthly except July and August; 4. Location of known office of publication 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221.

6. Names and addresses of publisher, editor, and managing editor: Publisher — Lithuanian Veteran Assoc. RAMOVĖ, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221. Editor—Zigmas Raulinaitis, 916 Willoughby Ave., Brooklyn N.Y. 11221. Managing Editor (same); 7. Owner Lithuanian Veteran Assoc. RAMOVĖ, Address 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221; 8. Known bondholders, mortgagees, & other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages or other securities (If there are none, so state) None; 10. This item must be completed for all publications except those which do not carry advertising other than the publisher's own and which are named in sections 132.231, 132.232, and 132.233, postal manual (Sections 4355a, 4355b, and 4356 of Title 39, United States Code). Average No. Copies each issue during preceding 12 months; A. Total No. copies printed 1350 (1350); B. Paid circulation: 1. Sales through dealers and carriers, street vendors and counter sales 109 (106); 2. Mail subscriptions 1107 (1123); C. Total paid circulation 1216 (2229); D. Free distribution (including samples) by mail, carrier or other means 64(53); E. Total distribution (Sum of C. & D) 1280 (1282); F. Office use, left-over, unaccounted, spoiled after printing 70 (68); G. Total (Sum of E and F.—should equal net press run shown in A.) 1350 (1350).

(Figures in parentheses—Actual number of copies of single issue published nearest to Filing Date Sept. 69 - No. 7

I certify that the statements made by me above are correct and complete. (Signature of editor, publisher, business manager, or owner) Zigmas Raulinaitis. (POD Form 3526, May 1968)

Dr.
Lidijai Stanaitienei
mirus,
nuoširdžiai užjaučiame
dukterį Mariną
ir žentą,
“Kario” redaktorių Zigmą
RAULINAICIUS.

LŠST Centro Valdyba

Dūrelis šaulių su lankytojais — Dainavoje

PIRMAJĄ ŠAULIŲ KULTŪRINĘ SAVAITĘ PALYDĖJUS

V. SAURIMAS

Po penkiolikos metų (1954 m.), atsikūrus Šaulių Sąjungai Tremtyje, kilo sumanymas suruošti JAV ir Kanados šauliams-ėms Kultūrinę - ideologinę savaitę. Toks šaulių suvažiavimas pagaliau ir įvyko 1969 m. birželio 15-22 dienomis Dainavoje, Manchesteryje, nuo Detroito apie 66 mylių nuotolyje.

Pradžioje nebuvo lengva tai įvykdyti. Tačiau tokiam suvažiavimui reikalas buvo pribrendęs. Reikėjo daug dalykų aptarti: savo pasiekimus pasidžiaugti, nesekmėmis pasiguosti; įdomu vasaros metu gražioje Dainavoje pabendrauti ir šauliams. Kiek atsiminimų apie šviesią laisvos Lietuvos praeitį, apie šaulių Sąjungos veiklą ir gyvenimą, apie partizanų - šaulių dalyvavimą Nepriklausomybės kare, apie Vladą Pūtvi - Putvinskį pabyloti (šiemet sukako 40 m. nuo jo mirties), sustiprėti dvasia. Visi žinome, jog kasdieną dilinamas ir plieno dantratis sudyla, o mes gi tik žmonės! Reikia poilsio, reikia kuriam laikui atitrūkti nuo miesto dūmų, nuo pasiutško amerikinio tempo.

Sumanymų daug. Reikia pasisemti naujų jėgų, reikia pasitarti Lietuvos laisvinimo ir lietuviybės išlaikymo kovų baruose. O daugeliui mūsų amžiui svyrant (ar jau ir nusvirus) į antrąją pusę, gyvu rūpesčiu išvagojo vadovų kaktas klausimas: "O kas mus pavaduos, kai iškelia-

sime amžinybės keliais?" Taigi, jau kuris laikas nerimstame dėl Šaulių Sąjungos tęstinumo, dėl jaunimo trūkumo.

Žodžiu, sumanymų daug. Tad LŠ ST centro valdyba nutarė pagaliau žengti drąsų žingsnį. Buvo pavesta Stasio Butkaus ir švyturio Detroito kuopų šauliams birželio 15-22 d. laikotarpyje suorganizuoti Dainavoje Kultūrinę savaitę. Koordinatoriumi ir šio sumanymo vykdytoju (stovyklos viršininku) paskirtas Stasio Butkaus Detroito šaulių kp. pirmininkas š. Vincentas Tamošiūnas.

Kaip tas traukinys, ekspresas, nudundėjo pirmoji LŠST Kultūrinė savaitė. Viskas jau tolimoje praeityje. Jau ir to simbolinio "traukinio" dundėjimo nebėsigirdi... Betgi šaulių istorijos labai šio svarbaus įvykio nevalia užmiršti ir nepaminti.

Pirmoji šauliškoji Kultūrinė savaitė sukėlė daug naujų minčių ir idėjų. Ideologinėje srityje sustiprėjome, daug naujo sužinojome — atsinaujinome.

O, svarbiausioji priežastis, kuri mus prie tokio suvažiavimo pažadino, tai penkiasdešimties metų Šaulių Sąjungos sukaktis, JAV ir Kanados šauliams ši gražų ir rimtą sumanymą parėmus pinigais, nutarta 1969 m. spalio mėn. "Kario" nr. ("Kario" redakcijai sutikus) pašvęsti jubilėinei kultūrinei savaičiai Dainavoje tinkamai paminėti. Tame su-

manyme slypi mūsų vadovybės, kurią patys esame išrisinkę, išmintis.

Kaip tyčia, numatytam laikotarpiui pasitaikė blogas oras. Švino pilkumo debesys prapliupdavo lietumi. Ir Spyglio malonumai — ežerėlio burtai nebebuvo tokie žavūs. Tačiau, šauliai, kaip kariai. Nutarta suruošti Kultūrinę savaitę, —važiuojam! Tik, jeigu būtų buvęs geras oras, galėjo suvažiuoti trigubai daugiau šaulių.

Įvažiuojant į Dainavą, pasitiko šaulius lietuviški kalnai, kalneliai ir slėniai. Dešinėje pasitiko lietuviškos tautodailės kūrinys — kopyltstulpis. Augštumoje jį supo jaunas kvapus ir žaliuojantis šilėlis.

Tas kopyltstulpis yra menininko Viktoro Veselkos kūrinys, jo drožybos šedevras. Iš didelio ažuolo išskaptuotas. Jo mecenatė — Agnė Abišalienė, kuri jau yra iškeliavusi amžinybėn.

Pačioj žemumoj guli Spyglio ežerėlis ir kaip veidrody jame atsispindi debesuotas, gyvai plaukiantis, dangus.

Toliau geriau. Matosi balti stovyklautojų nameliai. Visi mūriniai. O didžiausias, tai Dr. Adolfo Damušio vardo namas — viešbutis. Irgi baltas baltutėlis. Nemažai automobilių pristatyta.

Birželio 15 d., pirmadienį, jau matėsi atvykusių uniformuotų šaulių: vietinių ir čikagiečių, bei torontiečių. Šilti pažįstamųjų pasisveikiniai, O nepažįstami susipažįsta. Kiekviena diena savaitės viduryje

Malksnos kraunamos laužui. Dalyviai — "Švyturio" jūros šauliai — Mykolas Vitkus, Antanas Kazlauskas, Klimas Urbšaitis ir Juozas Kinčius.

vis papildo Kultūrinės savaitės stovyklą naujais šauliais ir šaulėmis. Visur sutiksi nuoširdžiai besišnekučiuojančius būrelius.

Viduryje savaitės ateidavo paskaitų klausytis nedaugiau kaip 50 šaulių. Čikagiečių šaulių autobusas atidėjo savo kelionę iki šeštadienio, t. y., iki birželio 21 dienos. Juk šeštadienį buvo numatyta švęsti tradicines Jonines, o prieš tai turėjo įvykti siaubingą birželio minėjimas. Penktadienį, birželio 20 d. jau daugiau kaip 100 svečių galėjome pasigirti. O jau šeštadienį, atvykus čikagiečių autobusui, suvažiavus torontiečiams ir detroitiečiams. Į Joninių išskilmingąjį laužą sugužėjo virš 200 šaulių ir svečių.

Uždavinių sūkuriuose

Vadovybė nustatė darbų planą. Veikėme pagal darbotvarkę. Šaulių Sąjungos 50-ties metų sukaktį šiemet švenčiame tautos tragiškiausiose sutemose. Nerimsta protas, skausmingai plačia mūsų širdys, nes Lietuva šiandien nelaisva — Maskvos raudonųjų barbarų bolševikų surakinta retėžiais. Todėl šioji Kultūrinė savaitė praėjo rimties ir susikaupimo ženkle. Ieškojome būdų, kad mūsų veikla ateityt būtų našesnė, kad veikla plėstųsi, kad galėtume įtraukti

daugiau jaunimo, kad galėtume daugiau padėti pavergtiesiems. Toli, toli esame nuo tėvynės — už jūrų marių, už Atlanto. Net idėjų keliuose kažkiene piktos rankos, šen ir ten, Vlodo Pūtvio nustatytas gaires išvartaliojusios. Jos turi būti atstatytos — tai mūsų pareiga. Su kacapų šalininkais — jokie bendradarbiavimo!

Kasdieną vyko paskaitos. Jos buvo prelegentų išsamiai paruoštos. Paskaitų ciklą atidarė Jonas Švoba — istorikas, o po jo sekė Kunigundos Kodatienės; istorikas š. J. Švoba labai apdairiai apžvelgė nepriklausomybės laikų kovas ir prie jų prisidėjusių partizanų — šaulių nuopelnus. Paskaita buvo istoriškai pagrįsta, įspūdinga. Tuo tarpu LŠST c. v. narės ir skautų įžymios veikėjos š. Kodatienės paskaita buvo visiškai skirtingo žanro — lengvo skautiško turinio. Joje buvo bylojama apie gamtos grožį, čiurlenančius upelius, čiulbančius paukštelius. Ji suteikė mums dvasinio atgaivio ir atkreipė didesnį dėmesį į mus supančią gamtinę aplinką. Šios paskaitos buvo skaitytos birželio 16 d. — pirmadienį.

Ir nors niekas mūsų varpais, skambalais ar švilpukais Dainavoje nežadino, bet 7 val. beveik visi keldavosi. Jau girdėjosi juokas ir pokš-

ta. Po to, eidavome pakelti vėliavų. Šią sritį tvarkė energingas "Švyturio" jūros šaulių kuopos pirmininkas Mykolas Vitkus, padedamas gražiai uniformuotų šaulių: J. Kinčiaus, K. Urbšaičio ir A. Kazlauskos.

Po vėliavų pakėlimo — pusryčiai. Valgis buvo ruošiamas didžiojo bendrojo Dainavos virtuvėj, kuriai visą vasarą vadovauja, ją tvarko lietuvišės seselės. Padavėjos buvo V. Tamošiūno pakviestos talkon: Kaunelytė ir Garliauskaitė.

Paroda ir loterija

Dr. Adolfo Damušio vardo baltųjų rūmų didžiojoje salėje buvo suruošta įdomi foto paveikslų paroda. Salė gračiai ir skoningai papuošta. Tą darbą atliko beveik vieni šauliai: V. Tamošiūnas ir Antanas Repčys. Sieną, prie garbės stalo puošė spalvingi ir prasmingi, momentui pritaikyti stambūs užrašai. Pavyzdžiui: "Sveikiname atvykusius šaulius į Kultūrinę savaitę Dainavoje!". Nuo šio įrašo žemyn, siena buvo uždengta gražaus, vinguringais raštais ataustu tautodailės kilimu. Viršuje — Vytis. Kiek žemiau — Vlodo Pūtvio portretas. Iš abiejų pusių, sukaktuvinės metų skaitlinės 50, iš vienos pusės 1919 ir iš kitos — 1969. Dešinėje didelis piešinys — Vyties kryžius.

Prie jo stovėjo paskaitininkų stalelis.

Visą savaitę vyko meno paveikslų ir foto nuotraukų paroda. Visos nuotraukos darytos šaulio fotoreporterio Kazio Sragausko. Iš nuotraukų buvo lengva susidaryti daugelio metų Stasio Butkaus Detroito šaulių kuopos veiklos našumą. Ant didelių kartonų prilipdytų, apytikriai skaičiuojant, buvo apie 260 nuotraukų. Kiekvienas lankytojas, ypač detroitietis, toje parodoje jieškojo savęs, arba savo pažįstamų įvairiuose parengimuose. Be to, ant specialaus stalo buvo padėta, pasižiūrėjimui, 21 albumas įvairios archyvinės medžiagos apie žymiuosius šaulių kuopos veikėjus: apie gyvus ir mirusius.

Albumuose slypėjo įvairiuose laikraščiuose tilpę straipsniai, retos vertingos iliustracijos, nuotraukos, biografijos, laišakai, dokumentai. Tos archyvinės bylos labai svarbios šaulių Sąjungos istorijos kūrėjams. Būtina iškelti visą teisybę: tos istorinės medžiagos rinkėjas - archyvaras yra mūsų veiklis, kupinas ryžto ir idealizmo, š. Vincas Tamošiūnas, Sta-

sio Butkaus Detroito šaulių kuopos pirmininkas. Kiek daug kruopštaus darbo yra įdėta šią medžiagą renkant, įklijuojant nuotraukas ir straipsnius, paaiškinimus, uždedant antraštes. Atrodo, kad jau pats laikas kai kurias (ypač mirusių) bylas perduoti Čikagos Lietuvių Archyvui. Greičiausia, LŠST tokių archivarų tik vieną ir teturi Detroito. Dirbamas didelis ir svarbus darbas, gal ne šiai dienai, bet ateičiai. Ir kiek valandų darbo, kiek pinigų tam paaukota! Kas pažįsta V. Tamošiūną, žino, kad jis kitokiu ir būti negali. Tokie žmonės paminėtini ir spaudoj. Tai pasišventėlio, pavyzdingo šaulio idealisto, nuopelnas. Ir iš viso kiek šis kuklus kultūros ir visuomenės darbuotojas yra pridėjęs darbo, energijos, poilsio, pinigų prie šios Kultūrinės savaitės? — tai tik jis vienas ir nežino, o gal dar ir LŠST c. v. ir jos pirmininkas š. V. Išganaitis.

Apie loteriją kalbėdami, prisimintini penki aliejiniai paveikslai — originalai. Paveikslus paaukojo šie dailininkai: V. Balytienė (laimėjo

Mykolas Vitkus), K. Kodatienė (laimėjo O. Bražienė), St. Smalinskienė (laimėjo St. Vabalaitis), Vyt. Ogilvis (laimėjo Br. Taparuskas), J. Andrašiūnas iš Los Angeles (laimėjo L. Leipus). Reikia iškelti paminėtų dailininkų tikrai didelį lietuviškumą, dosnumą ir šaulių Sąjungos veiklos įvertinimą, nes šiais laikais tikrai nelengva tokių vertingų dovanų gauti. Tuo tarpu V. Tamošiūnas sugėbėjo su dailininkais susitarti. Ačiū jam už tai.

Loterijoje detroitiečiai šauliai šįkart parodė naują ir kultūringą pavyzdį... loterijoje nematėme nė vieno degtinės butelio, stalo "nepuošė" kokie žaisliniai niekniekiai, bet visi matė ir stebėjosi kultūrinio požiūriu vertingais meno kūriniais — eksponatais. O toliau, dar įdomiau, šauliai skatino paremti lietuviškus laikraščius, pagal nepriklausomoje Lietuvoje prigijusį šūktį: "Laukinis laikraščių neskaityti!" Šauliai ir čia nebuvo farizėjai, bet nuoširdūs rėmėjai. Šauliai suaukojo loterijai šių laikraščių vienerių metų prenumeratas: Draugas, Naujienos, Karys, Laisvoji

šaulių kultūrinėje savaitėje, Dainavoje, 1969 m. birželio mėn. 15-22 dienomis, liuoslaikiu, vyko laisvos šaudybos rungtynės. Šaudė G. Valiukėnienė, laimėjusi 4-tą vietą. Instruktoja B. Valiukėnė. Taikosi E. Žaluskienė, laimėjusi 2-rą vietą. Stebi — Alg. Budreckas, St. Bernatavičius ir Anat. Kairys.

Nuotr. K. Sragausko

Šaulių Kultūrinėje savaitėje, Dainavoje, 1969 m. birželio mėn. 21 d. šauliai klausosi Stefanijos Kaunelienės paskaitos: Baisusis Birželis. Iš kairės: Petras Bliudžius, užpakalyje Stasys Jokubaitis, Stasė Pranėnienė, Marija Černeckytė-Sims, Vladas Mingėla, Stasė Gecevičienė ir kiti.

Lietuva, Dirva, Tėviškės Žiburiai, Nepriklausoma Lietuva, Darbininkas, Lietuvių Dienos. Be abejo, visi šie laikraščiai buvo kieno nors išlošti ir prenumeratos pinigai išsiųsti laikraščiams. Neužmirštos ir knygos. Štai, rašytojas Bronius Kviklys paaukojo šaulių loterijai savo parašytą keturtomį veikalą "Mūsų Lietuva". Visus keturius tomus laimėjo Terešė Sakienė — ji buvo tikrai laiminga tokiu vertingu laimikiu.

Šaudymo sportas

Šaudymo sporto vadovų A. Šiurkaus ir J. Šostako rūpesčiu ir kruopščiu darbu buvo suruoštos šaudymo varžybos. Laimėtojams dovanos, taurės, suaukotos vietinių šaulių, tuo tarpu knyga - Nepriklausomai Lietuvai — paaukota LŠST centro valdybos.

Užtat, šaudymo sporto sekcijos įsteigimu, detroitiečiai patraukė nemažą būrelį jaunimo. Visi laimėję pirmąsias vietas buvo jaunieji. Tad, kad jie nenuneštų visų taurių ir kitų dovanų, šaudymo varžybos buvo suskirstytos pagal amžių ir lytį. Kai tik paskaitos pasibaigdavo, visi skubėjo į puikią Dainavos šaudyklą, kur poškėjo be paliovos šūviai, tartum čia būtų Vietnamas. Šaudė net 39 šauliai, šaudymo entuziastai buvo suskirstyti į tris grupes: vyriausieji, jaunieji ir moterys. Iš kiekvienos grupės buvo išskirti 5 geriausiai sušaudę. Vyriausiųjų grupėje I v. laimėjo J. Rinkūnas - Detroitas,

II v. J. Navickas - Torontas; III v. J. Kinčius - Detroitas; IV v. S. Jokubaitis - Torontas; V v. J. Astrauskas - Torontas.

Jaunių grupėje: I v. J. Šostakas - Detroitas; II v. V. Šeputa - Detroitas; III v. G. Juška - Detroitas; IV v. A. Šiurkus - Detroitas ir V v. D. Lišauskas - Detroitas.

Motėrų grupėje: I v. S. Navickienė - Torontas; II v. E. Žalkauskienė - Detroitas; III v. M. Rinkūnienė - Detroitas; IV v. G. Valiukėnienė - Detroitas; V v. I. Lišauskienė - Detroitas.

Svarbiausios iššilmės — šeštadienį

Artėjant prie siaubingojo birželio minėjimo, buvo skaitomos įdomios paskaitos kasdieną. Paskaitininkai: J. Švoba, K. Kodatienė, A. Žiedas, V. Mingėla, inž. J. Stašaitis, Stefanija Kaunelienė, Alg. Budreckas, Anat. Kairys, Vl. Išganaitis, A. Sutkaitis (poetas).

Itin reikia išskirti inž. J. Stašaičio, net iš Bostono atvykusio prelegento, paskaitą. Prie paskaitos jis parodė ir 30 min. spalvotą ir garsinę anglų k. filmą. Jo tema — atominis karas ir apsaugos galimybės. Paskaita buvo ilga (buvo skaityta birželio 19 ir 20 dienomis), bet sukėlė didelį susidomėjimą ir sutraukė daugiausia klausytojų. Penktadienį, birželio 20 d. paskaita buvo skaitoma vakare, tą patį vakarą buvo parodytas filmas. Klausytojų buvo virš šimto. Šios paskaitos pasiklausyti ir

spalvoto filmo pažiūrėti buvo atėję skautų vadovai ir vyresniojo amžiaus skautai.

Štai ir baigminė iššilmų diena. Tai birželio 21, šeštadienis. Punctualiai, antrą valandą, didžiojoje salėje, siaubingojo birželio minėjimas sutraukė apytikriai 230 šaulių ir nešaulių. Pradžioj, LŠST c. v. pirmininko Vlodo Išganaičio (50-ties metų šaulių Sąjungos įkūrimo sukakties proga) už nuopelnus Lietuvai ir šaulių Sąjungai, buvo apdovanoti šaulių žvaigždės ordinais, su atitinkamais pažymėjimais šie šauliai: (Vytauto Didž. šaulių kuopos šauliai) Stasė Gecevičienė, Emilija Petrauskaitė ("Šaulė Tremtyje" redaktorė), Algirdas Budreckas, Povilas Balsevičius; (Stasio Butkaus Detroito šaulių kuopos šauliai) Stasė Pranėnienė, Marija Sims, Petras Bliudžius ir Vladas Mingėla. Medalium apdovanotas š. Bronius Dirsė. Išpūdis buvo gilus ir neužmirštinas.

Pradėjus siaubingojo birželio minėjimą, įžanginį žodį tarė LŠST c. v. pirm. Vladas Išganaitis. Jis pabylėjo apie šaulių Sąjungos kūrėją Vladą Pūtvi ir apie šaulių Sąjungos prasmingą veiklą nepriklausomoje Lietuvoje.

Pagrindinę paskaitą apie siaubingąjį birželį, puikia iškalba ir pavyzdinga tartimi, skaitė istorikė š. Stefanija Kaunelienė. Žinomi faktai, prelegentės buvo taip patiekti, kad klausytojai jos klausėsi su didžiu susidomėjimu. Paskaita buvo pajvairin-

Kultūrinės savaitės Dainavoje viršininkas V. Tamošiūnas su dail. Stase Smalinskiene prie dovanoto paveikslo "Saulėgražos"

ta iš magnetofono juostos patiektu montažu. Šis dramatinis montažas taip pat buvo perduotas per abi Detroito radijo valandų transliacijas.

Po St. Kaunelienės paskaitos, ilgoje, poetiškai vaizdingoje, ritmais ir rimais surimuotoje dailiojo žodžio eleginėje poemoje, Antanas Sutkaitis vaizdžiai ir jautriai išsakė mūsų tautos kančias, vergijos skausmą (Maskvos bolševikinės choleros siaubą, išžudžiusį vieną milijoną lietuvių).

Siaubingojo birželio iškilmų baigmę apvainikavo iš visų krūtinų, didžiu įsijautimu ir šviesiu iškilmingumu sugiedotas Lietuvos Himnas.

Joninės prie Spyglio ir prie laužo

Nuleidome paskutinį sykį Lietuvos ir JAV vėliavas. Kažkaip graudu pasidarė. Jau ir baigminis ženklas. Vadinas, jau praėjo Kultūrinė savaitė. Ir po to — namo!

Lidija Mingėlienė ir Stefanija Kaunelienė dar pravedė Stasio Butkaus šaulių kuopos loteriją. Buvo daug laimėjimų ir laimikių. Beveik visi svarbieji laimikiai pateko į detroitiečių rankas. Iš dėžių traukė laiminguosius numerius mažyčiai vaikiai.

Kaip jau mūsų tradicija — šauliškoji tradicija, byloja, po darbų reikia pasilinksinti ir atsikvėpti. Reikia papramogauti. Visai netoli nuo didžiosios valgyklos salės, tik nusileidus nuožulniai į prie Spyglio

rymojantį slėnį, matėsi, kaip kalnas didelis ir augštas laužo kūgis atrodė, jog tai būtų indėnų palapinė.

Kažkaip šį vakarą Joninės atėjo per greit. Danguje staiga ėmė mirgėti šviesiosios žvaigždutės.

Bet dangus laiks nuo laiko dengėsi debesėliais, kartais praskaidrėdavo.

"Kad tik nelytų", galvojau aš — galvojo ir kiti šauliai.

Prie laužo susibūrė gausus būrys stovyklavusių bei savaitgaliui praleisti atvykusių šaulių ir svečių.

Uždegtas laužas irgi nepaprastu būdu. Ir čia simbolika 50 metų sukakčiai atžymėti. Šį jubilėjinį laužą iš penkių vietų užkūrė: LŠST c. v. pirmininkas Vl. Išganaitis, dr. Adolfas Damušis, Dainavos šeimininkas, poetė Marija Simas, Kultūrinės savaitės stovyklos viršininkas, Vincas Tamošiūnas ir Kanados šaulių atstovė M. Valiulienė. Iškart suliepsnojo laužas ir liepsnos laizgė medžių viršūnes.

Ugniai liepsnojant, suskambėjo iš visų krūtinų "Lietuva brangi"; o laužo vadovė K. Kodatienė jautriai paskaitė šiam atvejui specialiai sukurtą eilėrašį — poemą apie šaulių Sąjungos auksinį jubilėjų "Aukso sukaktis".

Vėliau Joninių programai vadovavo Toronto šaulių rinktinės pirmininkas St. Jokubaitis ir K. Kodatienė. Abu tikrai talentinti menininkai ir kūrėjai. Abu išradingi ir sumanūs vadovai.

Pakviestas detroitietis, apie 14 metų amžiaus, tikrai gabus akordeonistas Rimas Kasputis (nuolatinis, tautinių šokių grupės "Šilainė" akordeonistas). Jis tikrai pasigėrėtinai ir čia pasirodė, solo pagrojęs išpūdinę muzikos dalyką. Vėliau prie jo prisidėjo su lūpine armonikėle St. Jokubaitis.

St. Butkaus kuopos talkininkės R. Kaunelytė, D. Gaižutytė, R. Putriūtė, palydimos R. Palaikio akordeonu, atliko visus sužavėjusį montažą "Stovėjau aš parimus". Montažą paruošė aktorė D. Juknevičiūtė. Čikagos Vytauto Didžiojo kuopos š. J. Petrausko paruoštas montažas "Sudiev, motule!" patraukė visų laužo dalyvių širdis. Tikrai buvo jaudinančiai skaudu matyti, kaip išeina sūnus ginti tėvynės nuo maskvinių barbarų. Tūkstančiai šaulių - partizanų taip kovojo ir galvas paguldė dėl laisvos Lietuvos idealo. Vaidintojai: S. Petrauskienė, A. Markuzienė, J. Petrauskas ir V. Bilitavičius.

Gi, bostoniškis š. J. Stašaitis savo gabiu dirigavimu visus laužo dalyvius nustebino; jis sugebėjo įtraukti į lietuviškų dainų dainavimą visus, ir senus, ir jaunus.

Skaučių stovyklos "Vorynas" viena vadovių, Rimgailė Zotovienė, atnešė iš skautiško laužo ugnelės žiežirbėlę, iš anapus Spyglio, pareikšdama: "Mes skautai džiaugiamės Jūsų, šauliai, jubilėjinės stovyklos švente, kuri šiandieną yra ir mūsų šventė. Bendra ugnelė tegul simboli-

zuoja, tesustiprina visus mus Lietuvos laisvės kovai ir laimėjimui. Aš tikiu, jog daugybė užaugusių ir subrendusių skautų, bei skaučių vėliau papildys Jūsų šaulišką eilę. Ilgiausių metų šauliams!”

Buvo pasveikinti visi Jonai — laužo dalyviai. Prasmingą ačiū tarė už visus Jonus kun. J. Borevičius, S.J.

Poetas Antanas Sutkaitis paskaitė savo sukurtą poemą, parašytą specialiai šaulių Sąjungos penkiasdešimtmečiui atžymėti. Programa buvo įdomi ir begaliniai turtinga. O kiek daug gavome įkvėpimo ir didžio malonumo. Nė vienas nenorėjo eiti miego, nors jau artėjo dvylikoji nakties.

Stasio Butkaus kuopos šauliai pasirodė su ištrauka — “Iš aukštaičių senovinių vestuvių”. Paruošėjas — V. Tamošiūnas. Ypač gražiai skambėjo moteriški balsai. Dainoms vadovavo balsingoji dainininkė D. Petronienė, jai pritarė L. Mingėlienė, O. Josiukienė ir M. Šimkienė. Iš nakties gūdumos, nuo ežerėlio eidami, iš kitos pusės, dainavo jom atsakydami vyrai.

Tikrai, tokių nuotaikingų Joninių reta matyti ir išgyventi.

Sudiev Dainavai, sudiev pirmajai Kultūrinei šaulių savaitei

Taip užbaigėme savo stovyklavimo išgyvenimus ir Joninių linksmumus. Visi buvo tikrai smagūs. Dainų,

šoko prie laužo iki vidurnakčio gaidžių. Dar ir po dvyliktos nakties matėsi gen. Černius su ponia (Stasio Butkaus kp. šaulys), dr. A. Damušis su ponia ir kt. Bet... pagaliau, reikėjo skirstytis. Kažkaip nesinorėjo atsisveikinti su mielais laužo dalyviais — broliais ir sesėmis šauliais. Visi patyrėme neišsenkamo atgaivio, sustiprėjome dvasia. O šios Joninės, tai nebuvo paprastos Joninės — jos paliko mūsų širdyse daug išpūdžių, gilių išgyvenimų, linksmų prisiminimų... Išsiskirstėme.

Trumpas po to buvo miegas. Žemės kamuoliui nebaigus apsisukti, jau ir išaušo, pakilo saulė, atėjo paskutinioji, birželio 22-ji, diena. Sekmadienis. Padėkojome Augščiausiam gilioje maldoje už visa tai, ką čia patyrėme, ką gavę išsinešame išeidami į tolesnį mūsų gyvenimą. Kun. J. Borevičius, S. J. atnašavo iškilmingas mišias. Pasakė retai išgirstamo turiningumo, prasmingumo, kupiną patriotinių nuotaičių pamokslą.

Baigus maldingąjį susikaupimą ir dėkojant už nenumatytą Kultūrinės savaitės sėkmę Augščiausiam, sugiedota “Marija, Marija”... ir po šios giesmės su dideliu ir nuoširdžiu įkvėpimu, su didžia tėvynės meile, sugiedojome Lietuvos Himną.

Sudiev, gražioji Dainava, iki kitų metų!

A P D O V A N O J I M A I

LSS-gos 50 metų jubilėjaus proga Lietuvos Skautų Brolijos Vadovybė apdovanojo skautų ordinais: S-gos garbės narius Aleksandrą Mantautą ir Rapolą Skipitį, S-gos pirmininką Vladą Išganaitį ir CV narį Jurgį Preikšaitį.

Už pavyzdinę veiklą LSSST apdovanoti šauliai šaulių žvaigždės ordinu: Vladas Mingėla, Petras Bliūdžius, Stasė Pranėnienė ir Marija Sims — I Liet. Kareivio St. Butkaus š. kp.;

Stasė Cecevičienė, Emilija Petrauskaitė, Algirdas Budreckas ir Povilas Balsevičius — Vytauto Didžiojo š. kp.;

Šaulių žvaigždės medaliu: Bronius Dirsė — DLK Gedimino š. kp.

Pagrindas: SŽ Ordino Tarybos aktas Nr. 27-1969.

Vytauto Didžiojo š. kp. valdybos narys š. Antanas Brančiukas paaukojo CV 50 dolerių.

Kuopų pirmininkams pageidaujant, LSSST visuotinas atstovų suvažiavimas įvyks 1970 m. balandžio mėn. 25 - 26 dienomis Detroite, o ne Dainavos stovykloje 1970 m. gegužės mėn. 30-31 d. d., kaip anksčiau buvo paskelbta.

Petro Būtėno ir Buvusio Karo Talkininko straipsnių pabaigos bus talpinamos lapkričio ir gruodžio KARIO numeriuose.

Red.

Šaulių žvaigždės ordinu apdovanotosios sesės; iš k. — Marija Sims, LSSST CV narė Kunigunda Kodatienė, Stasė Gecevičienė ir Stasė Pranėnienė.

Jūros šaulių "Švyturio" kuopos pirmininkas, Mykolas Vitkus, suruošęs šaulių Sąjungos ir Vlodo Pūtvio, šaulių S-gos kūrėjo, 40 metų mirties sukakčių paminėjimą Detroite 1969 m. gegužės 11 d. Iškilmės praėjo didelio pasisekimo ženkle.

15 METŲ PIRMAJAM TREMTIES ŠAULIŲ DALINIUI

Š. P. G.

Pirmasis šaulių vienetas, atkurtas išeivijoje, yra Toronto Vlodo Pūtvio šaulių kuopa, Kanadoje. 1954 m. liepos mėn. 20 d. įvyko iniciatorių sušauktas steigiamasis susirinkimas, kuriame dalyvavo laikinos LŠ ST CV narys Vaidievičius A. Mantautas. Susirinkime nutarta įsteigti šaulių klubą, kuris vėliau pagal LŠ ST CV patvarkymą, pavadintas Toronto Vlodo Pūtvio šaulių kuopa. Remiantis "Nepriklausomai Lietuvai" šaulių leidinio žiniomis, kuopos įsteigėja laikoma šaulė Eugenija Klupšienė. Būdamą didelė šaulių veikėja dar iš Lietuvos, sesė Klupšienė kurį laiką gyveno Toronte ir tikrai galėjo paruošti dirvą kuopos steigimui, nors sąlygoms susidėjus, negalėjo dalyvauti steigiamajame susirinkime.

Šiais metais kuopa švenčia 15 metų savo gyvenimo sukaktį. Atgal pažvelgus, džiugu, kad per tuos 15 metų, kuopos steigėjų puoselėtos viltys, pasiteisino. Kuopa, vykdydama Tėvynės ir Sąjungos jai patikėtas pareigas tremtyje, yra įnešusi į Toronto lietuvių bendruomenės gyvenimą nemažą įnašą, visuomet organizuotai dalyvaudama su kuopos vėliava tautinėse šventėse, tuo praturtindama švenčių iškilmingumą, o kai kada minėjimus ir pati viena suruošdama. Savo kukliomis lėšomis remia lietuvišką spaudą, radio valandėlę "Tėvynės prisiminimai", ir lietuviškąjį sportuojantį jaunimą. Yra įstojusi į Kanados Lietuvių Fondą ir taip pat savo auka prisidėjusi prie Laisvės paminklo statymo lietuvių šv. Jono kapinėse. Visada neatsilieka ir savo aukomis prisideda, kur tik lietuviški reikalai yra to reikalingi.

Kuopa yra įsijungusi į "Ealtic Veteran Corps" organizaciją ir kartu su estais ir latviais efektingai pasirodo kanadiečių tarpe, dalyvaudama demonstracijose, iškeldama mūsų tautos kančias ir, progai pasitaikius, reikalaujama laisvės Baltijos kraštams.

1968 m. birželio mėn. 22 - 23 dienomis kuopa suorganizavo pirmąjį Kanados šaulių kuopų suvažiavimą - šventę, kurios metu įsteigta Kanados šaulių rinktinė. Ši šventė liko tradicinė, nes bus rengiama kasmet vis kitos kuopos.

Kuopa turi vėliavą šaudymo sek-

ciją, kurios šaudytojai, besirungdami su lietuvių ir kanadiečių komandomis, yra pasiekę augštų rezultatų. Dabartinis šaudymo vadovas, jaunas ir energingas šaulys V. Keturakis paruošė jaunių komandą, kuri gerai pasirodė varžybose.

Kuopų garbės šaulių sąrašė randame: šv. Jono parapijos kleboną kun. Ažubalį, LŠST CV įgaliotinį Kanadai, Vyčio kryžiaus ir šaulių žvaigždės kavaliery, inž. J. Preikšaitį, dabartinį kuopos pirmininką St. Jokūbaitį, Mažosios Lietuvos Patriarcho dukterį š. Elžę Jankutę, š. M. Valiulienę ir š. E. Dambrauskienę. Kuopai taip pat priklauso Nepriklausomybės kovų dalyviai savanoriai - kūrėjai: V. Štreitas, S. Banelis, K. Kregždė ir Kazlauskas.

Kuopos vėliava pašventinta 1959 m. kovo mėn. 1 d., minint veiklos penkmetį. Vėliavnešiu ir saugotoju buvo š. Naujokas. Jam išsikėlus kitur gyventi, tas pareigas eina š. P. Jonikis.

Kiek rašančiam teko sužinoti, kuopai pirmininkavę yra sekantieji šauliai: lt. Krikščiūnas, inž. J. Preikšaitis, J. Jasiūnas, V. Bačėnas, Vl. Jokūbaitis ir dabar St. Jokūbaitis, kuris kartu yra ir Kanados šaulių rinktinės pirmininkas.

Kuopa į ateitį žiūri su viltimi ir tikisi, kad dalis jaunuolių, kurie priklauso lietuviškos organizacijoms ir lanko šaulių remiamą šeštadieninę mokyklą, papildys šauliškąsias gretas ir dirbs Tėvynės išvadavimui ir jos gerovei.

ŠAULIŲ SUKAKTYS

Birželio mėn. 15 ir 22 dienomis į Dainavos stovyklą suvažiavę šauliai dalyvavo kultūrinėje savaitėje. Apart paskaitų, buvo prisimintos įvairios mums lietuviams brangios sukaktys, o ypač šauliams. Šiais metais sueina 50 metų nuo šaulių sąjungos įsisteigimo ir 15 metų nuo jos atkūrimo J. A. V. ir Kanadoje. Buvo prisimintas ir pagerbtas šaulių s-gos įkūrėjas Vladas Pūtvis, nuo kurio mirties jau praėjo 40 metų.

Tai sukaktys, kurios yra brangios šauliams. Tokių sukakčių minėjimas ir jų prisiminimas ne tik kiekvieną šaulį, bet ir kiekvieną lietuvių priverčia labiau ir giliau pagalvoti. Todėl semkimės stiprybės iš mūsų garbingų pirmtakūnų atliktų darbų mūsų tautai ir tėvynei. Jų tėvynės meilė, pasiaukojimas ir ryžtas tebūna ne tik šauliams, bet ir visai lietuviškai išeivijai kelrodžiu, kaip reikia tėvynę mylėti, dirbti, kovoti ir dėl jos aukotis.

Tų didžiųjų sukakčių proga buvo prisiminti ir gyvi šauliai, kuriems už jų atliktus darbus bei nuopelnus šaulių s-gos 50 metų jubilėjaus proga buvo iškilmingame posėdyje įteikti žymeniai. Šaulių žvaigždės Ordinu apdovanoti Vytauto Didžiojo kuopos šauliai: Stasė Cecevičienė, Emilija Petrauskaitė, Algirdas Budreckas ir Povilas Balsevičius; S. Butkaus kuopos šauliai: Stasė Pranėnienė, Marijoh Sims, Vla-

VYTAUTO DIDŽIOJO KUOPA ĮSIGIJO NAUJĄ VĒLIAVĄ

Vytauto Didžiojo kuopos šauliai š. m. rugsėjo mėn. 7 d. suruošė kuopos iškilmes — vėliavos pašventinimą. Jėzuitų koryčiuose šventinimo apeigas atliko kun. J. Borevičius. Po pamaldų Vvėčių salėje buvo iškilmingas posėdis, į kurį prisirinko pilna salė žmonių. Daugiausia matėsi šauliai ir jų šeimos.

Iškilmingas posėdis buvo pradėtas Amerikos ir Lietuvos Himnais, kuriuos suriedojo sol. Mažeikienė. Minėjimą pravedė šaulių S-gos pirm. Vl. Išganaitis. Jis prisiminė mirusius šaulius tylos minute, perėmė naujai pašventinta vėliavą iš kūmų ir fundatorių S. Cecevičienės ir P. Balsevičiaus, perleisdamas vėliavos tarnybai. Vytauto Didž. kuopos ir šaulių S-gos pirm. Išganaitis, kalbėdamas priminė šauliams, kad kiekvieno šaulio pareiga yra grebti, budėti ir iškilmingai nešti vėliavą. Šaulių vėliavoje įrašyti

žodžiai "Nepriklausomai Lietuvai" primena kiekvienam šauliui, kad jis išliktų mūsų tautos ir tėvynės aukuro sargas. Vėliava yra kuopos simbolis—šventenybė. Šaulys, kuris nesugeba gerbti vėliavos, nėra vertas jos, nei šaulio vardo. Šaulių pareiga yra parodyti, kad jų vėliava yra gerbiama. Todėl privalome vėliavą branginti, gerbti, saugoti ir po ja burtis. Tad dėkime pastangas, kad tokiais būtume.

Šaulių S-gos CV narys B. Pupalaišis perskaitė krikšto aktą. Buvo prisakinti naujai įstoję į Vytauto Didž. kuopą šauliai. Iš 25 naujai įstojusių, 13 yra studentai.

Gen. konsulas dr. P. Daužvardis širdingai sveikindamas šaulius ir šaules, linkėjo laimingai siekti savo idealų, kurie yra nusakyti priesaikoje, ir priminė, kad šiandien vėliavos yra naikinamos ir deginamos... O

šauliai priešingai, įsigija, šventina ir gerbia jas... Lietuvoje vėliava yra paniekinta ir uždrausta, todėl šaulių toks žestas užsitarnauja pagarbos ir sveikinimų. Per vėliavą galima kalbėti į visą pasaulį, kad ji Lietuvoje yra paniekinta ir neleista jai plėve suoti. Prisiminė, kad rytoj yra rugsėjo 8-ji, tai įstatyminė tautos šventė. Prašė, kad Vytauto Didžiojo šaulių kuopa pradėtų šią šventę švęsti.

R. Skipitis, šaulių garbės narys, sveikino Vytauto Didž. kuopą ir linkėjo, kad ši vėliava šaulių pastangomis kuo greičiausiai būtų gražinta į laisvę ir nepriklausomą Lietuvą.

Alf. Valatkaitis, buvęs šaulių CV pirm., nuoširdžiai sveikino šaulius ir linkėjo, kad šauliai dirbtų ir nepavargtų kovoje už Lietuvos laisvę. Jis priminė, kad šauliai Čikagoje dabar auga ne tik skaičiumi, bet ir savo darbais. Jo širdis trokšta, kad prie šios vėliavos prisegtas juodas gedulo kaspinas būtų kuo greičiausiai nuim-

das Mingėla ir Petras Bludžius. Šaulių žvaigždės Medalių — DLK Gedimino kuopos šaulys Bronius Dirsė. Žymenius įteikė šaulių s-gos CV pirm. V. Išganaitis.

Šauliai prisilaikydami savo senų tradicijų, neužmiršta taip pat ir šaudyti. Be įvairių kultūrinių pasireiškimų treniruojasi ir šaudyme.

Suvažiavimuose, stovyklose yra rengiamos šaudymo rungtynės ir už taikliausią šaudymą yra skiriami atžymėjimai: aukso, sidabro ir bronzos medaliai. Duodami pažymėjimai: "geram šauliui", pagyrimo lapai ir pan.

Kultūrinėje savaitėje Dainavos stovykloje šaudymo sporte rungtyniavo 39 asmenys. Rungtyniautojai buvo suskirstyti į tris grupes: vyresnieji, jaunieji ir moterys. Iš kiekvienos grupės išskirtini 5 geriausiai sušaudė.

Vyresniųjų grupė: I vieta J. Rimkūnas - Detroitas, II v. J. Navickas - Torontas, III v. Z. Jakinčius - Detroitas, IV v. S. Jakubaitis - Torontas ir V v. J. Astrauskas - Torontas. Jaunesniųjų grupė: I v. J. Šostakas jr. - Detroitas, II v. V. Šeputa - Detroitas, III v. G. Juška - Detroitas, IV v. - A. Šiurkus ir V. v. D. Lišauskas - Detroitas.

Moteryų grupė: I v. I. Navickienė - Torontas, II v. E. Žalkauskienė - Detroitas, III v. - M. Rimkūnienė - Detroitas, IV v. G. Valiukėnienė - Detroitas ir V v. I. Lišauskienė - Detroitas.

Šaudymams vadovavo Antanas Šiurkus ir Jonas Šostakas jr. Trofėjai suaukoti detroitiečių, LŠST Cen-

tro Valdybos, ir autoriaus padovanotos knygos — Nepriklausomai Lietuvai.

Tenka pasidžiaugti ir pareikšti padėką už surengtą Dainavos stovykloje šaulių kultūrinę savaitę. Stovyklos vadovui pirm. V. Tamošiūniui ir S. Butkaus kuopos šauliams už stovyklos rūpestingą globą, švyturio kuopos pirm. M. Vitkui ir šauliams už vėliavų tarnybą ir lauzo paruošimą ir visiems padėjusiems ir prisidėjusiems prie šios kultūrinės savaitės įgyvendinimo ir pasisekimo reiškiame padėką.

Šauliškas aciū visiems!

Algirdas Budreckas

LŠST, įvykusiame VII Amerikos Lietuvių Kongrese, Detroito, š. m. rugpjūčio mėn. 30 - 31 dienomis atstovavo šauliai: P. Petrušaitis, Mar. Šnapštys, Vl. Mingėla ir J. Švoba. Kongresą ruošė Amerikos Lietuvių Taryba.

Toronto Pūtvio sportinio šaudymo kuopos komanda dalyvavo Kanados Lietuvių Dienos, Hamiltono, suruoštosje sportinio šaudymo varžybose ir antrą kartą laimėjo dr. M. Yčo perėinamąją taurę. Komandą sudarė šauliai: J. Budrevičius - I v., Eug. Sičiūnas - II v., G. Daugėla - III v. ir V. Keturakis - IV. Pirmieji trys taip pat laimėjo vienkartinės KLD rengimo komiteto taures.

Buvęs Lietuvos šaulių S-gos vadas plk. M. Kalmantas sirguliuoja ir yra patalpintas į ligoninę.

PŪTVIEČIŲ ĮSVYKA

Š. m. rugpjūčio mėn. 17 d., sekmadienį, Vl. Pūtvio kuopos šauliai susirinko į gegužinę, Sunshine parke, Stankų ūkyje, netoli Hamiltono. Sugūžėjo nemažai šaulių, medžiotojų ir svečių iš Toronto ir Hamiltono. Buvo linksmi praleistas laikas prie lietuviškos šokių ir dainų muzikos, kurią tvarkė š. A. Lajukas. Vaikučiai turėjo progos pajoti ant mažų arkliukų, pasisupti supynėse, pasimaudyti vandens baseine. Buvo prarvestos sportinio šaudymo varžybos, kurias tvarkė šaudymo vadovas š. V. Keturakis. Šaudyme vyravo ir prizus laimėjo daugiausia jaunimas tiek vyrų, tiek moterų tungtynėse.

Šaudyme iš laisvos padėties I vieta ir kuopos dovaną laimėjo Pr. Girdvainis, sjr. Iš trijų padėčių I v. — Aug. Sičiūnas, II v. — Al. Girdvainis, jr. ir III v. — G. Daugėla. Moterų šaudyme I v. laimėjo Jūratė Baranauskaitė, II v. — Juškevičienė ir III v. — J. Navickienė.

Kuopos pirm. š. St. Jokūbaitis pristatė dalyvaujančius svečius: estų karo veteranų atstovą Trallią, LŠST CV įgaliotinį Kanadai š. inž. J. Preikšaitį, radio valandėlės vedėją R. J. Simanavičių, DLK Algirdo š. kp. pirm. š. P. Kanopą, kurie dalyvavo su šeimomis.

Hamiltono šaulės Šukaitienė ir Petkevičienė iškepė tortą su šaulių ženklų, kuris buvo išleistas loterijoje.

Įsvyka užsitęsė iki saulėlydžio, kada buvo nuleista vėliava ir dalyviai geroje nuotaikoje pradėjo skirstytis namo.

š. P. Gulbinskas

↑ Pirm. Vladas Išganaitis, vėliavos krikštatėviai ir mecenatai Stasė Cicevičienė, Pov. Balsevičius ir Alg. Budreckas.

Petras Petrušaitis, Algirdas Budreckas, kun. Jonas Borevičius, gen. kons. dr. Petras Daužvardis, Zuzana Juškevičienė ir gausūs šventės dalyviai. ♡ Petro Malėtos nuotr.

tas ir ji plėvesuotų laisvoje Lietuvoje!

Kun. J. Borevičius, CV narys, padeklamavo patriotinį eilėraštį. Jo pasakytam pamokslė koplyčioje buvo daug brangių šauliams minčių.

L. Balzaras kalbėjo savanorių-kūrėjų vardu. Jis savo patriotinėje kalboje prisiminė šaulius, kurie sunkiai kovojo už Lietuvos laisvę ir jos nepriklausomybę. Linkėjo, kad jie ir toliau tokiais išliktų.

A. Juškevičius sveikino LB Čikagos apyg. ir Čikagos sk. ramovėnų vardu ir linkėjo, kad ši vėliava jungtų visus šaulius ir būtų jiems švyturiu... Ig. Sakalas sveikindamas Vyčių vardu, prisiminė, kad dar esant Lietuvai nepriklausomai Vyčiai visad rėmė šaulius. Prašė įtraukti daugiau jaunimo į šaulių Sąjungą.

Z. Juškevičienė — Lietuvių Jūrų Skautijos vardu linkėjo Vytauto Didžio. kuopai nepaskęsti tarptautiniuose vandenyse ir kaip galima greičiau iškelti Trispalvę Gedimino kalne.

P. Petrušaitis, Kęstučio kuopos, Racine pirm., nuoširdžiai sveikino Vytauto Didžio. kuopą įsigijus vėliavą, primindamas, kad vėliava yra laisvės ir gyvybės simbolis.

Gen. Daukanto šaulių kuopos pirm. M. Maksvytis sveikino ir linkėjo, kad ši vėliava šaulius apjungtų ir dar labiau skatintų Lietuvos išlaisvinimo darbui. Jis linkėjo Vytauto Didžio. kuopai daug sėkmės ir viso gero.

Klaipėdos jūrų šaulių kuopos pirm. S. Bernatavičius priminė, kad kuo daugiau kuopų įsisteigia, tuo daugiau ir vėliavų atsiranda. Jei mes, šauliai, negalėsime sulaukti tos dienos, kada galėtume šią vėliavą į Lietuvą parvežti, stenkimės, kad nors jaunimas galėtų tai atlikti.

Čikagos šaulių rinktinės pirm. P. Tomkus savoje kalboje priminė, kad audrai siaučiant reikalinga budėti, aukotis, dirbti ir kovoti. Ypač dabartinėms audroms siaučiant, šauliai pri-

valo nepalūžti. Tėbūna ši vėliava stiprybės simbolis. Pranešė, kad Vytauto Didžio. kuopos valdyba nutarė Vladą Išganaitį pakelti į garbės šaulį ir susirinkusiųjų paprašė pritarimo. Šis jo pareiškimas visų priimtas didžiais aplovismentais.

Meninę dalį atliko sol. G. Mažeikienė, kuri padainavo Čerienės — Lietuvos laukai, Talat Kelpšos — Ne margi sakalėliai, Šimkaus — Kur bakūžė samanota ir Čerienės — O tėvyne manoji. Jos puikus balsas žavėjo klausytojus, kurie jai už tai nepagalėjo katučių.

Iškilmės praėjo pakilioje nuotaikoje. Vėliau buvo vaišės.

Iškilmės rekordavo ir filmavo Vincas Mardosas.

Pasakytos kalbos, sveikinimai ir linkėjimai šauliams bus paskatinimas dar labiau dirbti lietuviybei, Lietuvai, jos laisvei ir nepriklausomybei.

Algirdas Budreckas

Vytauto D. š. kp. šventės dalyviai: Daukanto j.š. kuopos pirm. Mykolas Maksvytis, garb. t. pirm. Algirdas Budreckas, buv. CV pirm. Alf. Valatkaitis, š.S-gos pirm. Vladas Išganaitis, čikagos rink. pirm. P. Tomkevičius ir Klaipėdos j.š. kuopos pirm. S. Bernatavičius.

VETERANŲ VEIKLA

Naujosios Anglijos Ramovėnų JONINIŲ IŠKYLA

Birželio 22 dienos sekmadienį, Rytinio Atlanto pakraščio Ramovės skyriai surengė savo tradicinį Joninių išvažiavimą gražioje K. Urbšaičio sodyboje, prie Waterburio, Conn. Dalyvavo Bostono, Waterburio, Watertowno ir apylinkių ramovėnai, jų šeimų nariai, bičiuliai ir pažįstami. Išvažiavimą organizavo Waterburio Ramovės skyriaus valdyba, kuriai pirmininkauja A. Malakauskas. Vieta suvažiavimui buvo parinkta nuostabiai gražioje vietoje, p. p. Urbšaičių sodyboje, prie sraunaus kalnų upelio, liepų paunksmėje. Svečių vaišėmis rūpinosi malonios šeiminkės: Urbšaitienė, Malakauskienė, Bražėnienė, taip pat bostonietės Lendraitienė, Vėleniškienė ir kitos. Vaišingos šeiminkės be amerikoniškų "karštų šuniukų", svečius pavaišino ir lietuviškų rūgusių pienu su bulvėmis bei lietuviška gira.

Romantiškos pavasario gamtos prieglobstyje besivaišinant ir besilinksminant nebuvo pamiršti organizaciniai ir pavergtos Tėvynės reikalai.

P. Malakausko pakviestas Watertown ramovėnas Vilius Bražėnas paskaitė įdomią paskaitą apie Jungtinių Amerikos Valstybių ginkluotųjų jėgų vaidmenį politiniame žaidime. Po to, kalbėjo Lietuvių Bendruomenės pirmininkas dr. Vileišis ir Bostono skyriaus vice-pirm. J. Vizbaras.

Prisimenant baisiuosius birželio išvežimus okupuotoje Lietuvoje, visų susirinkusių buvo priimta rezoliucija, pasmerkianti ginkluotą rusų okupaciją Lietuvoje. Rezoliucija pasiųsta U. S. A. prezidentui R. Nixonui ir Jungt. Tautų sekretoriui U. Tant. Rezoliuciją, čia pat, anglų kalboje, parengė Eda Bražėnienė ir dalyviai pasirašė.

Malonu pastebėti, kad suvažiavime dalyvavo ir nemaža lietuviško jaunimo, skautų. Tarp jų — neseniai iš Viet-Namo fronto grįžęs G. Garsys, U. S. A. kariuomenės leitenantas su žmona, pasižymėjusia jaunosios kartos veikėja Bražėnaitė - Garsienė.

Džiugu, kad ramovėnai nepamiršta savo tėvynės gražiasias Joninių šventės tradicijas ir bent jų metu atgaivina ir palaiko organizacijos ryšius ir senas pažintis.

J. V. Sūduvas

Bostoniečių stalas Joninių iškyloje

ČIKAGOS RAMOVĖNŲ SUSIRINKIMAS

Rugsėjo mėn. 14 dieną Jaunimo namuose įvyko pirmas L.V.S. Ramovė, Čikagos skyriaus po vasaros atostogų susirinkimas su gana plačia programa, kurioje buvo numatytas ir apie buvusį Lietuvių Kongresą Detroite pranešimas. Pranešimą padaryti buvo pakviestas skyriaus aktyvus narys Povilas Dirkis. Pranešėjas iš savo užrašų plačiai nupasakojo kongreso tikslą, eigą ir kad kongresas nepaprastai pavyko.

Pranešėjas pastebėjo, kiek buvęs kongresas Washingtono buvo nevykęs, tiek kongresas Detroite buvo ir tvarkingas ir skaitlingas. Jame dalyvavo daugiau kaip 200 atstovų nuo 253 įvairių organizacijų. Kongreso svarbiausi darbo punktai buvo paskaitos: Vaitiekūno, Devenienės, Kasulaičio ir simpozijumas: dr. Sidlausko, kan. Zakarausko, agr. Daugėlos ir J. Jasaičio. Tose paskaitose buvo iškelta Lietuvos laisvinimo darbų sėkmės ir nesėkmės ir kas gero buvo padaryta ir ko bus siekiama toliau. Be to, buvo iškeltas vadų prieauglio klausimas, kad būtinai yra reikalingas pradėti auginti vadovus diplomatinei tarnybai, kurioje išmirus dabartiniams diplomatams, nebus kas juos pakeičia ir t.t. Euvo apsisistata ir ties Zakarausko iškelto komunikacijos klausimu: radiju, spauda, laiškais ir kontaktu su kraštu ir t.t.

Pro pranešimo ėjo svarstymas statuto pakeitimo. Kadangi tas klausimas buvo plačios apimties, tai nutarta jį pabaigti kitame susirinkime.

Statuto pakeitimo komisijoje projekte buvo įtrauktas uniformos klausimas, būtent, įvesti ramovėnams uniformines kepuraites - pilotes. Tas klausimas šiek tiek sukėlė nepalankių pasisakymų bei juoko ir buvo atmetas.

"Kario" žurnalo atstovas J. Stankūnas painformavo apie ruošiamą "Kariui" paremti kavutę ir kvietė joje dalyvauti. Buvo platinama loterijos bilietai ir išrašoma prenumerata. Be to, susirinkimas atsistojimu ir minutės susikaupimu prisiminė du mirusius ramovėnus, būtent: Vincą Sakalą ir Juozą Bertulį.

Susirinkimui vadovavo Kazys Ališauskas, statuto pakeitimą referavo Andr. Juškevičius.

Reikia stebėtis, kad susirinkimas buvo labai negausus — vos 20 dalyvių. Susirinkime tesimatė vos keli centro ir skyriaus valdybų nariai. Už tai, susirinkimas buvo greitai baigtas su viltimi, kad kitas bus skaitlingesnis.

P. Erdvys

N. Y. RAMOVĖNŲ IŠVYKA

Rugsėjo 28 d. įvyko tradicinė New Yorko ramovėnų išvyka į gamtą. Šį kartą — pas p.p. Tomus, gyvenančius Peekskill, N.Y.

Ta proga buvo paminėta Tautos šventė. Dalyvavo gražus būrys ramovėnų ir jų bičiulių.

A. a. vet. gyd. kpt. Juozas Motiejūnas su žmona ir dukrele 1924 metais.

KPT. JUOZĄ MOTIEJŪNĄ PALAIDOJUS

Skamba ir žvanga, gaudžia varpai,
Liūdna ir skaudų leisdama gandą:
Vėl paviliojo žmogų kapai!...
Diena į dieną tiek jų atranda!

Maironis

Šių metų liepos 11 dieną žiauri mirtis iš Lietuvos kariuomenės kūrėjų - savanorių ir bendrai lietuvių šeimos, negailestingai išplėšė visų gerbiamą ir mylimą atsargos kapitoną, veterinarijos medicinos daktarą, profesorių, buvusį Kauno Veterinarijos akademijos rektorių, kūrėją - savanorį, Juozą Motiejūną.

A. a. J. Motiejūnas buvo gimęs 1896 m. gegužės mėn. 21 d. ūkininkų Juozo ir Onos Ječiūtės Motiejūnų šeimoje, Juodupio vienk., Viešintų vlsč., Panevėžio apskr. Viešintuose baigęs pradžios mokyklą, velionis 1907 m. įstojo Panevėžio realinėje gimnazijoje, kurią dėl karo evakuotą Rusijoje, į Borovičius, Novgorodo gub., sėkmingai baigė 1916 m. ir tais metais įstojo Dorpatu (Estijoje) Veterinarijos institutą, kuriame studijas nutraukė dėl karo aplinkybių.

1918 m. kovo mėn. 19 d., studentas Motiejūnas grįžo tėvynėn Lietuvon ir tuojau įsijungė visuomeninė veiklon: organizavo savo gimtojo valsčiaus valdžią. Tų pat me-

tu gegužės 19 d. velionis išregistravo Ukmergės komendantūroje savanoriu Lietuvos kariuomenėn ir netrukus buvo paskirtas į artilerijos brigadą, A. Panemunėje. Būdamas studentas, liepos mėn. (1919 m.) komandiruotas karo mokyklon (II laidon).

Karo mokykloje dėl gero būdo, tvarkingumo ir takto, karininkų ir kolegų kariūnų buvo mylimas ir buvo paskirtas būrininku. Tas pareigas labai gražiai atliko. Karo mokyklą baigė pirmos rūšies gabumais, 1919 m. gruodžio 16 d. leitenanto laipsniu gražintas artilerijon, kur nuo 1920 m. kovo 15 iki 1921 m. rugsėjo 1 d., X baterijos sąstate dalyvavo kautynėse su lenkais ir buvo artilerijos brigados adjutantu. Artilerijos brigados vadas (plk. M. Gedgaudas) didžiudamasis savo adjutantu, pabrėždamas jo geras ypatybes, sakydavo: "Tai adjutantas, kuris žino, ką reikia pranešti, ir ką nutylėti". Adjutantą ltn. J. Motiejūną, ne tik brigados vadas, bet visi brigados karininkai ir kareiviai, kurie su juo tarnyboje susidurdavo (ypač štabo raštininiai), gerbė ir mylėjo.

1921 m. rugsėjo mėn. 1 d. vyr. ltn. J. Motiejūnas, Kr. Aps. ministerijos komandiruotas į Dorpatą (Estijoje - Tartu) baigti veterinarijos

gydytojo mokslą, kurį baigė 1923 m. gruodžio 19 d. Sugrįžęs Tėvynėn, jau diplomuotu veter. gydytoju, tarnavo kariuomenėje, dirbdamas savo specialybėje. 1926 m. rugsėjo 15 d., būdamas kapitonu, išėjo atsargon ir buvo paskirtas Biržų apskr. veterinarijos gydytoju. Pasižymėjęs gabumais 1927 m. lapkr. 1 d. jis buvo komandiruotas į Berną (Šveicarijoje) pasitobulinti naminių gyvulių sterilizacijos srityje. Ten bestudijuodamas, apgynė disertaciją ir įgijo veterinarijos medicinos daktaro laipsnį. Grįžęs iš Berno, 1928 m. lapkr. 15 d. paskirtas Augštesniosios Gyvulininkystės mokyklos Gruzduose (Šiaulių ap.) mokytoju, kur sėkmingai darbavosi iki paskyrimo Marijampolės apskrities veterinarijos gydytoju 1934 m. rugsėjo 1 d.

1936 m. išrinktas kandidatų docento vietai Kauno Veterinarijos akademijoje. Sėkmingai ėjo docento pareigas iki 1939 m., kol buvo komandiruotas Hanoverin, pasitobulinti galvijų ligų ir naminių gyvulių akušerijos srityje. 1939 rugsėjo 15 d. pradėjo skaityti akademijoje savo specialybės paskaitas. 1940 m. rugs. 15 d. paaugštintas Veterinarijos akademijos prorektorium, o 1941 m. liepos mėnesį — akademijos rektorium.

Visą laiką būdamas akademijos profesorium — prorektorium ir rektorium, gražiai sugyveno su kolegom profesoriais ir su studentais ir viso akademijos administracijos personalo buvo nuoširdžiai gerbiamas ir mylimas. Karo (abiejų okupacijų) metu, kada buvo jaučiamas maisto trūkumas (ypač žmonėms dėl pareigų negalėjusiems "kombinuoti"), profesorius Motiejūnas, tėviškai padėdavo maistu.

Akademią visokiais projektais lankydavo okupantų augstieji veterinarijos ar sanitarijos srities pareigūnai. Prof. Motiejūnas, tobūlai mokėdamas okupantų (abiejų) kalbas, ir būdamas didelio takto, su visais gražiai išsiaiškındavo ir visada akademijos ir jos mokomojo maisto trūkumų studentų "nepriklausomybę" apgindavo. O "Raudonųjų" okupacijos metu, ypač kai jie pradėjo gaudyti inteligentus ir gabenti juos "pasitobulinti", ne vienas jų, a. a. prof. Motiejūno globojamas, buvo nesurastas ir liko "nepasitobulines". Man pačiam, basislapstant teko būti prof. globoje ir jo nurodymu nakvoti ant akademijos arklidžių, dobiluose. Daug kas tada tuo "viešbučiu" naudojosi. Tokiu būdu, ne tik man vienam, nejučiomis, teko pasilikti nuo ešalonų siunčiamų tada į Vorkutą, Kolymą,

Rešioty ir kt., iš kur jau labai mažai kas besugrįžo...

1944 m. liepos mėn. 4 d., "draugams" begrižtant iš "plačiosios" mūsų mažon mylimon tėvynėn, profesorius su artimaisiais ir kai kuriais bendradarbiais su širdgėla pasitraukė Silezijon, iš čia, po kelių mėnesių, persikėlė Austrijon ir apsigyveno vietovėje Moosdorfe, kur išbuvo ligi 1948 m. slapių mėn., besidarbudamas savo profesijos srityje. Vėliau, Austrijai išsilaisvinus, tas pareigas ėjo neoficialiai, bet visad turėjo daug darbo, nes plačioje apylinkėje buvo išpopuliarėjęs, kaip geras specialistas vet. gydytojas, ūkininkai ypatingai jį gerbė, mylėjo ir pasitikėjo juo, nes buvo labai malonus, sukalbamas ir paslaugus žmogus. Didelė ūkininkų (austrių) minia, susirinkusi atsisveikinti su juos apleidžiančiu prof. Motiejūnu, verkdami, linkėjo jam ir jo šeimai kuogeriausios sėkmės jo naujame gyvenimo kelyje, kai jis su šeima 1948 metais spalio mėnesį vyko iš ten į JAV.

Atvykęs Amerikon, apsigyveno Waterbury. Kelis metus, kol lietuviui veterinarium buvo pripažintos jų gydytojų teisės, velionis dirbo fizinį darbą fabrikuose. Nesiskundė ir nedejavo, tik džiaugėsi, kad sveikas ir gali dirbti.

1954 m. jis gavo JAV Federalinės valdžios pripažinimą ir paskyrimą mėsos priežiūros inspektorium. Šiose pareigose darbavosi Čikagoje, So. Bend, Lansinge, Ind. 1961 m. išėjo pensijon ir gyveno Highland, Ind., drauge su žento veterinarijos gydytojo Jaro šeima.

Velionis buvo nuoširdus patriotas. Priklausė Lietuvos kariuomenės kūrėjų - savanorių s-gai, Lietuvių bendruomenei, Veterinarijos gydytojų draugijai, kurios p-ku ilgą laiką buvo, Lietuvos profesorių s-gai, Lietuvos Fondui (tūkstantininkas) ir kt. patriotinėm organizacijom. Visad uoliai lankėsi susirinkimuose, laiku mokėjo nario mokesį, reikalui kilus aukodavo. Nepraleisdavo jokio visuomeninio rengimo jame neapsilankęs. Važiavo dalyvauti lietuvių susibūrimuose (demonstracijose, žygyje prie Jungtinių Tautų ir t. t.) į New Yorką, Washingtoną. Turėjo plačias pažintis su JAV senatoriais, kongresmanais ir kt. politikos veikėjais bei mokslu pasaulio žmonėmis. Kiekviena jautresnė proga rašė jiems laiškus, informavo apie kenčiančios Lietuvos reikalus ir prašė juos užtart. Po profesoriaus mirties, jo archyve rasta apie 100 įvairių didelių pasaulio vyrų (ne tik JAV) padėkų už laiškus bei pažadus, prie progos, užtartį lietuviškus reikalus. Tame vertingų laiškų skaičiuje yra net Etiopijos imperatoriaus laiškas.

Jis nuoširdžiai domėjosi ir rūpino si mūsų jaunimo, augančio ir bręstančio tremtyje, tautinėmis problemomis. Prenumeravo ir skaitė ne tik beveik visus lietuviškus laikraščius ir žurnalus, bet ir kitų kalbų, kadangi laisvai naudojosi net keliomis jų.

Velionis buvo spaudos žmogus ir nepriklausomoje Lietuvoje begyvendamas bendradarbiavo spaudoje, rašydamas: Veterinarijoje ir Zootechnikoje, žemės ūkyje, Ūkininko Patarėjyje, Mūsų žinyne, Karde ir kt. Be to, parašė ir išspausdino Naminių gyvulių akušeriją, 1929 m., Naminių gyvulių Gydymas, Sveikata ir darbingumas artilerijos arklio, Ipologijos vadovėlis, 1931 m. ir Akušerijos vadovėlis, 1943 ir daug kitų savo specialybės veikalų.

1969 m. liepos 11 d. velionis, staiga, negerai pasijuto, bet dar "laikėsi", nors darbą (žolę pjovęs) metė. Pajuto širdies šlubavimą ir labai paskenkėjusį kvėpavimą. Iššauktoji greitoji pabalba, ambulansu nugabeno ar timiauson ligoninėn (Hammond, Ind.), kur tuojuo buvo daroma viskas, kad išgelbėtus profesoriaus gyvybę, bet... deja! Jau, pasirodė, pavėluota, per ilgai nesišaukta pagalbos... Po 45 min., atvykus ligoninėn, profesorius, Lietuvos kūrėjas - savanoris Motiejūnas mirė.

Liepos 15 d. vakare, Čikagoje, Mažeikos ir Evans laid. koplyčioje, su vėlioniu įvyko giminių, visuomenės, organizacijų, draugų, pažįstamų atsisveikinimas. Velionio karstas buvo apdengtas kūrėjų - savanorių vėliava. Atsisveikinimo apeigoms vadovavo buv. vėlionio studentas dr. L. Kriaučeliūnas, kuris ir žodį tarė pirmutinis. Jis apibūdino velionį kaip labai taurų ir Lietuvai gražiai nusipelnusį žmogų. Pavyzdžiui statė jo didį nuoširdų patriotiškumą ir humaniškumą. Dar kalbėjo kūrėjų - savanorių pirmininkas kpt. L. Balzaras, dr. Milaknis, gen. št. plk. A. Rėklaitis, prof. B. Vitkus, J. Senkus ir kt. Visi nuoširdžiai apgailestaudami per ankstyvą kūr. - sav. Motiejūno mirtį, pasiliekančiams pavyzdžiui statė jo taurų, ne savanaudišką gyvenimą, būdo ypatybes, ypač garbės pajautimą: jei velionis kada kam ką pažadėjo — visad tiksliai žodį išlaikė. Kas jį kartą pažino — visam laikui liko jo draugas. Velionis visus gerbė, kiekvienam skubėjo kuo galėdamas reikale padėti. Buvo didelis tolerantas ir altruistas.

Liepos 16 d. velionis, didelei jo gerbėjų miniai dalyvaujant, po gedulingų pamaldų (laikė kun. dr. Kirkila) tėvų jėzuitų koplyčioje, buvo palydėtas į lietuvių tautines kapines, kur dalyvaujant net trims katalikų kunigams (kun. dr. Kirkila,

kun. dr. Gureckas ir kun. Jakulis), po apeiginių maldu, giesmių ir tautos Himno, iškilmingai buvo palaidotas.

Paskutinį gražų atsisveikinimo žodį vėl tarė dr. Kraučeliūnas. Ne vienas dalyvių braukė skausmo ašaras, kai našlė, A. Motiejūniene, užbėrė kelius žiupsnius Tėvynės -- Lietuvos žemės, kurią velionis taip nuoširdžiai mylėjo, dėl kurios laisvės aukavosi - kariavo, kuriai gyveno ir dirbo, kurion tačiau jis negalėjo grįžti.

Mes, Lietuvos kariuomenės kūrėjai - savanoriai, nuoširdžiai jungdamiesi su visais velionio profesoriaus Motiejūno draugais giliame liūdesyje, velionio palikuonims: našlei Anei Motiejūnienei, dukterims: Aldonai Rasutienei ir Danutei Jarienei, žentams ir vaikaičiams, taipgi visiems bičiuliams reiškiame gilią užuojautą.

Kalpas Uoginius

A. A. ŠAULYS POVILAS BELAIŠIS

Š. m. liepos 23 d. staigiai širdies smūgio ištiktas, savo bute mirė Toronto šaulių VI. Pūtvio kuopos šaulys P. Belaišis. Palaidotas liepos 26 d. lietuvių šv. Jono Kr. kapinėse, iš šv. Jono Kr. par. bažnyčios. Buvo sulaukęs vos 46 metų amžiaus.

Povilas buvo gimęs 1923 m. kovo 20 d. Šilagalio km. Panevėžio apsk., ūkininko šeimoje. Paugėjęs, tuoj įstojo į Šilagalio km. šaulių būrį ir jame išbuvo iki š. sąjungos likvidavimo. Dalyvavo partizanų 1941 m. sukilime, o antru kart bolševikams artėjant prie tėviškės, pasitraukė žemaitijon ir stojo į organizuojamą I žemaičių pulką, kurio eilėse dalyvavo kautynėse su bolševikais.

Su pulko likučiais pasitraukęs Vokietijon, buvo nuginkluotas ir vokiečių įjungtas į darbo batalioną. Kasė apkasus ir dirbo prie įtvirtinimų Lenkijoje ir kitur.

Karo pabaiga jį užklupo Austrijoje su daliniu; ten pateko amerikiečių nelaisvėn. Iš nelaisvės atleistas, pagyvenęs Vokietijoje stovyklose, buvo išvykęs Belgijon į anglių kasyklas. Grįžęs atgal Vokietijon, 1948 m. pavasarį atvyko Kanadon, kur keliolika metų dirbo įvairiose aukso, nikelio ir uranijaus kasyklose.

1958 m. Vinipege (Manitobos pr.) susipažino M. Garionytę, kurią vedė, sukurdamas lietuvišką šeimą. 1961 m. apsigyveno Toronte, įsigijo elektriko specialybę ir dirbo elektriku prie statybos iki mirties.

Įsikūręs Toronte, jis įsijungė į Toronto šaulių VI. Pūtvio kuopą. Buvo pavyzdingas, pareigingas ir geras šaulys. Už pareigingumą 1968

m. vasario 16 d. proga, kuopos valdybos buvo apdovanotas specialiu pažymėjimu.

Laidotuvių namuose ir bažnyčioje pamaldų metu, prie Tautine vėliava pridengto karsto, stovėjo garbės sargyba — uniformuoti šauliai. Gedulingas pamaldas atlaikė ir gražų pamokslą pasakė kuopos garbės šaulys klebonas kun. P. Ažubalis. Pamaldų metu vargonavo ir giedojo velionio jaunystės draugas sol. V. Verikaitis.

Velionis, būdamas gero būdo, turėjo nemažai draugų, todėl buvo šaulių, tautiečių gausiai lankomas laido-

tuvių namuose, pamaldose ir didelės vilkstinės mašinų palydėtas į lietuviškas kapines. Kanados šaulių rinktinės p-kas š. St. Jokubaitis kapinėse pasakė atsisveikinimo žodį, rinktinės ir š. kuopos vardu. Šauliai, leidžiant karstą duobėn, atsisveikino kariniu saliotu. Dalyviai sugiedojo Tautos Himną. Tautinė vėliava, nuo karsto, šauliams ją sulanksčius, pirmininko buvo perduota našlei saugoti.

A. a. P. Belaišis paliko žmoną ir 4 vaikus, nuo 2 iki 10 m. amžiaus, našlaičiais.

š. P. Gulbinas

A. a. šaulys P. Belaišis

MIRĖ RAMOVĖNAS KOMPOZITORIUS JUOZAS BERTULIS

š.m. rugsėjo mėn. 13 dieną, po sunkios ligos ir operacijos galvoje, mirė Čikagoje, šv. Kryžiaus ligoninėje, Lietuvos kariuomenės administracijos karininkas, muzikas kompozitorius Juozas Bertulis.

Kadangi velionis buvo kūrėjas — kompozitorius, muzikos mokytojas ir daugelio mokyklų mokytojas bei kultūrinių organizacijų narys ir talkininkas, tai jo laidotuvės žymiai skyrėsi nuo kitų savo išskilmingumu ir dalyvių skaičiumi. Kadangi jis buvo Aušros Vartų bažnyčios vargonininkas, tai jo palaikai buvo pašarvoti toje bažnyčioje. Su velioniu rugsėjo 16 d. įvyko įspūdingas atsisveikinimas vadovaujant kompozitoriui kun. Markaičiui. Atsisveikinimo kalbas pasakė: kun. Bruno Markaitis, dr. Adomavičius, muzikai: Jakubėnas ir Giedraitis, be jų, Masilionis, Dirmantas, Tamulis, Rėklaitis, Juodviršytė ir Mikutaitė. Labai jaudinančias kalbas pasakė pastarosios, jo buvusios

mokinės. Atsisveikinimo jaudinantis momentas buvo kai gen. Dirmantui kalbant velionio karstas buvo padengtas Tautine vėliava.

Atsisveikinimas buvo filmuojamas ir fotografuojamas. Bažnyčia buvo beveik pilna žmonių be skirtumo pažiūrų ir įsitikinimų.

Rugsėjo 17 d. toje pačioje šventovėje įvyko gedulingos pamaldos, taip pat, dalyvaujant daugybei žmonių. Mišias atnašavo Aušros Vartų parapijos klebonas, giedojo choras ir solistė Bičkienė.

Po bažnytinių apeigų Bertulio palaikai buvo palydėti į lietuvių šv. Kazimiero kapines. Jį lydėjo 70 mašinų ir daugybė žmonių, kurie dalyvavo kapinėse iki karsto nuleidimo į duobę. Prie duobės labai jaudinančią kalbą pasakė žurnalistų S-gos Čikagos Čikagos skyriaus pirm. A. Gintneris. Po Gintnerio kalbos, kun. Savukynas sukalbėjo paskutinę maldą ir vargonininkai, drauge su minia, sugiedojo: Marija, Marija ir Angelas Dievo. Karstą nešė ramovėnai ir vargonininkai.

Visus kapuose dalyvius velionio dukra ir sūnus užprašė į Šarkos restoraną pietums. Pietų metu dar kalbėjo kun. Sugintas.

A. a. velionis Juozas Bertulis buvo reta asmenybė nusipelnusi tautai ir valstybei ir visuomenei. Jis buvo gimęs 1893 m. sausio 1 d. Joniškyje. 1914 m. baigė Žagarės vidurinę mokyklą, 1918 m. šiaulių gimnaziją. 1924-1928 m. mokėsi Klaipėdos muzikos mokykloje. 1941 m. kompoziciją gilino Vokietijoje. Nuo 1915 m., su pertraukomis, mokytojavo įvairiose mokyklose. 1928-1938 m. buvo Klaipėdos muzikos mokyklos mokytojas, inspektorius ir vicedirektorius. Be to, kurį laiką tarnavo Lietuvos kariuomenėje savanoriu ir įsigijo administ-

racijos karininko laipsnį. Jis yra parašęs apie 300 įvairių kompozicijų, simfoniją "Pavasaris", operetę "Abelotinas asmuo", "Missa Requiem", 7 baletus, dainų dainų ir giesmių. Muzikos metodikos vadovėlių ir žaidimų rinkinį. Amerikoje išgyveno 19 metų. Čikagoje gyvendamas ėjo vargonininko pareigas, turėjo muzikos studiją; dirbo mokyklose ir organizacijose. Paliko liūdinčius: sūnų Aleksandrą ir dukrą Ireną.

Pov. Dirkis

NEW YORKO RAMOVĖNŲ PLANAI RŪDENIO VEIKLAI

Spalio 17 d. Atletų Klube, Brooklyne, 7 v.v. įvyks skyriaus susirinkimas, kuriame kviečiami dalyvauti skyriaus nariai, jų šeimų nariai ir birutietės.

Lapkričio 22 d. — Kariuomenės atkūrimo iškilmingas minėjimas įvyks Viešpaties Atsimainymo parapijos salėje, Maspeth, 6 v.v.

Lapkričio 23 d. — iškilmingos pamaldos už žuvusius karius ir partizanus Viešpaties Atsimainymo bažnyčioje, Maspeth, 11 val. ryto. Dalyvauja ramovėnai ir N.Y. skautai su vėliavomis.

Po pamaldų parapijos salėje įvyks skautų tuntų sueiga į kurią kviečiami ramovėnai ir birutietės.

Balzeko Lietuvių Kultūros Muzėjuje (Chicago, 4012 Archer Ave.) atidaryta a. a. kompozitoriaus Juozo Bertulio, š. m. IX.13 d. Čikagoje mirusio, atminimui pagerbti, parodėlė. Išstatyta velionio, ypač kelių pastarųjų metų būvyje sukurti, muzikos veikalai, įvairių gyvenimo momentų fononuotraukos bei diplomai ir kt. vertingi daiktai, kuriais visuomenė apdovanojo a. a. velionį J. Bertulį, už jo didžius nuopelnus lietuvių jaunosios kartos mokyklose ir Alvudo auklėjimui prisidėjimą. Pažymėtina Alvudo auklėtojų meniškai padaryta gėlių vaza. Minėtus eksponatus BLKM deponavo velionio duktė, p. Ina Bertulytė-Brey, pastoviai gyvenanti Seattle, Wash.

Kaip žinia, velionis, beveik nuo pat mokyklos suolo laikų uoliai rėškėsi lietuvių tautiniame - kultūriniame gyvenime bei muzikinėje veikloje, kaip pedagogas, kompozitorius, chorvedys, akompaniatorius, dirigentas, vargonininkas, taipgi ir scenos meno mėgėjas - vaidintojas, režisoriaus. Pastaraisiais metais velionis ypač daug kūrė ir savo lėšomis leido mokyklinio amžiaus dainininkams skirtus muzikos kūrinius.

J. Bertulis buvo gimęs 1893 m. Joniškėje. 1914 m. baigė Žagarės vidurinęją mok., o 1918 šiaulių gimnaziją. 1924-28 m. studijavo Klaipėdos konservatorijoje, kurioje vėliau pats mokytojavo, būdamas jos inspektorius ir vicedirektorius. Velionis buvo Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris, savo metu tarnavęs Klaipėdos Krašto pasienio policijos valdininku ir būdamas atsargos adm. karininkas, priklausė Lietuvos veteranų s-gai "Ramovė".

Visuomenė mielai kviečiama pamatyti muzėjuje išstatytus garbingojo atminimo kūrėjo - savanorio kompozitoriaus Juozo Bertulio atminimui pagerbti parinktus daiktus. Muzėjus atidaras kasdieną nuo 1 iki

4:30 val. Įėjimas visiems nemokamas.

Adresas: 4012 Archer Ave., Chicago, Ill.

VLKM

KARO MOKYKLOS 23-ČIOS LAIDOS SUVAŽIAVIMAS

Lietuvos Pirmojo Prezidento Antano Smetonos Karo Mokyklos 23-ji laida paminėjo savo karo mokslo pradžios 30-tąsias metines. Šiaurės Amerikoje gyvenę buvę karo mokslo draugai buvo suvažiavę Kanadoje, netoli Toronto: liepos 26 d. Prestone ir liepos 27 d. Paryžiuje (Paris). Ir vieną ir kita dieną oficialiose dienotvarkės dalyse buvo prisiminti visi 23-čiai laidai priklausę, taipgi, jų gyvenimo keliai bei jų likimas. Ta proga nutarta pasveikinti visame pasaulyje pasklidusius buvusius bendraminčius ir palinkėti jiems geriausios sėkmės.

Kaikurie suvažiavusiųjų buvo nesimatę virš 28 metų. Kadangi dalyviai buvo atvykę su žmonomis, tai po oficialios dalies kiekvieną dieną sekė ir linksmoji. Buvo dainuota, šokta ir linksmintasi iki vidurnaktių. Suvažiavę iš Vankuverio, New Yorko ir Čikagos tikrai nesigailėjo nuveiktų tolių ir viliasi vėl kada nors netolimoje ateityje suvažiuoti.

"Kary" nr. 5, 1969 m. (150 p.) paskelbtas L. K. Kūr.-Savan. S-gos TORONTO skyr. (Kanadoje) valdybos sąstatas neatatinka tikrenybės. Š. m. valdybą sudarė: V. Štreitas — pirmininkas, V. Tamašauskas — sekretorius, St. Paciūnas — išdininkas, J. Punkris ir K. Aperavičius — kandidatai.

Su pagarba

V. Štreitas
Skyr. Pirmininkas

Kp'. Vytautas F. Mikolaitis, pasakutinius keleris metus tarnavęs Redstone Arsenal. Alabamoje, rugsėjo 22 dieną išvyko 13 mėnesių tarnybai į Korėją. Prieš išvykdamas buvo apsilankęs Westwood, N. J. pasimatyti su savo tėvais, seserimis, vyresniuoju broliu ir kitais artimaisiais. Visi linki jam ten Dievo malonių, sėkmės ir laimingai, sveikam sugrįžti.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

J. Aistis, MILFORDO GATVĖS ELEGIJOS, 200 psl. Nidos, Londone, leidinys. Minkštais viršeliais — 2 dol.

V. Rimkus, LIETUVIŲ SUKILIMAS VILNIUJE 1941 M. Atspaudas iš "Europos Lietuvio" 1969 m. 49 psl. Nida — Londone.

J. Žmuidzinai, RUNCĖ IR DAN-DIERINAS, viršelis H. Žmuidzinienės. 110 psl. Išleido Nida, Londone. Minkštais viršeliais — 3 dol.

M. Vaitkus, NEPRIKLAUSOMYBĖS SAULĖJE, 1918 - 1940 m. Atsiminimai, VII t. — trečioji dalis. 270 psl. Nidos, Londone, leidinys. Minkštais viršeliais, 3 dol.

P. Lembergas, TAU SESUTE, 270 psl., iliustruota, su aplanku. Vinjetės Pauliaus Jurkaus. Išleido poeto šeima ir specialus komitetas. Minkštais viršeliais 3 dol., kietais — 4 dol.

THE LITHUANIAN WOMAN, redagavo B. Novickienė, iliustravo P. Jurkus. 198 psl. — daug nuotraukų. Išleido The Federation of Lithuanian Women's Clubs.

O. B. Audronė, TIK TAU IR MAN, 1969. 160 psl. Spausdino Nida, Londone. Dvispalvis viršelis.

J. Kajeckas, THE STORY OF CAPTIVE LITHUANIA, rotatorinis brošiūruotas leidinys. Lietuvos Pasiu tinybė Vašingtone, 1969 m. 14 psl.

VISIEMS ČIKAGOS IR ILLINOIS VALSTIJOS KARIO SKAITYTOJAMS

Pranešama, kad šių metų spalio mėn. 26 d. (sekmadienį), 4 val. po pietų, Jaunimo Centre, Čikagos Ramovėnai ir Birutininkės, žurnalui KARYS paremti, rengia tradicinę KARIO kavutę — pobūvį. Kavutėje kviečiami dalyvauti visi KARIO skaitytojai su svečiais ir visa lietuviškoji visuomenė. Kavutės metu, be kitų laimikių, laimės traukime bus galima laimėti vertingą menišką dovaną: dail. Jurgio Juodžio

KARIUI paremti dovanotą paveikslą "Moderniška Amazonė". Laimės bilietukus galima įsigyti pas KARIO atstovą Čikagoje.

Visi KARIO skaitytojai, buvę kariai, savanoriai, šauliai, veteranai ir visi lietuviai jauskime pareigą paremti vienintelį lietuvių karinės minties žurnalą KARYS. Dalyvaukime šiame kultūriniame parengime. Įsigykime laimės bilietukus. Nepagailėkime pinigines aukos. Paremkime KARI finansiniai.

G. J. Stankūnas
KARIO atstovas Čikagoje

Dainavos kopylstulpis ir lankytoja — šaulė Stasė Miltakienė

Prenumerata JAV-se ir užsienyje:
Metams — \$7.00, pusmečiui — \$3.50,
atak. nr. — 70¢. Skelbimai pagal su-
sitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
K A R Y S

916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuo-
ti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneš-
kite KARIUI, pažymėdami naująjį
ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami
KARYJE nevisada reiškia redakcijos
ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mė-
nesio pradžioje. Jam skiriami straips-
niai turi pasiekti redakciją nemažiau
dvi savaites prieš išleidimą.